

קונטרס

שערי דעה

תורה רפב - אומרה

מכון
שערים

קונטרס

שערי דעה

על ליקוטי מוהר"ן

ובו יפתחו שני שערים

דעה זהשכל

ביאור מעמיק בקשרי המאמר
ומקורותיו מיניה וביה
לעובדא ולמעשה

פתחי שערים

שאלות וקושיות לפתיחת
הבנת המאמר
ולעורר לב המעיין

תודה רפב - אזמרה

אשר הנני אל ברוב חסדו
ואמיתו

שלום מייקוף

אלול תשפ"ג

לשמיעת שיעורים

073.3211.361

סדר ועימוד :

א.י. 058.3219400

הארות והערות יתקבלו בברכה

0533-10-7641

לקבלת החוברות השבועיות

N3107641@gmail.com

הודעה חשובה !

ניתן להשיג את הספר

"שערי דעה"

על ליקו"מ תודות א-ט

שלהי שנת תשפ"ג

דבר המבחן

שמחים אנו להגיש לציבור המשתוקקים לדבר ה' את הקונטרס שלפניכם **שערי דעה** על תורה רפב מאת הרדה"ח ד' **שלום מייקוף שליט"א**, בו מתבארים בעיון ובעמקות בדרכים השווים לכל **נפש**, עומק העצות הנובעות ממעיין עמוק, הוא רבינו מקור חכמה.

מאמרים אלו הם מתוך שיעורים שנמסרו בפני חברים מקשיבים, בעיון ובעמקות גדול, ובבהירות נפלאה, לגלות את עומק אמיתיות העצה, לקרב הלב אל הדברים, לעובדא ולמעשה ממש.

וכבר פקע שמיה של הספר **שערי דעה** על ליקוטי מוהרן תורה א-ט שיצא אך לפני כמה חודשים ונתקבל באהבה וחיבה אצל כלל המבקשים דעת לנבון ומכל עבר שמענו שבס"ד הדברים הן כקילודין לעיניים ממש ודבים אומרים מי ידאנו טוב.

לכן בימים אלו בהם לומדים כלל חסידי ברסלב תורה זו חגרנו מתנינו להגיש בפניכם את המאמרים האלו, ומהודענא בזו מודעה רבא לאודייתא, כי ברצונינו להשלים אי"ה את חיבור **שערי דעה** על שאר התורות בליקו"מ, וכן לערוך ולהוציא ביאור על הספה"ק סיפורי מעשיות, וכן שיחות ומאמרים בעבודת ה', ומאמרים על המועדים.

ובזאת נפנה למי שנרבה רוחם, שרוצים לקחת חלק בהוצאת הספרים ולהפיץ את תורת רביז"ל בעולם, לפנות למכון לקחת חלק בזיכוי הרבים, ויתברכו בכל הברכות.

יעזרנו ה' להמשיך להרוות הצמאים לדבר ה' לפתוח **שערי דעה** וקרבת אלוקים, עדי נזכה לביאת גואל צדק, ויקויים בנו מאמר הכתוב **'כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים'**.

מכון "שערים"

תוכן הענינים

ה שיעור א

מבפ חובה לכפ זכות

פשט המאמר הוא, שמציאת הנקודות טובות הינה עצה לשמחה, אולם עוד עניין עיקרי בכונת המאמר הוא דרך לתשובה ולהתבודדות ולתיקון החטאים על ידי שהופך כל מכשול ומכשול מחובה לזכות, בזה שמתברר למפרע שריבוי הפסולת הגדיל את נסיון היאוש שלא לעשות את הטוב, וממילא כשעשה נקודה טובה, נעשה כל הרע כסא אל הטוב ונהפך לזכות.

עיקר החיות ע"י אזמרה ◊ האם מאמר זה בא לתת עצה לשמחה ◊ הטעות שטעו בזמן מוהרנ"ת ◊ עיקר מטרת המאמר לתת דרך לתשובה ולתיקון ◊ מאמר 'אזמרה' הוא גם דרך התבודדות ◊ דברי התוכחה שבמאמר זה ◊ גילוי הרצונות הטובים ◊ ביאור הדרך להפוך מרע לטוב ע"י נקודה טובה ◊ עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי ◊ הנקודה טובה היא זה שבא לשמוח ולא מתייאש ◊ זדונות נהפכים לזכויות ◊ הטעם לבקש הרבה נקודות טובות ◊ איך מועיל איזה דבר טוב אחד ◊ הדוגמאות שבספר עלים לתרופה ◊ במאמר זה יש כמה דרכים ◊ אופנים שונים של 'אזמרה' ◊ האדם נידון לפי רוב מעשיו או לפי נקודה טובה ◊ פתח תקוה

ב שיעור ב

לימוד זכות על רשעים

אין לדון רשעים לזכות, כי אין להם זכות, וגם איסור יש בדבר, אבל זה רק כאשר המטרה היא להתחבר עמו, שאז מבקשים בו טוב גלוי שאין בו, אבל בכדי להשיבו בתשובה מצווה לדונו בכפ זכות, כי בכל זאת יש לו משהו טוב נעלם, שיכול להפך את כולו לכפ זכות, כי ככל שרבה רעתו וריחוקו, כל מעט טוב שבו מרבה כבוד שמים יותר ויותר, ונהפך הכל לכפ זכות.

דברי ראב"ן בביאור הליקוטים ◊ אל תדין עד שתגיע למקומו ◊ חלק אלוה ממעל ◊ סיכום הדברים והערות ◊ ביאור אחר במהות הכפ זכות ◊ יסוד מדברי מוהרנ"ת כדרך זו ◊ ראה נוספת מעלים לתרופה ◊ תוספת תבלין בדברי מוהרנ"ת ◊ ועוד מעט ואין רשע ◊ איך מותר ללמד זכות על רשע ◊ האיסור לדון רשע לזכות ◊ הסוברים שגם רשע יש לדונו לזכות ◊ מצווה לשנוא רשעים או לאהבם ◊ שלושה אופנים באהבת הרשעים ◊ דרכי היתר והחיוב בלימוד זכות על רשעים ◊ פשר הסתירה אם יש ללמד זכות על רשע ◊ משל נמרץ בעניין זה

ג שיעור ג

המדריגה הפנימית בליקוט הנקודות טובות

יש כמה דרכים להוציא את הרשע מכפ חובה לכפ זכות, והעבודה הגבוהה הינה מדריגת צדיקים, להתבונן בחלק האלוהי שבאדם שהיגו משכן להשי"ת, ולראות את הרע כחיצוני לגמרי, וכתינוק העושה בלי דעת, ובזה מלקט את הניצוץ הקדוש שבו וממילא הקליפות כלים והולכים, ואף אם הסט"א בולעת את המעט טוב שעשה הרשע, הרי כבר נאמר חיל בלע ויקיאנו, וכשיקיא, יקיא גם את עצמות חיותו ויהפכו העונות לזכויות

שני חלקי המאמר ◊ עבודת הצדיקים והעבודה הפשוטה ◊ שתי דרכים ביציאה מחובה לזכות ◊ בכח הצדיקים לראות את החלק האלוהי שבכל אדם כעיקר ◊ עניין בניין המשכן בנקודות טובות ◊ עניין תינוקות של בית רבן ◊ יצרו אנסו ◊ אל תראוני שאני שחרחרות ◊ ליקוט הניצוצות הקדושים ◊ בירור הטוב מהרע מציל מיצה"ר ◊ קל דעת נקרא רשע ◊ ביאור הלשון נקודות טובות ◊ ביאור עניין החזן והרועה ◊ נקודה טובה שלא בחר בה ◊ רועי צאן ◊ רפ"ח ניצוצות ופ"ו ניצוצות ◊ האם מצוות הרשע מתקנים או מקלקלים ◊ מה לך לספר חוקי ◊ נתקן החלבנה מה שלא נתקן הלבונה ◊ דברי הזוה"ק בעניין זה ◊ למה לי רוב זבחים ◊ מי שאכל שום לא

יחזור ויאכל שום ◊ למה מצווה הרשע להוסיף כח בסט"א ע"י מצוותיו ◊ גחלי אש מדברי מוהרנ"ת ◊ חיל בלע ויקיאנו ◊ מבטנו יורישנו אל ◊ כי לא יידח ממנו נידח ◊ אל תרשע הרבה ◊ ישוב הסתירה בזוה"ק ◊ תיקון החלבנה ◊ מכף חובה

שיעור ד נג

תינוקות של בית דבן

הצדיק הוא הנקודה טובה של המקושרים אליו, כי הוא העמוד ויסוד עולם, ולפעמים הצדיק עצמו גם יורד אל העם כדי לחברם עמו ולהעלותם, ועל זה נאמר שחורה אני במעשי ונאוה אני במעשי הצדיקים, עד אשר יתמו חטאים ולא חוטאים, ויהי כבוד ה' לעולם

הנקודה טובה הוא הצדיק ◊ ירדת הצדיק לצורך העם ◊ העיקר שיתחבר לצדיקים ◊ לימוד זכות החולקים על הצדיקים ◊ ביאור עניין תינוקות של בית דבן ◊ הכהן המשיח יחטא לאשמת העם ◊ התאחדות הש"ץ והעם ◊ תאיבים להתכלל בו ◊ עמוד אחד יש וצדיק שמו ◊ ביאור טעם הנסיעה של רביז"ל ◊ ירדת משה לסייע לישראל ◊ אל"ף זעירא ◊ הלכה למשה מסיני ◊ נר שבת ◊ אני בלעדיכם אני יכול ◊ בבית רבן אין חשש הטיה ◊ מטמא טהורים ומטהר טמאים

שיעור ה סו

משכנות הרועים

יש עניין שנתהפך הכל לטובה, והעוונות נעשים לזכויות, ובלבד שלא יתייאש מן הצעקה, כי כאשר האדם מנתק עצמו מהרע שבו על ידי שמגלה את רצונו הטוב, חוזר להיות בן לשכינה וענף מהצדיק, ונידונים כל מעשיו לטוב, ונעשה מקומו 'מקומו של עולם', וזו תהיה הדרך שבה יזכו ישראל להגאל לעתיד.

שפך חמתו על עצים ואבנים ◊ יש עניין שנתהפך הכל לטובה ◊ ובלבד שלא יתייאש מן הצעקה ◊ ביאור המזמור ◊ משכנות הרועים ◊ הרועים המתמשכנים על הדור ◊ תשב"ר מגינים על הדור ◊ והתבוננת על מקומו ◊ ביאור עניין הקרבנות דויקא ◊ ורעי את גדיותיך ◊ אל"ף זעירא ◊ ביאור נסיעתו של רביז"ל ◊ זבחי אלהים רוח נשברה ◊ שברו על ה' אלוהיו ◊ תתן להם ילקוטון ◊ יתמו חטאים ולא חוטאים

שיעור א

מכף חובה לכף זכות

פשט המאמר הוא, שמציאת הנקודות טובות הינה עצה לשמחה, אולם עוד עניין עיקרי בכוונת המאמר הוא דרך לתשובה ולהתבודדות ולתיקון החטאים על ידי שהופך כל מכשול ומכשול מחובה לזכות, בזה שמתברר למפרע שריבוי הפסולת הגדיל את נסיון היאוש שלא לעשות את הטוב, וממילא כשעשה נקודה טובה, נעשה כל הרע כסא אל הטוב ונהפך לזכות.

עיקר החיות ע"י אזמרה ◊ האם מאמר זה בא לתת עצה לשמחה ◊ הטעות שטעו בזמן מוהרנ"ת ◊ עיקר מטרת המאמר לתת דרך לתשובה ולתיקון ◊ מאמר 'אזמרה' הוא גם דרך התבודדות ◊ דברי התוכחה שבמאמר זה ◊ גילוי הרצונות הטובים ◊ ביאור הדרך להפוך מרע לטוב ע"י נקודה טובה ◊ עם לכבי אשיחה ויחפש רוחי ◊ הנקודה טובה היא זה שבא לשמוח ולא מתייאש ◊ זדונות נהפכים לזכויות ◊ הטעם לבקש הרבה נקודות טובות ◊ איך מועיל איזה דבר טוב אחד ◊ הדוגמאות שבספר עלים לתרופה ◊ במאמר זה יש כמה דרכים ◊ אופנים שונים של 'אזמרה' ◊ האדם נידון לפי רוב מעשיו או לפי נקודה טובה ◊ פתח תקוה

פתחי שערים

א צ"ב מהי הדרך לשמחה המבוארת במאמר זה, והרי מדובר במי שיש לו כנגד כל נקודה טובה עוד אלף נקודות שאינן טובות.

ויש שמבארים דברי רביז"ל, מצד שהנשמה של האדם טהורה היא והטוב הוא אצלו בעצם, ואילו הרע הוא אצלו במקרה, וכדברי הרמב"ם הידועים (פ"ב מגירושין ה"כ) בענין 'כופין אותו עד שיאמר רוצה אני', וע"כ דבר אחד טוב שוקל כנגד כל הדברים הרעים, אמנם זה לא נתבאר כלל בדברי רביז"ל, ועיקר חסר מן הספר.

ב ומהי הדרך שמוציאה את האדם באמת מכף חובה לכף זכות, והרי יש לו כל כך הרבה רע כנגד הטוב שעשה, ומבואר בגמ' (קידושין מ: ורמב"ם פ"ג מתשובה) שאדם נידון לפי רוב המעשים.

ג] ובליקו"מ (ח"ב סוף תורה מח) מפורש יותר שעל ידי הדרך של 'אזמרה' יכול להפוך זדונות לזכויות, וצ"ב איך נעשה דבר זה על ידי מהלך מאמר זה, ובפרט שבגמ' (יומא פו.) אמרו שרק על ידי תשובה מאהבה נעשים זדונות לזכויות.

ד] למה צריך לחפש עוד ועוד נקודות טובות אחרי שכבר מצא נקודה אחת, ומחיה ומשמח את עצמו בזה.

ה] למה צריך לחפש כל כך אחרי הנקודות טובות, והרי כל אחד מלא במצוות ודברים טובים כרימון, וי"מ שצריך למצוא איזה דבר טוב שבוה הוא 'מיוחד', ו'כעובדא דאבא אומנא' (ע"י תורה לד), ולא משמע כן בפנים, וגם לא מהדוגמאות שמביא מוהרנ"ת בעל"ת (מכתב מט, תלד, ועוד).

ו] דווקא במאמר זה יש לשונות של תוכחה שרביז"ל לא משתמש בהם במאמרים אחרים, להוכיח את האדם על ריחוקו שאין לו כלום, ושגם המצוות שלו הם מעורבים טוב ורע, ומלאים ב'פצעים ופניות', ולכאורה איך מתאים להכניס תוכחה זו במאמר זה שכולו נוטף שמחה מעבר לעבר, ודיבורים אלה מתאימים לעצת ההתבודדות.

ז] רביז"ל מציין בתוך המאמר לתורה נד בחלק א, ושם מבואר שליקות הנקודות טובות היא חלק מעצת 'ההתבודדות', וצריך לבאר מה השייכות בין הדרך של 'אזמרה', לבין עבודת 'ההתבודדות', והרי לכאורה הם שני הפכים, כי הדרך של 'שמחה' היא, להסתפק במועט ובנקודה טובה, והדרך של 'התבודדות' היא, לא להסתפק אפילו בהרבה, ולהיות לבו נשבר אפילו מנקודה אחת רעה, וגם צריך לבאר פשט הדברים, כי לכאורה היכן מצינו בתוך עבודת 'ההתבודדות', בקשת נקודות טובות.

דעה זהשכל

עיקר החיות ע"י אזמרה

מאמר זה הוא מאמר שרביז"ל עצמו החשיבו כמאמר יסודי, כמ"ש מוהרנ"ת בפנים בסוגריים, ובעלים לתרופה (מכתב קיז) כותב מוהרנ"ת 'כבר נחקר אצלי, שעיקר החיות בעבודת ה' על ידי 'אזמרה', ובטירדות הפרנסה

והיסורים על ידי 'בצר הרחבת לי' (ע"י ליקו"מ ח"א תורה קצה) 'ע"כ, וידוע מ"ש מוהרנ"ת 'נאר אזמרה [רק אזמרה]', ויש מכתב בעל"ת (מכתב מט, רעט) שמוהרנ"ת כותב בזה"ל 'ואם לא היינו שומעים ממנו כי אם התורה הזאת 'אזמרה', דיינו', וצריך לבאר

ובאמת רוב בני האדם אינם מצליחים לעשות את תפקידם בשלימות, וע"ז אמר מוהרנ"ת ר"ק אזמרה, ויש בזה חידוש גדול, לדעת שהתכלית שעבורה באנו לעולם, איננה דווקא כדי להיות מושלמים, אלא להשתדל אחרי הקב"ה ולחתור לטוב, ובתוך כדי כך עושים מעט טוב ועוד מעט טוב, שהם הנקודות טובות.

ואמנם ממילא מובן, שמי שהולך על דרך זו, מצליח גם לעשות הרבה יותר בפועל ולהצליח בעבודת ה'.

האם מאמר זה בא לתת עצה לשמחה והנה בהשקפה ראשונה נראה שיסוד המאמר הוא, לתת לאדם דרך לשמחה, כי העצבות מזקת מאוד, וכשאדם עצב ומיואש איננו עושה אפילו את המעט שיכול לעשות כמבואר בפנים, וע"כ בא רביז"ל בעצה פשוטה, שיסתכל ויביט על הטוב ולא על הרע, וזה מעומק חכמת הנפש של רביז"ל לתת עצות טובות כאלו, שלא יהיה האדם בעיני עצמו מעורב טוב ורע, אלא יפריד ביניהם, וידע שאף שיש לו הרבה רע, אבל יש בו גם טוב, וממילא כשישתמש בעצה זו, לא יהיה בעצבות.

דבר זה, כי לעינינו נראה, שאין זה עיקר עבודת ה'.

אכן באמת שהרבה בני אדם חושבים שאין להם יצר הייאוש, וממילא אינם צריכים את החיזוק של 'אזמרה, ומוהרנ"ת חקר הדבר, שבאמת כל הצלחתינו בעבודת ה' מיסודת רק על 'אזמרה, ומאידיך כל העבירות נעשים רק מתוך ייאוש, וגם כשהאדם לא מרגיש מיואש, וניתן דוגמא לזה, שהרי זה ברור שאם האדם לא היה חוטא מיום שנעשה בן י"ג ועד היום בחטא לשה"ר, וכהיום בא לו נסיון כזה, היה בוודאי עומד בו, אלא שהאדם רגיל לחשוב על עצמו שבין כך אינו שלם בחטא זה, וא"כ מה יתן ומה יוסיף אם ידבר עוד, וכיוצא בזה בעניין ביטול זמן וביטול תורה, הנה יש שאדם מבטל זמנו לריק, ובשעה מסויימת מתעוררים בלבו הרהורי חרטה, אבל נשארו עוד כמה דקות, ובדרך כלל חושב לעצמו, מה זה ישנה כבר את המצב אם אבטל עוד כמה דקות, והרי בין כך נכשלתי וביטלתי כ"כ הרבה זמן.

וע"ז צריך חיזוק, להביט בנקודות טובות, ובדוגמאות אלו נמצא, שזה שייך כלפי העתיד, להאמין ולדעת שהמעט טוב שיעשה עתה יוציאו מכף חובה לזכות למפרע, וממילא יעמוד בנסיון.

אוחזים בה בחסדו הגדול, ואין לך להסתכל כלל על שאר אנשים שאינם מחיינן עצמן בזה, אפילו אם הם טובים ממך הרבה ואעפ"כ הם במרה שחורה ועצבות, ואפילו אם הם מאנשי שלומינו, כי אין לך להסתכל עליהם בזה כלל, רק תשמע לדברי שהם נובעין מדבריו הקדושים' עכ"ל.

ומשמע שמדובר בכאלו שהיו נחשבים לחשובי אנ"ש בזמנו של מוהרנ"ת, ובכל זאת לא הלכו עם המאמר הזה ולא עשו עסק מהדרך של ליקוט הנקודות טובות, וכנראה שזה משום שסברו שזה סותר את דרכו של רביז"ל להיות ירא וחרד מעבירה ולחשב עם נפשו ולשפוך לב כמים בתפילה, ועל זה בא מוהרנ"ת ואמר שזו טעות, כי דבריו ודברי ההתחזקות, הם הנובעים באמת מהנחל הנובע.

עיקר מטרת המאמר לתת דרך לתשובה ולתיקון

אולם באמת שהשקפה זו, שמאמר 'אזמרה' היא רק עצה לשמחה, על ידי שיביט על הטוב, היא טעות גמורה, שהרי מפורש בפנים שעל ידי שמוצא את הנקודה הטובה, יוצא באמת מכף חובה לכף זכות, הרי לנו שלא בא רביז"ל לתת עצה פשוטה לשמחה גרידא, אלא הודיענו בזה את הדרך להפוך חובה לזכות, יחד עם

וע"כ הכניס במאמר זה שני פעמים, ועוד פעם שלישית בדברי מוהרנ"ת בפנים, גודל גנות העצבות והחיוב להיות בשמחה, כי העצבות מביאה את האדם שלא יעשה גם מה שיכול לעשות.

ואף שרביז"ל לימדנו שעיקר הדרך לעבודת ה' היא על ידי 'התבודדות' (ליקו"מ ח"ב תורה ק), ולכאורה זה עניין הסותר את מהלך הדברים של מאמר זה לשמוח בכל נקודה טובה, כי הדרך של ההתבודדות היא לבלי להסתפק במועט, ולבלי להסתכל על הטוב דווקא, אלא דווקא לשבר לבו על כל מכשולותיו, מכל מקום הרי כבר אמר רביז"ל ש'שאר כל היום יהיה בשמחה' (שם תורה כה), וא"כ עצה זו של 'אזמרה' היא העצה ל'שאר כל היום', ולא עוד אלא שמבואר בשיחות הר"ן (סי' כ) 'שעל ידי שהאדם בשמחה במשך כל היום קל יותר לשבר לבו בשעת התבודדות'.

הטעות שטעו בזמן מוהרנ"ת

ובטעות זו טעו כמה מאנ"ש בזמנו של מוהרנ"ת, וכמ"ש בעלים לתרופה סי' מט בתו"ד בזה"ל 'כבר דיברנו עד קצה האחרון, שצריכין להחיות את עצמנו אפילו בנקודה בעלמא של דת יהדותינו הקדושה שאנו

שהרי אין ניגון נעשה אלא על ידי ריבוי תנועות של עליה וירידה, ולא בעליה אחת בלבד.

ולבאורה מה צריך לזה, הרי כבר בא אל התכלית שהיא השמחה, אלא מוכח מזה, שמאמר זה בא לתת לאדם דרך 'לתקן את חטאיו' על ידי שיזכה לצאת מכף חובה לכף זכות, וכמו שיתבאר בע"ה איך היא הדרך לזה.

מאמר 'אזמרה' הוא גם דרך התבודדות ועוד מוכח כן, ממה שציין בפנים לעיין בסוף תורה נד, ששם מבואר עניין הזמירות והניגונים הנעשים בבירור הרוח טובה מתוך הרוח רעה, והנה שם מפורש שזה אמנם עניין השייך לשמחה, אבל מבואר שם שזה גם עניין ששייך לזמן ה'התבודדות', וזה לשונו שם (בדילוגים): 'אזכרה נגינתי בלילה עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי' (תהלים עז), בלילה וכו', אזי הזמן לקבץ הרוח טובה מתוך הרוח רעה, היינו שאז עיקר הזמן של ההתבודדות, להתבודד בינו לבין קונו, ולפרש שיחתו לפני השם יתברך, לשוח עם לבבו, ולחפש הרוח טובה, דהיינו הנקודות טובות שיש בו עדיין, לבררם מתוך הרוח רעה. שזהו בחינת ניגון וכו', שעל ידי זה זוכה לזכור תכליתו האחרון לעולם הבא, ולחשוב תמיד על סופו ולאדבקא מחשבתיה בעלמא דאתי תמיד וכו', ואז יכול

סגולת השמחה, כלומר שהדרך לשמחה המבוארת בפנים היא רק דרך איך להוציא את האדם מכף חובה לכף זכות.

ועוד יותר מזה מבואר בפנים שע"י שמוצא את הנקודות טובות מוציא את עצמו מכף חובה לכף זכות, ועי"ז יכול להשיב בתשובה, בין את עצמו ובין את אחרים, הרי שרביז"ל מדבר גם על תיקון החטא וגם על תשובה.

ועוד ידוע מ"ש בכוכבי אור (סוף קונטרס אנשי מוהר"ן ס"י יט) שאמר מוהרנ"ת לר"נ טולטשינער, 'אם חושב הנך שקיום מאמר זה הוא דבר קל, ענה נא לי כמה בעלי תשובות כבר עשית עי"ז', וכמבואר בפנים שע"י דרך זו יכולים להשיב גם אחרים בתשובה.

ויש לזה עוד הוכחה פשוטה, כי הרי מבואר בפנים 'שעל האדם לבקש אצלו דבר טוב ועי"ז יחיה וישמח את עצמו, ואח"כ יבקש עוד דבר טוב וכו' עד שמלקט הרבה נקודות טובות ומזה נעשה זמירות' ע"כ, הרי מפורש שגם אחרי שכבר החיה את עצמו, ושימח את עצמו, יש לו עדיין עבודה ללקט עוד ועוד, ובאמת כן משמע גם מהמושג של 'זמירות וניגונים' שמבאר רביז"ל שזה נעשה על ידי הנקודות,

נפרד של שמחה שבקושי עולה בקנה אחד עם עצת ההתבודדות.

דברי התוכחה שבמאמר זה

ועוד יש להעיר ולהביא סמך נוסף לזה, ממ"ש כאן 'ואפילו כשמתחיל להסתכל בעצמו ורואה שאין בו שום טוב, והוא מלא חטאים, ורוצה הבעל דבר להפילו על ידי זה בעצבות ומרה שחורה, חס ושלום, אף על פי כן אסור לו ליפול מזה, רק צריך לחפש ולמצוא בעצמו איזה מעט טוב, כי איך אפשר שלא עשה מימיו איזה מצוה או דבר טוב, ואף שכשמתחיל להסתכל באותו הדבר הטוב, הוא רואה שהוא גם כן מלא פצעים ואין בו מתום, הינו שרואה שגם המצוה והדבר שבקדושה שזכה לעשות, הוא גם כן מלא פניות ומחשבות זרות ופגמים הרבה, עם כל זה איך אפשר שלא יהיה באותה המצוה והדבר שבקדושה איזה מעט טוב ע"כ, והמתבונן יראה שדווקא במאמר זה כותב בלשונות כאלו של תוכחה שרביז"ל לא משתמש בהם במאמרים אחרים, להוכיח את האדם על ריחוקו שאין לו כלום, ושגם המצוות שלו הם מעורבים טוב ורע, ומלאים ב'פצעים' ופניות, ולכאורה איך מתאים להכניס תוכחה זו במאמר זה שכולו נוטף שמחה מעבר לעבר, ודיבורים אלה מתאימים לעצת ההתבודדות.

לשפוך לבו כמים לפני ה' וכו' בבחינת: "שפכי כמים לבך נכח פני ה'", וזהו, 'עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי', שעל ידי זה נתעוררין לשוח עם לבבו מתכליתו הנצחי לעולם הבא, ולחפש ולבקש למצוא הנקודות טובות, בחינת הרוח טובה שבקרבו, כדי לשוב להשם יתברך על ידי זה. כי עיקר התשובה הוא, להכניע הרוח רעה, ולברר הרוח טובה כידוע' עכ"ל.

הרי מפורש שם שליקוט רוח טובה מן הרעה, הוא עניין הנעשה גם בדרך של שמחה וניגונים כפשוטם, שמלקט את הרוח הטובה והמשמחת מתוך הרוח הרעה והעציבה, וגם נעשה הדבר הזה תוך כדי ההתבודדות, לבקש את הנקודות הטובות מתוך הרעות, והוא 'יסוד התשובה והתיקון' כמו שמסיים שם 'כי עיקר התשובה הוא, להכניע הרוח רעה, ולברר הרוח טובה כידוע' ואף שכלל בידו שאין ללמוד ממאמר אחד למשנהו כי כל מאמר עומד בפני עצמו (וכידוע מכללי ראב"ן בתחילת ביאור הליקוטים כלל א), אבל כאן הרי רביז"ל עצמו ציין לזה, ובזה מלמדינו שעניין הנקודות טובות, איננו דרך לשמחה גרידא, אלא גם דרך 'לתשובה ולתיקון החטאים', וזה דלא כמו שנראה בהשקפה ראשונה, שמהלך זה של חיפוש הנקודות טובות, הוא מהלך

ביאור הדרך להפוך מרע לטוב ע"י
נקודה טובה

ועל פי מה שהקדמנו, שדברי רביז"ל במאמר זה, שיש לאדם להביט על הנקודות טובות, איננה עצה פשוטה לשמחה גרידא, אלא גם דרך לתיקון ולתשובה, נבוא לבאר את עיקר הדבר, איך באמת נקודה אחת טובה הופכת להיות עיקרית, להביא את האדם לשמחה, וגם להפוך את האדם מחובה לזכות, ואיך יש בכוחה להפוך זדונות לזכויות, והרי לעומת זה יש לו הררי חובות ובמה ישמח, ואיך ימחקו חובות רבים על ידי זכות אחת.

אמנם ביאור הדבר נראה בע"ה, כי העניין המבואר בפנים בדרך אגב, שטבעו של אדם לבוא לעצבות וייאוש, וכאשר נכשל בדבר אחד כבר אין לו כח ורצון להתגבר ולהצליח בדבר שני, כי אם אינו מושלם אינו צריך כלום, הוא הוא יסוד המהלך שמרמז לנו בזה איך אפשר להפוך מרע לטוב ומחובה לזכות.

וזה משום שכיוון שיש לאדם תכונה של עצבות וטבע של ייאוש, ממילא ככל שקלקל אדם יותר את מעשיו, והוסיף חטא ופשע, עד שהרבה את הפסולת על האוכל, ממילא כל מעט טוב שעשה, נעשה חשוב יותר ומחודש יותר, כי בוודאי שאם יש לו

אלא מוכח מזה, שתכלית המאמר הזה היא גם לתת דרך לתשובה ולהתבודדות באופן הנכון עד שיזכה לברר את הטוב מן הרע, ולזכות לתשובה ותיקון המעשים הרעים, ועל זה מבאר רביז"ל את האופן שאדם מלקט נקודות טובות תוך כדי שמביט גם על כל הרע, ומתבונן עד כמה הוא רחוק מאוד, אלא שבכל זאת יש לו נקודות טובות.

גילוי הרצונות הטובים

אמנם צריך לבאר מה השייכות בין הדרך של 'אזמרה', לבין עבודת 'ההתבודדות', והרי לכאורה הם שני הפכים, כי הדרך של 'שמחה' היא, להסתפק במועט ובנקודה טובה, והדרך של 'התבודדות' היא, לא להסתפק אפילו בהרבה, ולהיות לבו נשבר אפילו מנקודה אחת רעה, וגם צריך לבאר פשט הדברים, כי לכאורה היכן מצינו בתוך עבודת ההתבודדות, בקשת נקודות טובות.

אבל הביאור נראה, כי עצם הדבר שאדם שופך את לבו על המכשולות והנפילות שלו, הרי בזה הוא מגלה לפני ה' את רצונותיו הטובים, וממילא נמצא שבתוך כל הפסולת יש לו רצון טוב, ורצון זה, הוא עצמו הנקודה טובה שבתוך הררי הפסולת.

עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי ויש להוכיח כדברינו אלה, מתוך דברי רביז"ל בסוף תורה נד שציין לזה כאן במאמר זה, דשם נתבאר שעצת התבודדות, שאדם שופך לבו לפני ה', היא בעצמה ליקוט נקודות טובות מן הרעות, ונתבאר לעיל שהכוונה היא כך, שבעת שפרכת לבו מתגלים הרצונות הטובים שלו, כי על כל מעשה רע שעשה ומתוודה ומצטער ומתנפל לפני ה' ומבקש עזרתו ומפייסו בדברים, הרי זה מגלה שבתוך הרע הזה שנפשו שקועה שם, יש לו גם חלק טוב, כי הרי לבו שואף לטוב, וזה באמת דבר חידוש, שעל אף ריחוקו עדיין רוצה בטוב, וזה אם כן מעין דברינו שנתבאר שהנקודה טובה שהופכת את הרע לטוב, היא נקודה כזו שיוצאת מעצם כל מעשה ופעולה, ולא די בנקודה אחת כללית, וגם שהדרך להפוך לטוב היא משום החידוש שיש בנקודה הטובה אחרי שהאדם שקוע ברע.

הנקודה טובה היא זה שבא לשמוח ולא מתייאש

ונראה להוסיף עוד, כי עצם הדבר שאדם בא ללמוד ולקיים מאמר זה, אם מדובר באדם מיואש ושבור לב אחרי שהסתכל בעצמו וראה גודל חסרונותיו, וכמו שמבואר בפנים בלשונו 'כשמתחיל להסתכל בעצמו

הרבה פסולת, לא היו לו שמחה וחשק לעשות, כי כבר לא קיווה להיות מוצלח, ואם בכל זאת התגבר ועשה, הרי עמד בנסיון גדול ועצום, וממילא נמצא שהרע עצמו נעשה כסא ומשמש אל הטוב (ע"י ח"א סוף תורה ד), שהרי כגודל הרע כן גודל הנסיון שעמד בו בסוף, וממילא מתברר שהרע היה לצורך הרבות הטוב, וממילא 'זדונות נהפכים לזכויות', וגם האדם בכללו יוצא מכף חובה לכף זכות, כי נתברר שכל המעשים הרעים שלו שימשו את הטוב.

וממילא מובן שדרך זו שמבררת את הרוח טובה מהנכאה, עושה 'זמירות וניגונים' כמבואר בפנים, וביאור הדבר, כי אין יופי בניגון אם אינו עולה ויורד, והעליה וירידה שבניגון הוא כדי למצוא את הרוח הטובה וללקטה מכל מיני צדדים ופניות ותנועות, כמו שמבואר למעיין בסוף תורה נד שמציין רביז"ל כאן, וזה כמו שהיופי של הטוב הוא כשמתלקט מתוך כל מיני מצבים שונים ומשונים, ולא רק בגוון אחד.

וביזוון שכן נמצא שעיקר הנקודה טובה שנמצאת בתוך הרע שעשה, הוא עצם הנסיון שנעשה אצלו מכח כל הרע שעשה, וע"כ נקד"ה טוֹב"ה כמניין הנסיון.

ג"כ ענף מתשובה מאהבה, וביאור הדבר נראה דמכיוון שעושה תשובה מתוך שמחה ואמונה שהקב"ה עמו, ולא מתוך יראה ופחד ושברון לב גרידא, הרי זה ענף מתשובה מאהבה.

והנה ביארנו בזה בס"ד מהי הנקודה טובה שיש לחפש ולבקש, ואיך נהפך עייז מחובה לזכות, ואמנם יש בזה דבר חידוש, אבל בשיעור הבא נביא לזה סימוכין מכמה מקומות בדברי מוהרנ"ת, ונבאר בזה גם את הדרך איך לבקש נקודה טובה באחרים, ושם גם נביא מדברי ר' אברהם ב"ר נחמן בביאור הליקוטים שכנראה דרך בדרך אחרת, ובשיעור ג יתבאר שכל הדרכים נכונות, ורמוזות בדברי רביז"ל בהמשך המאמר.

הטעם לבקש הרבה נקודות טובות

וממילא מובן היטב שלא די לאדם למצוא איזה מעט טוב בעצמו, אלא צריך להפוך כל זדון לזכות על ידי דרך הברור הזה שביארנו, דכיוון שעניין 'אזמרה' לא ניתן כעצה לצורך השמחה בלבד, אלא כדרך לתקן את כל המעשים כולם ולהפוך את עצמו מכף חוב לכף זכות, ממילא מובן שלצורך זה צריך למצוא נקודה טובה בתוך כל פעולה ופעולה, לדוגמא, בתוך כל מצווה צריך למצוא נקודה אחת של אמת, ובתוך כל עבירה

ורואה שאין בו שום טוב, והוא מלא חטאים, ורוצה הבעל דבר להפילו על ידי זה בעצבות ומרה שחורה, חס ושלום, אף על פי כן אסור לו ליפול מזה, רק צריך לחפש ולמצוא בעצמו איזה מעט טוב עכ"ל, וממילא איש אשר כזה, יש חידוש גדול בזה שמתחזק ומתגבר ומביט על הנקודות טובות, ומחיה ומשמח את עצמו, וככל שהרע שלו גדול יותר, כך יש לו נסיון קשה אם לקום ולשמוח ולקיים את הנאמר במאמר זה, ואם בכל זאת עמד וליקט את הנקודות טובות לשמוח בהם, הרי נעשה הרע למפרע כסא אל הטוב, כי לולא חטא לא היה לו נסיון קשה כל כך לשמחה, וככל מה שנתבאר, אלא שלעיל נתבאר, שזה נסיון בעת הנפילה והירידה האם להתיימש או להתחזק, וכאן נתבאר שזה נסיון בעת שמחשב עם נפשו, ועצם הדבר שבא לקיים מאמר זה, הרי עומד בנסיון, כי מתגבר על כל הייאוש שלו, ובזה מהפך רע לטוב, ויוצא מכף חוב לכף זכות, ודו"ק.

זדונות נהפכים לזכויות

והנה נתבאר בדברינו בס"ד, איך נהפכים אצלו הזדונות לזכויות, אבל כבר הקשינו שהרי חז"ל אמרו דבר זה על מי שעושה תשובה מאהבה, ובע"כ שעניין 'אזמרה' הוא

בדרך הטבע היה מתייאש והולך לו, וכל המחלל שבת, גם אין לו חשק לכבד אב, באמרו לנפשו מה בצע לקיים מצוות עשה והרי מחלל שבת הוא 'ככופר וכעובד ע"ז' (חולין ז.), וממילא אם התגבר ועשה את הדבר הטוב, כל הרע של חילול שבת יכול ליהפך ולהיות כמרכבה לטוב, אחרי שדווקא עקב הרע, היה לו נסיון אם לעשות טוב או לחדול, ועמד בנסיון.

ואמנם עיקר הישוב לזה נראה באופן אחר, דבאמת יש בדברי רביז"ל במאמר זה כמה עניינים וכמה דרכים זו לפנים מזו, יש כאן דרך פשוטה לשמחה, ועל זה מועיל גם דבר אחד טוב, ומה שיוצא מחובה לזכות באופן זה, הוא רק מצד ששמחה זו נותנת לאדם חיזוק לבב שיוכל להטיב מעשיו, ויש כאן דרך עמוקה לתיקון החטאים כולם, ולהפוך את האדם 'מכף חובה לכף זכות', וזה רק כשיבקש וימצא נקודה טובה אחת בכל פעולה ובכל מעשה.

הדוגמאות שבספר עלים לתרופה

ונרחיב את הדברים יותר, כי הנה מבואר בכמה מקומות בספר עלים לתרופה, גודל יקרת העצה הזו של מציאת הנקודות טובות, אמנם יש להתבונן בדוגמאות שכתב, וללמוד

צריך למצוא נקודה אחת של חרטה שהייתה לו בשעת מעשה, וכך יכול האדם להעלות את מעשיו מחובה לזכות, על ידי שיברר איך שהיה הרע כסא אל הטוב, על הדרך שביארנו, שהרע מגדיל את הנסיון לבלי לעשות את מעט הטוב, וכיוון שעמד בנסיון, נהפכו הזדונות לזכויות.

וע"כ צריך לחפש עוד ועוד נקודות טובות, וכמו שמבאר בפנים, שצריך לחפש בכל מצווה שמלאה בפגמים את הנקודה של הטוב שעשה בכל זאת, כלומר בתוך אותו מעשה.

איך מועיל איזה דבר טוב אחד

ואמנם יש לשאול על מה שנתבאר, כי הרי במאמר זה מתחיל לומר שימצא בעצמו איזה דבר טוב, ומשמע שמועיל לזה כל נקודה טובה, ולדוגמא, גם אם מוצא בעצמו מצוות 'כיבוד אב', היא מהפכת את הרע של 'חילול שבת' לטוב, אף שאין ביניהם קשר, ואילו לדברינו, כל הדרך להפוך חובה לזכות, היא רק בדבר טוב שנעשה מתוך ובתוך המעשים הרעים, שרק זה יכול להפוך חובה לזכות.

אמנם שתי תשובות בדבר, תחילה יש לומר שבאמת כל אדם שיש לו טוב ויש לו רע, ממילא כל טוב שעשה כבר זה בגדר בירור הטוב מן הרע, כי

כי הרי אין לאדם מן השורה נסיון אם לצום ביום הכיפורים או לאכול בו, גם אם הוא שבור מרוב ייאוש, ואם כן אנו רואים שמוהרנט"ה הבין שסגי בכל נקודה טובה, ולא דווקא נקודה כזו שעשה מתוך נסיון של ייאוש שבא לו מכח העבירות שעשה.

ובן מ"ש בעלים לתרופה (מכתב מט, ומכתב תלד ועוד) דוגמאות של נקודות טובות שלא עשני גוי, ושמלו אותו ושלמד בחיידר אף שהיכו אותו שם עיי"ש, והנה כל שלושת הדוגמאות הם דוגמאות שהטוב לא קשור אל הרע שלו, כי לא היה לו נסיון על המילה מתוך ייאוש, ואף שנתבאר שלפעמים אדם מיואש כל כך עד שעקב כך לא היה עושה את המעשה הטוב, אבל לא שייך לומר כן בדוגמאות כאלו שהיו לאדם בקטנותו.

ובאמת דשורש הדבר מפורש גם בליקו"מ (ח"ב תורה י) שאמר שם בזה"ל 'ולבוא לשמחה הוא על ידי מה שמוצא בעצמו איזה נקודה טובה על כל פנים, כמבואר על פסוק "אזמרה לאלקי בעודי" (בלקוטי הראשון, בסימן רפב) עיין שם, ועל כל פנים יש לו לשמוח במה שזכה להיות מזרע ישראל, שלא עשני גוי, וכמו שאנו אומרים: 'ברוך אלקינו שבראנו לכבודו, והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת', מכל זה

מתוכן את מהלך הדברים, איך נהפך מחובה לזכות, והנה במקום אחד (מכתב הסב) כותב לבנו שיתבונן במאמר 'אזמרה' מחדש, ומתחיל לבאר לו שם בלשון יידיש נונראה קצת כאילו מעתיק בזה את לשונו של רביז"ל שאמר לו בעצמו, וכותב לו כך 'כשאדם מתחיל להסתכל על עצמו, יש לו לחזק עצמו ולחשוב, האם לא צמתי ביום הכיפורים ובכל התעניות אף שהיה לבי חלש, וגם שבכל הקילקולים אני מייגע עצמי לחתור אל הטוב עיי"ש בלשונו.

והנה הדוגמא שכתב, שיחשוב ש'גם בכל הקילקולים אני חותר לטוב', היא דוגמא שמתאמת מאוד עם מה שנתבאר בדברינו בביאור דברי רביז"ל, והיינו כי טבע האדם אחרי שקלקל, לחשוב 'כאשר אבדתי אבדתי' ולפחות אהנה בעוה"ז, וכמ"ש באלישע בן אבויה (חגיגה טו.) אחרי ששמע את הבת קול 'שובו בנים שובבים חוץ מאחר', שאז אמר 'איזיל ואתהני בהאי עלמא', ואם בכל זאת מתגבר האדם ולא עושה כן, אלא שב עד ה', וגם בכל הקילקולים אני חותר לטוב, ממילא יכול להפוך חובה לזכות, כי הקילקולים מגדילים את חשיבות הטוב, כמו שנתבאר.

אבל הדוגמאות הראשונות שכתב שם בעלים לתרופה אינן על דרך זו,

'אזמרה' ונעשית בעיני כחדשה ממש', דהיינו שאפשר להבין אותה, ולאחר זמן להבין בה 'דרך חדשה', וזה משום שלאמיתו של דבר, ראוי לומר על זה מעין מה שמבואר בעלים לתרופה (מכתב סב) על דרך החיזוק המובאת בתורה ו שכותב שם ש'הביאור בדבר זה הוא סוד גדול ונורא, שאין מי שיבין אותה אלא מי שגילה אותה' עיי"ש, הרי מבואר מזה, שלא כמו שחושבים המון העם שהחיזוק של רביז"ל הוא דבר פשוט וקל להבינו, אלא הוא 'עמוק עמוק מי ימצאנו', וכמו כן נראה שגם במאמר זה 'אזמרה' יש כמה דרכים ונתיבות, שכולם אמת.

ויש להוסיף ולבאר עפ"י מ"ש מוהרנ"ת בעלים לתרופה (מכתב שטו) לבנו, 'שהוא מחיה את עצמו בדרך של אזמרה, ואילו הייתם הולכים בדרך זו כמוני, כבר הייתם כשרים יותר ממני' ע"כ, והנה מוהרנ"ת עצמו הרי בוודאי הלך בדרך זו אשר רביז"ל הזהיר ללכת בה כמ"ש מוהרנ"ת עצמו בתורה זו בפנים, וכמו שכותב בפירוש שם במכתב, וא"כ לא מובן לכאורה מפני מה חשב שבנו היה עולה עליו אם היה הולך בדרך ליקוט הנקודות טובות, ונראה מוכח מזה שיש הרבה דרגות בעניין זה, ומוהרנ"ת סבר שגם הוא לא הגיע לשלימות עניין זה של חיפוש הנקודות טובות והשמחה בהם, וע"כ

וכיוצא בזה ראוי לו ליקח לו שמחה לשמח דעתו' עכ"ל.

והנה לא מוכרח בדברי רביז"ל כאן שהנקודה של 'שלא עשני גוי' שייכת לעניין 'אזמרה', כי אולי כוונת רביז"ל לומר שיש לאדם להתחזק בנקודות טובות, ואם אינו יכול, יעשה בדרך אחרת לשמוח בזה שלא עשני גוי, אבל אף שהכרח אין, בכל זאת משמעות הדברים היא אכן כך, שזוהי דוגמא לנקודה טובה של 'אזמרה', ואף שיתכן שזו דוגמא שמוהרנ"ת הוסיף שם בעצמו לבאר דברי רביז"ל ולא מוכח ששמע דוגמא זו מרביז"ל, וכן אנו רואים שהוסיף דוגמא זו בקיצור ליקו"מ ח"ב תורה מח, ואילו בליקו"מ בפנים שם בתורה מח, לא נמצאת דוגמא זו, מכל מקום אנו רואים בזה את הבנת מוהרנ"ת כמו שמבואר במכתביו בעלים לתרופה, שהבין מרביז"ל שגם זה נחשב לנקודה טובה, וזה דלא כמו מהלך הדברים שנתבאר לעיל בס"ד.

במאמר זה יש כמה דרכים

אולם נראה כמו שהתחלנו לבאר, שיש בביאור מאמר 'אזמרה' כמה מהלכים וביאורים זה לפנים מזה וכולם נכונים, ויש להמליץ על זה מ"ש מוהרנ"ת בעלים לתרופה (מכתב רסג) בזה"ל 'ואתמול חזרתי עם אחד התורה

לתרופה (מכתב מט, ומכתב תלד ומכתב תסכ) כדוגמאות של נקודות טובות 'שלא עשני גוי, ושملו אותו, ושלמד בחיידר אף שהיכו אותו שם, ושצם ביום הכיפורים', ובדרך זו מתפרשים דברי רביז"ל שהתחיל שעל ידי דבר אחד טוב יכול לבוא לשמחה, וע"ז אמר שע"י הנקודות טובות באים 'ניגונים וזמירות', דהיינו שבא לידי שמחה.

אבל יש עוד דרך עיקרית בכוונת המאמר 'אזמרה' שהיא הדרך שבה מובאים הדברים בליקו"מ ח"א סוף תורה נד שהבאנו לעיל, ומשמע שהיא דרך עיקרית יותר, שהרי ציין לה רביז"ל כאן בתוך מאמר 'אזמרה', [ולעיל הבאנו לזה עוד כמה ראיות], ושם מבואר שדברי רביז"ל במאמר 'אזמרה' באו להראות לנו את הדרך של 'תשובה' לברר הרוח טובה מן הרעה, וללמד אותנו את עצת 'ההתבודדות' אשר 'עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי', וכמו שנתבאר שזה על ידי שמתגלים יופי הרצונות הטובים דווקא מתוך כל הרע שעשה.

ורק לפי דרך זו, מתבאר היטב איך על ידי נקודה טובה יוצא 'מחובה לזכות' באמת, כמו שהארכנו בס"ד, ולפי דרך זו מתפרשים דברי רביז"ל שאמר שע"י הנקודות טובות באים 'ניגונים וזמירות' שלא כפשוטם שבא

כתב שאם היה מי שהיה הולך 'בשלימות' בדרך זו, על דרך שהוא הולך עם 'אזמרה', היה מצליח יותר ממני.

וזה ביאור השיחה (אשר שח מוה"ר אברהם ב"ר נחמן), שאמר, 'למה היה רביז"ל מה שהיה, משום שהייתה לו כזו מידה של 'התחזקות', ולמה היה מוהרנ"ת מה שהיה, משום שהייתה לו כזו מידה של 'התחזקות' וכו', וסיים ולמה אני מי שאני, מפני שיש לי כזו מידה של התחזקות' ע"כ, ונראה שהכוונה היא לומר, שאין הבדלי המדריגות לפי תוקף 'ההתעוררות' או ההשגה, אלא לפי חוזק ההתחזקות שהייתה לכל אחד, וכל אחד לפי מידת ההתחזקות שהייתה לו כך זכה, ומזה מובן שיש הרבה מדריגות בדרך ההתחזקות.

אופנים שונים של 'אזמרה'

ונשוב לבאר, שיש כמה דרכים בביאור מאמר 'אזמרה' וכולם נכונים, כי מאמר זה משמש גם כעצה כללית לשמחה, לצאת מהעצבות ולבוא לשמחה, כאשר אינו מסתכל על הרע אלא על הטוב, וזהו האופן בו מובאת תורה זו בליקו"מ ח"ב תורה י, וגם שם בתורה מח, שציין רביז"ל למאמר 'אזמרה' כמאמר שיש בו דרך לשמחה, ואכן על אופן זה מתאימים הדוגמאות שהביא מוהרנ"ת במכתבו בעלים

מחשבת ייאוש שבאה בעקבות העבירות האחרות, וממילא מצווה זו שוקלת כנגד כולם, ומכרעת את האדם לכף זכות.

ועוד נראה שזה תלוי באדם עצמו, כי אכן בדרך כלל נידון אדם לפי רוב מעשיו, אבל אם עשה את העבודה הזאת של 'אזמרה', אזי הוא נידון לפי הנקודה טובה, כי הרי נתבאר שבנוסף למה שבא רביז"ל במאמר זה ליתן אל ליבנו שיש בנו נקודות טובות כדי לשמח את לבבינו, עוד בא לתת לנו דרך של 'עבודה', שהאדם יברר את עצמו, והנה יש בזה עבודה שלימה כמו שנתבאר, לעשות 'זמירות וניגונים' מכל מעשיו ע"י שיברר רוח טובה מרוח נכאה, וממילא מובן שמי שעושה עבודה זו יש לו דין אחר ממי שאינו עושה אותה.

פתח תקוה

ונסמוך עניין זה ברמז, דהנה הובא לעיל מה שכתב מוהרנ"ת (ליקוה"ל תחומין ה"ו ו, טו) כתב בביאור הגמ' (שבת לב.) 'אם יש מלאך מליץ אחד מני אלף' ותתקצ"ט שבמלאך זה לחובה, 'ויאמר פדעהו מרדת שחת', וביאר מוהרנ"ת שזה רמז על עניין הנקודה טובה שהיא רק 'אחד מאלף' בתוך המצווה האחת שגם היא אחד

לידי שמחה, אלא הכוונה היא לעניין רוחני, כשהרע משמש את הטוב, ומתקן על ידי זה, כי מתברר שהייתה הירידה לצורך העליה, כמו שנתבאר, ועל אופן זה מתאמת הדוגמא שכתב מוהרנ"ת בעלים לתרופה (מכתב תסב) 'כשאדם מתחיל להסתכל על עצמו, יש לו לחזק עצמו ולחשוב, 'וגם שבכל הקילקולים אני מייגע עצמי לחתור אל הטוב', שזוהי דוגמא לנקודה טובה שמבררת למפרע את הרע ככסא ומרכבה אל הטוב.

האדם נידון לפי רוב מעשיו או לפי נקודה טובה

ואחרי כל זה צריך עדיין לבאר וליישב מה שהערנו, איך רביז"ל מחדש שמעט טוב הופך את האדם מכף חובה לכף זכות, והרי מבואר בדברי חז"ל (קידושין מ: ורמב"ם פ"ג מתשובה) ש'האדם נידון אחר רוב מעשיו'.

אכן ראשית דבר, הרי כבר כתב הרמב"ם (פ"ג מתשובה ה"ב) ש'לא שוקלים רוב ומיעוט מעשים לפי מניין המצוות אלא במשקל אל דעות', וממילא נמצא שאדרכא דברי הרמב"ם הם סייעתא למה שנתבאר, כי מדבריו נמצא שיש מצווה קטנה ונקודה טובה ששוקלת הרבה יותר מכמה עבירות, כשהיא נעשית מתוך קושי גדול של

ושמחה בנקודה טובה, ממילא ה'אחד מאלף' מצטרף אל פת"ח תקו"ה כמניין תתקצ"ט (מלשון הכתוב הושע ב יז), וחוזרים כל האלף להיות לזכות, ויוצא מכף חובה לכף זכות, ועל זה נאמר (ישעיה ס כב) 'הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום אני ה' בעתה אחישנה'.

מאלף מהמעשים, ובכח זה יוצא לכף זכות.

והנה כיון שיוצא לכף זכות הרי חוזרים אליו כל האלף, ויש לבאר בדרך רמז איך נעשה הדבר, כי אחרי שמחיה עצמו בנקודה טובה זו שהיא 'אחד מאלף', ומוצא בזה פתח תקוה באמונה

שיעור ב

לימוד זכות על רשעים

אין לדון רשעים לזכות, כי אין להם זכות, וגם איסור יש בדבר, אבל זה רק כאשר המטרה היא להתחבר עמו, שאז מבקשים בו טוב גלוי שאין בו, אבל בכדי להשיבו בתשובה מצווה לדונו בכף זכות, כי בכל זאת יש לו משהו טוב נעלם, שיכול להפך את כולו לכף זכות, כי ככל שרבה רעתו וריחוקו, כל מעט טוב שבו מרבה כבוד שמים יותר ויותר, ונהפך הכל לכף זכות.

דברי ראב"ן בביאור הליקוטים ◊ אל תדין עד שתגיע למקומו ◊ חלק אלוה ממעל ◊ סיכום הדברים והערות ◊ ביאור אחר במהות הכף זכות ◊ יסוד מדברי מוהרנ"ת כדרך זו ◊ ראייה נוספת מעלים לתרופה ◊ תוספת תבלין בדברי מוהרנ"ת ◊ ועוד מעט ואין רשע ◊ איך מותר ללמד זכות על רשע ◊ האיסור לדון רשע לזכות ◊ הסוברים שגם רשע יש לדונו לזכות ◊ מצווה לשנוא רשעים או לאהבם ◊ שלושה אופנים באהבת הרשעים ◊ דרכי ההיתר והחיוב בלימוד זכות על רשעים ◊ פשר הסתירה אם יש ללמד זכות על רשע ◊ משל נמרץ בעניין זה

פתחי שערים

א יש להתבונן בדברי רביז"ל כאן שאמר ש'אפילו רשע גמור יש לדון אותו לכף זכות', והרי בספר המידות כתב רביז"ל פרק שלם בעניין 'הרחקת רשעים', ושם כתב ש'המלמד זכות על רשע הוא בעצמו נקרא בשם רשע', וצינו שם במ"מ למה שמבואר בגמ' (סנהדרין כו.), וכבר העיר בזה בקצרה בביאור הליקוטים.

ב מה שפירש בפסוק 'ועוד מעט ואין רשע', שיש למצוא 'עוד איזה מעט טוב ששם איננו רשע', ובהמשך המאמר הוסיף לבאר גם את הפסוק של 'אזמרה לאלוהי בעודי', שהכוונה היא על העניין של 'עוד', שעל ידי שמוצא נקודה טובה שנקרא עוד מעט ואין רשע, עי"ז 'אזמרה לאלוהי', והנה זה דבר פלא שיש כאן רמז על רמז, כי תיבת עוד אין במשמעותה עניין מציאת הנקודה טובה, אלא רק כי אחרי זה נאמר שעוד מעט שבו אין רשע, ואם כן למה הפסוק 'אזמרה לאלוהי' רמז על הנקודות טובות ברמז על הרמז,

והרי זה כאילו היה כתוב 'אזמרה לאלוהי' באין, כי הרי נאמר 'עוד מעט ואין רשע'.

ומזה מוכח שהדרש על הכתוב 'ועוד מעט ואין רשע', מונח בעיקר בתיבת ועוד מעט, וצ"ב למה.

דעה והשכל

דברי ראבר"ן בביאור הליקוטים

הנה בספר ביאור הליקוטים (בתחילת דבריו על מאמר זה) כתב ש'משמע בדברי רביז"ל, שהלימוד זכות שיש על הרשע שעי"ז יוצא מכף חובה לזכות, הוא מה שאין הרשע אשם כל כך, כי אין אדם יודע מהו 'מקומו של חבירו', וכמבואר עניין זה בח"ב סוף תורה א, והקשה בביאור הליקוטים שא"כ למה צריך אדם בתחילה למצוא ברשע איזה 'מעט טוב', ומה עניין זה לזה, ותירץ בשני אופנים, אופן ראשון, שנקודה טובה היא סימן ואות שכל הרע שעשה הרשע אינו בזדון ורשע אלא 'שלא באשמתו', ועוד תירץ, כי היות ואסור ללמד זכות על רשע כמבואר בספר המידות, ע"כ צריך תחילה למצוא בו איזה 'מעט טוב' שבזה כבר אינו רשע'.

ומוסף עוד דרך בביאור הלימוד זכות על הרשע, 'שכיוון שיש ברשע מעט טוב, ניצוץ דניצוץ של יהודי, ממילא יש בו 'חלק אלוה ממעל',

ממילא א"א שיהיה רשע גמור, אלא למראית עינינו נראה כך' עכ"ד.

ותחילה נבאר את דבריו ז"ל, להבין את שתי הדרכים שכתב בביאור לימוד הזכות.

אל תדין עד שתגיע למקומו

הדרך הראשונה שהבאנו מהביאור הליקוטים, הוא, דכשבא לדון את הרשע לזכות יאמר עליו שאינו אשם כל כך, כי יצרו הרע גדול מאוד ונפשו באה לעולם בעכירות עצומה, ודרך זו מובנת מדברי רביז"ל בח"ב סוף תורה א, שאי אפשר לדון אדם אלא למי שנמצא במקומו, כי אין אדם יודע מהי מדריגת חבירו, ועל כן יש לדון את חבירו לכף זכות, וכן נביא להלן דבר זה מדברי הבעש"ט (בעש"ט עה"ת פרשת קדושים סי' ד), וכן מצינו בדברי האריז"ל שכתב כמה פעמים, 'שיש רשעים שאין עליהם אשמה על מה שעושים, כי הנשמה

שלא לרצונו, ועל כן, אף שהרשע יצטרך לזיכוך וכיבוס אבל גם לפני כן הוא טוב בעצם, וככתוב 'אל תראוני שאני שחרחרת, ששזפתני השמש' (שיה"ש א ה).

וזה גופא העניין שהביא בביאוהל"ק, 'שבתוך כל אחד מישראל שוכנת נשמה טהורה ושורה בו 'חלק אלוה ממעל', כי באמת זה שורש דברי הרמב"ם, כי המציאות הפנימית של כל אחד מכנסת ישראל, היא 'השכינה הקדושה' (עי' בליקו"מ ח"א תורה עח), והיא המביאתו לידי רצון אמיתי וטוב, אף כאשר אין רצון זה נראה מבחוץ, כי מה שנראה מבחוץ איננו אלא דבר חיצוני אליו, אבל הוא בעצמו טוב וטהור.

סיכום הדברים והערות

והנה הבאנו מדברי הביאור הליקוטים כמה דרכים שאפשר לדון רשע לכף זכות כדי להשיבו בתשובה ולחזקו, אם מצד שיש לו יצר הרע תקיף וגדול מכפי כוחו, אם מצד שיש לו נשמה טהורה וכל העבירות אינן שלו.

אולם יתכן לבאר ביאור נוסף בדברי רביז"ל כאן וכמו שנתבאר בשיעור הקודם כלפי לימוד זכות על עצמו, שכגודל החטא כן גודל החידוש

שלהם באה עתה בפעם הראשונה מתוך הטומאה מלאה בעכירות ופסולת, וקשה עליהם מאוד להתגבר וכמעט שאינם יכולים להתגבר, וע"כ אין הקב"ה מחשיב עוונותיהם לכלום' (עי' בשער הגלגולים הקדמה טו, הקדמה כז, והקדמה לח דף קסא בדפו"ח), אמנם באמת דמשמע שם בדברי האריז"ל שזה מדובר ברשעים מסויימים ואין זה כלל לכולם.

חלק אלוה ממעל

ועוד לימוד זכות נוסף מבואר בביאוהל"ק שהאדם הוא 'חלק אלוה ממעל', וצ"ב מה זה מלמד זכות על הרשע, והרי אדרבא, אם כן הרי הוא אשם יותר ויותר במה שטינף את נשמתו, אכן ביאור הדבר הוא כמ"ש הרמב"ם (פ"ב מגירושין ה"כ) שכאשר כופים אדם על הגט, גם זה נחשב שנתן את הגט לרצונו, כי באמת כל עוד שרוצה להיות מכנסת ישראל הרי רצונו לטוב, ויצר הרע הוא זה שאונס אותו, וכשהוכה וחזר לרצון האמיתי שלו, הרי זה נחשב שנתן גט לרצונו עכ"ד, והנה לא מדובר שם במי שמרגיש שרצונו להיות טוב, שהרי מדובר במי שכופין אותו, ומה שאמר 'רוצה אני' אינו אלא כדי שלא יכוהו עוד, ובכל זאת אנו דנים אותו לטוב, שרצונו האמיתי הוא טוב ונשמתו טהורה היא, וכל מעשיו הרעים אינם שלו בעצם אלא נדבקו בו

שאינם באשמתו, והדרך השניה שכתב
שזה כדי 'להתיר לימוד זכות על רשע',
דרך זו צריכה ביאור ביותר, כי הא
גופא קשיא איך יוצא הרשע 'מכף
חובה לזכות' על ידי שמוצא בו נקודה
טובה, עוד לפני שלימד עליו זכות
שאינו אשם.

והדרך השניה שביאר בביאוהל"ק
במהות הלימוד זכות, 'שעל
ידי שמוצא בו נקודה טובה מבין שהוא
'חלק אלוה ממעל', וממילא רשעתו
איננה אלא למראית עין, הנה גם זה
לא מבואר בתורה זו, ונמצא שהעיקר
חסר מהספר, ועוד צ"ב, למה צריך
למצוא בו 'נקודה טובה' כדי לדעת
שהוא 'חלק אלוה ממעל', והרי חזקה
עליו שהוא מזרע ישראל.

וביוון שלא זכינו להבין דבריו ז"ל,
נציע בזה דרך אחרת, [ואמנם
כבר כתבנו שבשיעור הבא יתבאר, שאף
אם נפרש אחרת בפירוש הפשוט של דברי
רביז"ל, מכל מקום גם דרכו של הביאור
הליקוטים רמוזה בהמשך המאמר, כי יש
באמת שלושה אופנים של נקודה טובה
המהפכת את הרשע מחובה לזכות].

ביאור אחר במהות הכף זכות

ועל כן נראה להוסיף ביאור נוסף
בדברי רביז"ל, דמה שאמר
שהנקודה טובה מוציאה את הרשע מכף

והיקר של המעט טוב, ולהלן נביא
מדברי מוהרנ"ת שמבואר בהם כדרך
זו, [ואמנם גם לפי זה, דרכו של הביאור
הליקוטים שרירה וקיימת, וכמו שיתבאר
בשיעור הבא, שיש באמת שלושה אופנים
של נקודה טובה המהפכת את הרשע
מחובה לזכות].

ונקדים להעיר מה שלא זכינו להבין
בדברי הביאוהל"ק, דמה
שכתב שנראה בדברי רביז"ל שהלימוד
זכות הוא 'שאינ הרשע אשם כל כך'
צ"ב, היכן משמע כן בדברי רביז"ל
כאן, ומה שציינ בביאוהל"ק לדברי
רביז"ל במקום אחר (בח"ב סוף תורה א,
ויש לציין גם לה"א סוף תורה ו) צ"ב, כי אף
שרביז"ל כתב עניין זה במקום אחר,
הרי ידוע מדברי הביאוהל"ק עצמו
(בכלליו כלל א), שעדיף יותר לא ללמוד
ממאמר אחד למשנהו, כי כל מאמר
של רביז"ל הוא קומה שלימה, והרי
במאמר זה לא פירש את הלימוד זכות
בסגנון זה.

ועוד צ"ב מה שביאר בביאוהל"ק לפי
דרך זו, את הצורך במציאת
הנקודה טובה, בשתי דרכים שונות,
ושתייהם לא זכינו להבין, כי מה שכתב
ש'הנקודה טובה היא סימן שגם
בעוונותיו איננו אשם', לא מובן איך
נקודה טובה מסויימת היא סימן וראיה
על שאר מעשיו הרעים של הרשע

חובה לכף זכות, הוא על הדרך שנתבאר בס"ד בשיעור הקודם כלפי זה שצריך כל אדם לדון את עצמו לכף זכות, ונתבאר שם שכאשר מוצא בעצמו נקודה טובה, בתוך כל הררי הפסולת של העבירות והפניות והחסרונות, הרי זה דבר חידוש, כי בדרך הטבע ריבוי העבירות מביאות את האדם לעצבות על חוסר הצלחתו, וכמבואר בפנים כמה פעמים שיש טבע כזה, ואם אחרי כל המכשולות התגבר כארי נגד העצבות והייאוש ועשה נקודה אחת טובה, הרי זה עמידה בנסיון גדול, וככל שההר של העבירות גדול יותר, גם הנסיון אם לקיים את המצווה האחת הקטנה, גדול יותר, ואם בכל זאת התגבר ועמד בנסיון וקיים את המצווה, הרי נתברר למפרע שכל הרעות לא היו אלא הכנה אל הטוב, ולא באו אלא להרבות יותר ויותר כבוד שמים כאשר יעמוד בנסיון ויפנה עורף אל מה שהיצה"ר חפץ לייאשו על זה שנכשל כל כך, ועל ידי זה מהפך את הרע לטוב.

יסוד מדברי מוהרנ"ת כדרך זו

ויש להוכיח כדרך זו מדברי מוהרנ"ת בליקוטי הלכות (תחומין ה"ו אות ו) שביאר את הפסוק (איוב לג כג) 'אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת

שחת', ובגמ' (שבת לב.) 'אלו הן פרקליטין של אדם תשובה ומעשים טובים ואפי' תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות ניצול, ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה באותו מלאך לחובה ואחד לזכות ניצול שנאמר 'מליץ אחד מני אלף', וביאר בליקוה"ל שהכוונה היא 'שגם אם יש לאדם רק נקודה אחת טובה מני אלף, ואפילו שבתוך אותה נקודה יש גם כן רק אחד מאלף של טוב, והשאר פניות וחסרונות, בכל זאת יכול להינצל בכח זה, ואח"כ (אות טו) הוסיף מוהרנ"ת בביאור הכתוב 'מלאך מליץ אחד מני אלף', שהכוונה היא שהמליצה באה דוקא מכח אלף המקטרגים, וזה לשונו: 'פי הצדיק נקרא תמך לשון תמורה, ששמיר ומחליף הפל לטובה, פי כל הקטרגים מהפך אותם לזכות בבחינת אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף וכיו'. 'מליץ אחד מני אלף' דיקא, שדיקא מני אלף המקטרגים נעשה המלאך המליץ, פי כל מה שמתרבים המקטרגים יותר הוא ממליץ לטוב ביותר על שמוצא בו אף-על-פי-כן איזה נקדה טובה, פי כל אלו המקטרגים על האדם הם הם בעצמם אותם שהסיתו אותו לחטא, כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה, הוא השטן,

בגודל יקר המאמר 'אזמרה', ובתוך דבריו כתב בזה הלשון: 'זוה כל עניין פסח שנאמר בישראל (יחזקאל טז) 'ואת ערום ועריה ואראך מתבוססת בדמיך', היינו בשטות וגנות התאוות, 'ואומר לך בדמיך חיי ואומר לך בדמיך חיי', היינו שגם בתוך תוקף התגברות דמיך שהם התאוות הבאים מרתיחת הדמים, בזה בעצמו חיי, מה שאף על פי כן נמצאים כך נקודות טובות כל כך, ואתה מתגבר וכוסף בכל פעם לטוב אמיתי, ואתה מנתק עצמך ומחשבתך בכל פעם מרע לטוב וכו', כי זה עיקר מעלת האדם, שהוא גבוה ממלאכים מחמת שיש לו יצה"ר כזה וכו' על כן יקר בעיני ה' כל תנועה ותנועה טובה.

הרי מבואר בדבריו, שהביאור במעלת הנקודה הטובה היא, משום שדווקא מתוך כל הקלקולים ורתיחת הדמים, עושה איזה מעט טוב, ומפרש את הכתוב 'בדמיך חיי', שיש לאדם להחיות ולשמח את עצמו על זה גופא שיש לו דמיך ורתיחת הדמים, כי על ידי זה כל תנועה קטנה נעשית חשובה הרבה יותר, שהרי הוא מרוחק ומלא ביצרים רעים, והכל זאת עשה מעט טוב.

ועוד יש להביא מ"ש מוהרנ"ת במק"א על דברי הגמ' (ע"ז ד.) 'אפילו אין ישראל עושין מצוה לפני כי אם מעט

הוא המסית, הוא המקטרג וכו'. ועל-כן כשמתרבים חס ושלום, המקטרגים מאד על האדם, אזי עומד המלאך המליץ ומתפך הכל לזכות דיקא, כי זה טוען, הלא, אדרבא, מאחר שיש עליו מקטרגים הרבה כל כך אם פן היה לו יצרין רעים הרבה, פי אלו המקטרגים הם הם בעצמן היצרין רעים שיהסיתו אותו למה שיהסיתו. ואם כן, אדרבא, הוא פלא גדול איך התחזק איש פזה לחטף אף-על-פי-כן איזה נקדה טובה של איזה מצוה שעשה, וזהו בחינת מליץ אחד מני אלה המקטרגים, הוא ממליץ עליו, כי מאחר שיש עליו מקטרגים הרבה כאלו שהם הם כלם המסיתים שלו אם פן אין חדוש כל כך מה שחטא כל כך, אדרבא, זהו חדוש נפלא איך התגבר לעשות איזה טוב בעלמא מאחר שעמדו עליו חילות כאלו.

והנה לא כתב מוהרנ"ת בדבריו בפירוש, שעל ידי זה יש לבאר את דברי רביז"ל שאפשר 'להפך מכף חובה לכף זכות על ידי הנקודה טובה', אבל זה דבר הלמד מעניינו, כאשר נשלב את דבריו באות ו ואת טו שהבאנו.

ראיה נוספת מעלים לתרופה

ובן מבואר מתוך מ"ש בספר עלים לתרופה (מכתב רעט) שמדבר שם

עדיין לא מובן הדבר עד תומו, כי הרי ריבוי העבירות שעשה לא הגדילו את הנסיון, אלא הם רק סימן על הקושי שהיה לו בקיום המצווה, ואם כן לא מובן לגמרי למה יתהפכו העבירות מרע לטוב על ידי המעט טוב.

וע"ב יש להוסיף בזה תבלין, שכוונת רביז"ל היא מצד העצבות [שרימז לה רביז"ל בפנים כמו שנתבאר בשיעור הקודם], כי הרי העצבות באה על ידי החטאים והמכשולות הרבים עצמם, ואם כן נמצא שהחטאים מגדילים את הנסיון של עשיית המעט טוב, ועל כן כשעומד בנסיון ועשה 'איזה מעט טוב', מיד נהפכים כל הרעות להיות כסא הקדושה.

ועל דרך זו שביארנו איך ימצא אדם בעצמו נקודה טובה המהפכת את חובותיו לזכות, כן יש לפרש גם כשמדובר בעבודה הנוספת שכתב רביז"ל כאן, שיש לדון את 'הרשע' לכף זכות ולמצוא בו נקודה טובה, שעי"ז מוציאו באמת מכף חובה לכף זכות ויכול לשוב בתשובה.

ועוד מעט ואין רשע

ובזה נשוב לבאר מה שהערנו בתחילת הדברים, למה רמז רביז"ל את כל העניין בתיבת עוד, 'ועוד מעט ואין רשע', עד שגם הכתוב 'אזמרה לאלוהי

כפיד של תרנגולין שמנקרין באשפה אני מצרפן לחשבון גדול', וביאר מוהרנ"ת שזה עניין ה'נקודות טובות שהם מעט, בתוך הרבה פסולת' עיי"ש, והנה המשל בגמ' הוא רק לעניין שזה מעט ולא הרבה, ולמה נקטו משל מעניין האשפה, אלא ללמדינו, שהמעלה והחשיבות של המעט, הוא דווקא משום היותם מונחים באשפה, שאינו מקום הראוי היות שם אוכל, ועל כן כל מעט הוא חידוש.

והנה דברים אלו של מוהרנ"ת הם מעין דברינו ועל הדרך שנתבאר לעיל ובשיעור הקודם, שריבוי הרע מרבה חשיבות למעט הטוב, ועי"ז מהפכים הכל לכף זכות, ואמנם גם כאן לא כתב מוהרנ"ת דבר זה כביאור על דברי רביז"ל, אבל זה דבר הלמד מעניינו.

תוספת תבלין בדברי מוהרנ"ת

אלא שמוהרנ"ת ביאר זאת מצד רתיחת הדמים והתגברות היצר, כי אם עשה כל כך הרבה רע, הרי זה סימן שקשה לו מאוד להתגבר, ואם בכל זאת התגבר, הרי זה חידוש גדול, ובזה מתגלה המעלה העצומה שיש בכל דבר קטן שעושה, ולכאורה לפי מ"ש מוהרנ"ת שהחידוש הוא שעשה איזה מצווה אחרי כל כך הרבה עבירות,

בעודי רומז על העוד הזה, והרי לכאורה העיקר נמצא בתיבות 'מעט ואין רשע' ולא בתיבת עוד.

אם כן מדברי רביז"ל בספר המידות שהבאנו שכתב 'שאסור ללמד זכות על רשעים'.

אבן לפי מה שנתבאר בס"ד מובן שכל המעלה של ה'מעט טוב', הוא רק משום שנעשה בזמן שבדרך הטבע לא היה נראה שאדם זה יעשה כן, אחרי שהוא שקוע בכל כך הרבה רע, וזה פירוש 'ועוד מעט ואין רשע', שעדיין יש מעט טוב, כמי שמתפלא ואומר איך יתכן שעדיין יש לו מעט טוב, ורק משום שזה חידוש שעדיין יש לו מעט טוב, על כן זה יקר כל כך, ואכן זה מבואר בלשון רביז"ל בפנים שחזר הרבה על תיבת עדיין ש'עדיין יש בו מעט טוב'.

ובדי ליישב את העניין את הדבר היטב, יש להאריך קצת בעניין לימוד זכות על רשע.

האיסור לדון רשע לזכות

דהנה במשנה (אבות א ו) אמרו 'והוי דן את כל האדם לכף זכות', ומשמע שעל כל אדם נאמרה המצווה לדון לכף זכות אבל כבר פירשו הרמב"ם ורבינו יונה שם (וכ"כ רבינו יונה בשערי תשובה שער ג ס"י ריח) שלא מדובר ברשע, כי רשע מפורסם יש לדון אותו לכף חובה תמיד, ואפילו עשה מעשה שנראה טוב ויש רק אפשרות רחוקה לדון אותו לרע, יש לדונו לרע, ורבינו יונה הוסיף על זה, שאפילו עשה הרשע מעשה שאין אפשרות לדונו לרע, יאמר כי לא עשה את הדבר הטוב אלא לפנים ואין תוכו כבדו, כי 'שבע תועבות בלבו' (משלי כה כו) עכ"ד, וזה לכאורה נגד דברי רביז"ל, ואף שיתכן שרביז"ל יחלוק עליהם, אבל הרי מפורש בפסוק (משלי יז טו) 'מצדיק רשע ומרשיע צדיק תועבת ה' גם שניהם', ונאמר (משלי כד כד) 'אומר לרשע צדיק אתה יקבוהו עמים יזעמוהו לאומים', ואמרו במדרש (דב"ר א ב) שזה ההבדל בין בלעם למשה רבינו, שמשה רבינו לא החליק לשון

איך מותר ללמד זכות על רשע

אמנם מה שעדיין צ"ב הוא, שלפי דברינו הדרא קושיא לדוכתה מה שהקשה בביאוהל"ק איך מותר ללמד זכות על רשע, טרם יציאתו מכף חובה לכף זכות, דבשלמא לפי הדרך של הביאוהל"ק, הלימוד זכות היא 'שאינו אשם כל כך', וזה בא אחרי שיצא מכף חובה לזכות במציאת הנקודה טובה, אבל לפי מה שהוצאנו מדברי מוהרנ"ת וכפי מה שנתבאר שהלימוד זכות הוא 'בעצם מציאת הנקודה טובה', יקשה

סימן יש על זה, שמי שדן את כולם לכף זכות, סימן שהוא מצד הקדושה, ולהיפך מי שדן את כל אדם לכף חובה הרי זה מצד הסט"א, כי מבואר בזוה"ק (שמות ו:): שיש למעלה היכל זכות ולעומתו היכל חובה, בהיכל הזכות מטים לכף זכות ובהיכל החובה מבקשים חובות של בני אדם", (ועי' בעניין זה בתחילת תורה לח).

ובן בספר תשואות חן להרה"ק רבי גדליה מליניץ, שרביז"ל אמר עליו הספד בתורה יד, כותב (בליקוטים ד"ה בתרי עשר) בשם הרב המוכיח (תלמידו של הבעש"ט) ש'משיח ילמד זכות על כל ישראל אפילו הרשעים, שהם צודקים, ועי"ז יחזרו בתשובה ועי"ז תהיה הגאולה', וכעין זה כתב מוהרנ"ת בליקוטי הלכות (הלכות השכמת הבוקר ה"א יב, והלכות ראשית הגז ה"ד ד-ה) ש'משיח ילקט את כל הלימודי זכות של כל ישראל כולם', וכ"כ בספר אמרי פנחס להרה"ק רבי פנחס מקוריץ, תלמידו של הבעש"ט, שרביז"ל אמר עליו שהיה 'חד בדרא' בתקופה מסויימת, וכתב שם (כרך א פרק עולם ומלואו סי' עב) 'שצדיק קטן אוהב רשעים קטנים וצדיק גדול אוהב רשעים גדולים, עד ש'משיח יהיה אוהב ומלמד זכות על כל הרשעים כולם, וכל מי שמלמד זכות על כל הברואים הוא מבחינת משיח'.

אלא הוכיח את מי שצריך להוכיח, וכבר הבאנו שרביז"ל עצמו בספר המידות 'אוסר ללמד זכות על הרשע', וא"כ דברי רביז"ל כאן בתורה רפב צריכים ביאור.

הסוברים שגם רשע יש לדנו לזכות אמנם מאידך גיסא מצינו בעוד ספרים קדושים מגדולי ישראל שהיו חשובים בעיני רביז"ל מאוד, שיש לדון לכף זכות גם 'רשעים גמורים', [ונביא דבריהם לא כסייעתא לדברי רביז"ל אלא כדי להבין ולהשכיל וללבן דברי רביז"ל], וכמ"ש הבעש"ט (בעש"ט עה"ת פרשת קדושים סי' ד, ועי' עניין זה בליקו"מ ח"א תורה קיג) על פסוק 'מכל פשעי הצילני חרפת נבל אל תשימני', כי אין אדם רואה נגעי אחרים אלא אם כן יש בו דבר הדומה לזה, כגון מה שאמרו שכל המתגאה כאילו בא על אשת איש, ומי שמחרף את הרשע ודנו לכף חובה, את עצמו הוא דן, ומי שרוצה שלא ידונו אותו על פשעיו שלו, אל יחרף את הרשע, אלא ידון אותו לכף זכות שאינו אשם כל כך כי יש לו יצר הרע תקיף וגדול, ונברא עם גוף מגושם עד שאי אפשר לו לכבוש את יצרו', ועוד כתב (שם אות ו בשם כחונת פסים לבעל התולדות, פרשת אחרי מות) ש'אף שאי אפשר לאדם בעולם הזה לדעת מהי מדריגתו, אבל

כתב שם (סוף פ"ב) שיאהב גם את הרשעים בלבו, ויאמר מי יתן והיו צדיקים, והדרך לאהבה הוא על ידי שיסתכל בטוב שבהם ויכסה מומם ולא יסתכל בנגעיהם עכ"ד, אמנם המעיין בדברי הרמ"ק יבין שאין דבריו נסתרים מדברי הגמ', כי הוא כתב שני אופנים שיוצאים מהכלל של הגמ' שמצווה לשנוא את הרשע, האחד (בפ"א) כשמראה לו אהבה כדי לקרבו לתורה, והשני (בפ"ב) שגם בליבו יש לאהוב את הרשעים מצד 'הטוב' שבהם.

שלושה אופנים באהבת הרשעים

ומצינו שתי דרכים אלו של הרמ"ק גם בעוד ספרים מדברי גדולי ישראל, האופן הראשון כשאוהבו כדי לקרבו לתורה, מצאנוהו בספר אמרי פנחס (כרך א שער טהרת המידות סי' לח - מב) שיש לשנוא מעשיהם ולהתרחק מהם, להלקותם בשוט ולשלחם, אבל צריך לאהוב אותם מאוד מאוד, ועי"ז יוכל להשיבם בתשובה, וכ"כ בספר צפנת פענח (להרה"ק בעל התולדות תלמידו של הבעש"ט, פרשת בשלח ע"פ ויהי בשלח) על המשנה (אבות א יב) 'אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, שע"י שאוהבם יקרבה לתורה'.

והאופן השני הוא הרי מה שהבאנו מליקוטי הלכות (הלכות ברכת הראיה ה"ד ד) 'שיש לאהוב את הרשעים,

מצווה לשנוא רשעים או לאהבם ובכדי ליישב את הסתירה ולבאר את הדבר נקדים, שגם בעניין אהבת הרשעים ושנאתם יש סתירה כעין זו, כי הנה מזהרנ"ת בספר ליקוטי הלכות (הלכות ברכת הראיה ה"ד ד) הוסיף על דברי רביז"ל כאן שיש גם לאהוב את הרשעים, ואף שנאמר 'ואהבת לרעך כמוך', וכוונת הפסוק היא 'לרעך במצוות', וגם נאמר 'הלא משנאיך ה' אשנא', אולם כשמבקש ברשעים 'נקודת זכות', שבזה אינו רשע ויוצא מלהיות רשע, עי"ז יאהבנו, כי עיקר מצות אהבת ישראל הוא לאהוב את הטוב שבהם.

וצ"ב שהרי בגמ' (פסחים קיז.) אמרו שמי שראה בחבירו דבר עבירה ואינו מקבל תוכחה מצווה לשנאותו, שנאמר 'אהבת ה' שנאת רע' ע"כ, ולא אמרו שיבקש בו זכות ואח"כ יאהבנו.

ואמנם כבר הקשה הח"ח (אהבת חסד ח"א פ"ג בנתיב החסד סק"ב) שיש סתירה בזה בדברי הרמב"ם, שבהלכות רוצח (פ"ג ה"ד) כתב ש'מצווה לשנוא את הרשע שעבר עבירה', ואילו בפיה"מ (סנהדרין פרק חלק, בעיקר ה"ג) כתב ש'כל שאינו אפיקורס מצווה לאהבו'.

וגם הרמ"ק בתומר דבורה (פ"א במידה ה) כתב שיש לקרב את הרשעים ולאהבם, אולי יועיל בדרך זו, ועוד

(קדושים סי' ג) שדבריו שהבאנו לעיל ללמד זכות על הרשע לא נאמרו על אפיקורס, ועי' גם בתניא פל"ב שהבאנו, שעליהם נאמר 'הלא משנאיך ה' אשנא', וכן מבואר באמרי פנחס שהבאנו, שאפיקורס שאני, אלא שלא כל כופר הוא אפיקורס עיי"ש.

דרכי ההיתר והחיוב בלימוד זכות
על רשעים

ובזה נשוב לעניין ההיתר והמצווה של לימוד זכות על רשעים, וכדברי רביז"ל כאן, שגם 'רשע גמור' יש לדונו לכף זכות, ועי"ז יוכל להשיבו בתשובה, והקשינו מדברי הכתובים וחז"ל והראשונים שמבואר להיפך, שאין ללמד עליהם זכות, וגם שאין להם בכלל כף זכות, כי לא עשו אלא למטרה רעה.

אכן לפי החילוק הראשון שהבאנו מדברי הרמ"ק שיש הבדל אם אוהב את הרשע סתם או כדי לקרבו לתורה, יובן גם עניין לימוד זכות, דכל מה שהבאנו שאין ללמד זכות על רשע, זה רק כשעושה כן במטרה להתקרב אליו, כי הרי טעם מצוות 'בצדק תשפוט עמיתך' שנצטוונו לדון את חבירינו לכף זכות, הוא כדי לקרב לבבות ישראל ולחבר בין אדם לחבירו, ומצווה זו לא נאמרה ברשעים, כי אדרבא מצווה להתרחק מהם, פן

בנקודת זכות שבהם שבזה אינו רשע רשע, כי עיקר מצוות אהבת ישראל הוא לאהוב את הטוב שבהם, ויש לציין שכעין זה מבואר בספר תניא (פל"ב) ש'גם לרשע שמצוה לשנאותו, יש לאהוב את 'הטוב האלוהי' שבו ולשנא את החלק הרע שבו' עכ"ד.

ובזה מיושבת הקושיא מדברי הגמ'.

ודרך אגב נוסיף שיש עוד דרך שלישית המתרת אהבת רשעים, והוא מ"ש בספר תניא (סו) שברשעים דעלמא שעדיין לא הוכיחם, יש לאהוב אותם, והגמ' מדברת רק בחבירו שחטא ולא מקבל תוכחה, שאותו אין לאהוב, ויותר מזה מבואר בסוף ספר אהבת חסד של הח"ח בהנהגות הר"י מוואלין בשם מהר"מ מלובלין 'שבזמן הזה אין לשנא רשעים כי אין אנו יודעים להוכיחם וקודם תוכחה אסור לשנא', וכ"כ בחזו"א (יו"ד סי' ב סק"ח) ש'בזמן הזה אין לשנא רשעים', ועוד יש להוסיף לזה, שיש אומרים שהדין לשנא רשע, נובע מהצורך לכוף אותו להטיב מעשיו, ומדין 'תוכחה וערבות' (קובה"ע יבמות סי' תרנה) וממילא בפושעי ישראל כאלה שאינם שומעי תוכחה לא שייך שנהיה מצווים לשנאותם.

ומאידך גיסא יש להוסיף, שאפיקורס גמור איננו בכלל כל מה שנתבאר, וכמבואר בדברי הבעש"ט

שהמעשים שעשה נעשו בכוונה טובה, אלא די לומר שיש לו התגברות אחת אמיתית בתוך כל הררי הפסולת והעבירות, שבזה מהפכו לטוב כמו שנתבאר, אי נמי לפי דרכי הביאור הליקוטים שהבאנו, שאין הרשע אשם כל כך, או שהרע איננו שלו בעצם אלא במקרה, וע"י לימודי זכות אלו נתעורר החלק הטוב שבו ושב בתשובה, אבל אין בזה סכנה שמא האדם יתקרב אל הרשע בעקבות כך, שהרי יודע שהרשע מלוכלך מרוב חטאים עוונות ופשעים.

משל נמרץ בעניין זה

משל למה הדבר דומה, למי שרואה חבירו שעוסק לפרנסתו בתיקון צינורות מי השופכין, והנה הוא טובל כל היום במים סרוחים וקיא ואשפה, וכל השומר נפשו מתרחק ממנו, אבל אם יאמר אדם עליו, הרי כמוהו כתולעת וכשרץ, כי גם הם נמצאים כל היום במי השופכין ובביבין, על זה נשיב לו, חלילה, כי התולעים מקומם שם בעצם, שם נוצרו ושם מקור חיותם, מה שאין כן אדם זה שהוא אדם כמוני כמוך, ובפנים יש לו נפש נקי וצדיק, אלא שבגדיו וגופו נתלכלכו בליכלוך חיצוני, וגם יש לו מטרה טובה במה שהוא עושה, כי כדי להתפרנס וכדי לחנך ילדיו לתורה עושה כן, ו'בנפשו יביא לחמו', והנה זה הוא לימוד זכות

תדבקנה רעתו ורשעתו באחרים, אבל כאשר המטרה היא להשיבו בתשובה על ידי זה, מותר וגם מצווה ללמד עליו זכות, ואכן הדבר מפורש בדברי רביז"ל כאן, שהמטרה בלימוד הזכות היא, כדי להשיבו בתשובה, וכן מבואר בלשונות שאר גדולי ישראל שהבאנו לעיל, שכתבו שיש ללמד זכות גם על רשע כדי שיוכל להחזירו בתשובה.

פשר הסתירה אם יש ללמד זכות על רשע

וממילא נמצא שאין סתירה בין דברי רבותינו אם מותר ללמד זכות, ואם קיימת בכלל איזה לימוד זכות, כי האוסרים מדברים על החלק של מצוות לימוד זכות שהיא מצווה שבין אדם לחבירו שמטרתה כדי להתקרב אליו, וחלק זה תלוי במעשי האדם וכוונתו הגלויים, ועל כן כתבו שיש לדעת שהמעשים של הרשע הם רעים, וגם מה שנראה כמעשה טוב הוא באמת רע כי כוונתו לרעה ו'שבע תועבות בלבו', וזו היא סיבה להתרחק ממנו.

אולם רביז"ל חידש כאן שיש עוד חלק של לימוד זכות שהוא מצווה שבין אדם למקום, כי כשמעוררים את החלק הטוב שבאדם רשע, הרי זה גורם לו לשוב בתשובה, ולמטרה זו אין צורך להתקרב אליו, וגם אין צורך לומר

כבוד שמים שיוצא מהמעט טוב, גם לזה יש לתת משל נאה.

כי המתקרב לרשע עקב חשבונות אלו, ואומר 'אין רע', כי מדבר עליו טוב באשר חטאיו של הרשע מצטרפים להיות מדריגה המביאה אל כבוד שמים, הרי הוא כמי שלן על מדריגות ביתו בחוץ, ואומר מה בכך, הרי אלו מדריגות המביאות לבפנים, ולולא הן לא הייתה אפשרות להכנס אל הבית, והנה 'שוטה' הוא זה, ולא ידע כי בנפשו הוא, שהרי על המדריגות קודרת החמה והמטר יורד, האבק מלכלך והשרצים רוחשים, ואין להשוות מקום זה אל הבית המוצל והנקי.

שמעלה ומשיב את מעלת האדם הזה למדריגת אדם, אבל עדיין אין זה מכשירו לבוא בקהל עם בגדיו המלוכלכים, פן יטנף את העם בבגדיו, וכיוצא בזה הוא גם כן בנידון שלנו.

ואמנם הנמשל למשל זה, דומה לדברי הביאוהל"ק, שהלימוד זכות הוא מצד שגם הרע של הרשע הזה, איננו שלו ממש, אלא הוא רק דבר 'חיצוני' שנדבק בו, אולם גם לפי הדרך שדרכנו בה, ושהבאנו דוגמתה מדברי מוהרנ"ת, שהנקודה טובה מהפכת את החטאים להיות כסא לקדושה ומדריגה והכשר להרבות

שיעור ג

המדריגה הפנימית בליקוט הנקודות טובות

יש כמה דרכים להוציא את הרשע מכף חובה לכף זכות, והעבודה הגבוהה הינה מדריגת צדיקים, להתבונן בחלק האלוהי שבאדם שהינו משכן להשי"ת, ולראות את הרע כחיצוני לגמרי, וכתינוק העושה בלי דעת, ובזה מלקט את הניצוץ הקדוש שבו וממילא הקליפות כלים והולכים, ואף אם הסט"א בולעת את המעט טוב שעשה הרשע, הרי כבר נאמר חיל בלע ויקיאנו, וכשיקיא, יקיא גם את עצמות חיותו ויהפכו העוונות לזכויות

שני חלקי המאמר ◊ עבודת הצדיקים והעבודה הפשוטה ◊ שתי דרכים ביציאה מחובה לזכות ◊ בכח הצדיקים לראות את החלק האלוהי שבכל אדם כעיקר ◊ עניין בניין המשכן בנקודות טובות ◊ עניין תינוקות של בית רבן ◊ יצרו אנסו ◊ אל תראוני שאני שחרחרת ◊ ליקוט הניצוצות הקדושים ◊ בירור הטוב מהרע מציל מיצה"ר ◊ קל דעת נקרא רשע ◊ ביאור הלשון נקודות טובות ◊ ביאור עניין החזן והרועה ◊ נקודה טובה שלא בחר בה ◊ רועי צאן ◊ רפ"ח ניצוצות ופ"ו ניצוצות ◊ האם מצוות הרשע מתקנים או מקלקלים ◊ מה לך לספר חוקי ◊ תתקן החלבנה מה שלא תתקן הלכונה ◊ דברי הזוה"ק בעניין זה ◊ למה לי רוב זבחיכם ◊ מי שאכל שום לא יחזור ויאכל שום ◊ למה מצווה הרשע להוסיף כח בסט"א ע"י מצוותיו ◊ גחלי אש מדברי מוהרנ"ת ◊ חיל בלע ויקיאנו ◊ מבטנו יורישנו אל ◊ כי לא יידח ממנו נידח ◊ אל תרשע הרבה ◊ ישוב הסתירה בזוה"ק ◊ תיקון החלבנה ◊ מכף חובה לכף זכות על ידי המעט טוב ◊ להוציא את בלע"ם מפיהם

פתחי שערים

א בספר המידות (פרק הרחקת רשעים) כתב רביז"ל ש'המצוות של הרשע מבלבלים אותנו יותר ממה שהעבירות שלו מבלבלים אותנו וזה עניין גוי ששבת חייב מיתה' ע"כ, ולפי זה צ"ב איך יתכן שמעט טוב ומצווה קטנה שעשה הרשע היא כל כך טובה עד שמהפכת אותו ואת כל חובותיו מחובה לזכות, והרי אדרבא היא מגרעת.

ב בתחילת המאמר מבואר בדברי רביז"ל שיש חובה לכל אדם לדון את עצמו ואת אחרים לכף זכות ואפילו רשעים, אולם בהמשך המאמר מתבאר

בדברי רביז"ל שזו היא עבודת 'צדיקים' בעלי מדריגה שהנקודות תאבים להכלל בהם ושהם רועים ובונים את המשכן, ולכאורה זה סותר מה שהתחיל. [ג] מה שייך הדרש על הפסוק 'אזמרה לאלוהי בעודי', לפשוטו של מקרא, שהכוונה היא בעוד אני קיים, כמו רישא דקרא 'אהללה ה' בחיי', שהכוונה היא בעוד אני חי.

[ד] למה נדרש כל העניין על הפסוק 'ועוד מעט ואין רשע', ונרמז העניין של המעט טוב בתיבת **ועוד**, עד שמרמז גם בפסוק השני 'אזמרה לאלוהי בעודי' שרמזו על ה**ועוד**, וזה רמז על רמז, כי לכאורה ברמז הפסוק '**ועוד** מעט ואין רשע', אין עיקר המשמעות בתיבת **ועוד**, אלא בתיבות 'מעט ואין רשע'.

[ה] מה עניין המשכן למאמר זה ולכלל עניין הנקודות טובות, והנה זה מפורש בליקו"ה (השכמת הבוקר א) ש'המשכן נבנה מהנקודות טובות של כל אחד מישראל, מעין מה שהביאו בגשמיות כל אחד את נדבת לבו', אבל עדיין צ"ב מה מוסיף בזה לכלל המאמר, וגם מה השייכות לעצם מהות המשכן.

[ו] וכמו כן צ"ב מה עניין התינוקות של בית רבן, למאמר זה ולכל עניין הנקודות טובות, וזה הרי מוכרח מדברי רביז"ל שיש לזה שייכות, שהרי אמר שיודע בשלימות את העניין של ליקוט הנקודות טובות, הוא יודע בשלימות עניין המשכנות והתינוקות, ובפשטות השייכות היא מצד שהתינוקות הם 'הבל שאין בו חטא' כמובא בפנים בדרך אגב, והרי זה כמו הנקודה טובה שהוא דבר קטן שאין בו חטא, וכן מובן בביאוהל"ק, אבל צ"ב מה מוסיף בזה לכלל המאמר.

[ז] ולמה קורא לצדיקים העוסקים במשכנות ובתשב"ר בשם **רועה**, מה עניין רעיית צאן לכאן, ואמנם מצינו שנקראו הצדיקים בשם רועים (סוכה נב.), ומשה רבינו היה רועה צאן ונקרא בזוה"ק (בכל הרע"מ) בשם **רעיא מהימנא**, והוא הקים את המשכן, אבל מה השייכות בין היותו רועה להיותו מקים את המשכן.

[ח] למה קורא לצדיק המלקט בשלימות את הנקודות טובות בשם **חזן**, וגם ביאר בזה את המשנה 'החזן רואה', והנה בפנים ביאר רביז"ל את הדבר כי 'צדיק זה יכול להיות שליח ציבור, וש"ץ הוא החזן', אבל עניין זה יש בו קושי, כי אף שבזמנינו קוראים לש"ץ חזן, אבל בזמן חז"ל לא היה כן, אלא חזן הוא השמש או הבעל קורא או מלמד תינוקות, וכמ"ש רש"י (שבת יא.) 'החזן, חזן הכנסת, המקריא שבעה הקוראים בתורה וכו', לישנא אחרת חזן מלמד תינוקות' ע"כ, ועוד כתב 'והחזן הוא השמש ולא שליח ציבור' (המיוחס לרש"י תענית טז.), ועי' גם ברש"י (יומא סח.) וריב"ן (מכות כב.) שכתבו שחזן הוא השמש, ואף כי יש משמעות בדברי חז"ל בזוהר חדש (רות, בעניין ברכו את ה' המבורך) שהחזן הוא הש"ץ, מ"מ צ"ב שהרי רביז"ל מפרש כאן את המשנה בשבת,

החזן רואה היכן התינוקות קוראים, וזה מתפרש רק על בעל קורא או מלמד תינוקות, כי הש"ץ המתפלל אינו צריך לדעת קריאת התורה, אלא בוודאי שגם רביז"ל שמדבר על הש"ץ שמוציא את הרבים ידי חובתם, ומנגן בזמירות וניגונים, הכוונה היא במיוחד על זה שמוציא את הרבים בקריאת התורה ומנגן את הניגון של קריאת התורה, וצ"ב מה העניין המיוחד בקריאת התורה וניגונה ששייך לעניין ליקוט הנקודות טובות.

[ט] גם יש להתבונן למה קרא רביז"ל אל המעט טוב בשם 'נקודה טובה', והנה אנו רגילים כבר במאמר זה, וכבר התרגלנו לתואר 'נקודות טובות' שרביז"ל מכנה בו את המעט טוב שיש בכל אדם, אבל באמת זה כינוי מיוחד שאין לו מובן פשוט, כי מה שייך שם נקודה על מעשה, ואף שכוונת רביז"ל היא שגם המעשה אינו טוב רק נקודה מתוכו, הרי הנקודה היא כנראה איזה חלק מהמעשה, כגון שיש איזה רגע מהתפילה שהיה בלי פניות, ובאמת גם את זה רביז"ל קורא בשם מעט טוב, ומיד כופל את לשונו וקורא לזה בשם נקודה טובה, וכלשונו: 'על ידי שמוציאין בו עוד מעט טוב, איזה נקודה טובה', וצ"ב למה צריך לכפילות לשון זו.

[י] כמו כן יש להעיר, שמסתמא לא לחינם קרא רביז"ל כאן באמצע המאמר לרשעים בשם הקלים, וצריך להבין מה משמעות כינוי זה.

דעה זהשכל

שני חלקי המאמר

בעלי מדריגה שהנקודות תאבים להכלל בהם ושהם רועים ובונים את המשכן, ולכאורה זה סותר מה שהתחיל.

וביותר צ"ב שהרי רביז"ל אמר מאמר זה בשמיני עצרת שנת תקס"ח רק עד דיבור המתחיל 'ודע', כלומר שאמר רק את זה שכל אדם צריך לעסוק בליקוט הנקודות טובות שלו ושל אחרים, ורק אחרי כן בנסיעתו ללעמברג, כאשר מוהרנ"ת ומוה"ר נפתלי רדפו אחריו וביקשו ממנו

הנה בתחילת המאמר מבואר בדברי רביז"ל החובה שיש לכל אדם לדון את עצמו ואת אחרים לכף זכות ואפילו רשעים, וכן מפורש בליקוה"ל (פריקה וטעינה ה"א וה"ב) ש'עניין זה מוטל על 'כל אדם', לפרוק משא חבירו ולטעון עמו גם ברוחניות, אולם במקום אחר בליקוה"ל (תפילת המנחה ה"ז אות לב) וכן כאן בהמשך המאמר מתבאר בדברי רביז"ל שזו היא עבודת 'צדיקים'

אינו רשע, ואתה דן אותו לכף זכות, על ידי זה אתה מעלה אותו באמת מכף חובה לכף זכות, עד שישוב בתשובה על ידי זה'.

שתי דרכים ביציאה מחובה לזכות ונראה לבאר דבריו ולהשלים את העניין כך.

כי הנה כבר כתב בביאוהל"ק בתחילת דבריו (בקטע הראשון שעל מאמר זה), שהדרך איך להפוך את הרשע מחובה לזכות, הוא על ידי שמתבונן שאינו אשם כל כך, כי לפי המקומות שעובר בהם נעשה עמו כך, ובהמשך כתב עוד עניין, שאם מוצאים ברשע נקודה טובה, הרי אם יש בו ניצוץ דניצוץ של טוב, לא יוכל להיות שיפול, כי הוא 'חלק אלוה ממעל' עכ"ד.

וכבר נתבאר בשיעורים הקודמים, שלכאורה הביאור הפשוט איך 'שעל ידי מעט טוב שמוצא ברשע מוציא אותו מכף חובה לכף זכות', הוא מצד החידוש שיש במעט טוב, כי ככל שהרשע שקוע יותר בפסולת, הרי כל מעט טוב שעושה חידוש הוא, כי לפי גודל קושי היצר שלו, בוודאי שמתעלה יותר ויותר המעלה של המעט טוב שעושה, כי איך יתכן שהתגבר לעשות מעט טוב, והבאנו את יסוד הדברים מדברי מוהרנ"ת בכמה

שיאמר להם תורה, אז הוסיף להם את סיום המאמר (כמבואר בחי"מ ופרפראות לחכמה כאן), ומכיוון שלולא שביקשו ממנו לא היה אומר זאת, משמע אם כן שגם תחילת המאמר בלי סיום המאמר הוא דבר נכון כשלעצמו, שזו היא עבודת כל אחד, ולכאורה הרי אח"כ סתר רביז"ל עצמו כשאמר שזו היא עבודת הצדיקים.

עבודת הצדיקים והעבודה הפשוטה

והנה על עצם יסוד השאלה כבר עמד בקצרה בביאור הליקוטים, וכתב שבאמת יש כאן שתי עבודות, והעבודה של כל אדם בליקוט הנקודות טובות, היא איתערותא דלתתא כדי שהצדיק יעשה את עבודתו להפוך אותנו מחובה לזכות באיתערותא דלעילא.

אמנם לא ביאר כל כך, מהי העבודה של כל אחד ומהי העבודה של הצדיקים, וכמדומה שנראה מלשונו, שעל כל אדם מוטל רק לחזק עצמו ואת אחרים בשמחה, עד שיוכל להרים ליבו לתפילה והודיה כמבואר במאמר זה, ולפי דבריו לא צריך אדם להתעסק כי אם במציאת הנקודות עצמן מתוך הפסולת, ולא בהפיכת החובה לזכות, ולכאורה הרי דברי רביז"ל ברור מילולו, שיש לכל אדם לדון את חברו ואת עצמו לכף זכות, וכתב 'ועל ידי זה שאתה מוצא בו עוד מעט טוב ששם

הליקוטים, והוא עניין שאינו מושג בשכל אנושי, וזה מה שהם יכולים להתבונן ברשע ולראות בו את הפנימיות שלו, שהיא נשמה טהורה חלק אלוה ממעל, וממילא גם אינו אשם בכל הרע שעושה, וכמו שנתבאר בשיעורים הקודמים ששני הדברים שייכים זה לזה, וכדברי הרמב"ם (פ"כ מגירושין ה"ט) ש'הרצון הפנימי של כל אחד מישראל הוא לטוב, והרצון הרע הוא חיצוני לו שהוא כפוי על זה על ידי שיצררו אונסו' ע"כ, כי מניין בא לכל אחד מישראל רצון טוב זה בפנימיות, הלא זה רק משום שלפני ולפנים הרי הוא חלק אלוה ממעל'.

אולם דרך זו, איננה דרך לכל אדם, פן יבוא אדם לומר, שאם כן אין דין ואין דיין חלילה, כי אין האדם אשם בחטאיו, ואף שהעניין הוא אמת לאמיתו, וכבר הארכנו בשיעורים הקודמים בביאור הדבר, אבל זו היא דרך שמסוכנת להמון העם לעסוק בה.

עניין בניין המשכן בנקודות טובות

ובזה יובן עניין המשכן שהצדיקים עוסקים בבניינו בעת ליקוט הנקודות טובות כמבואר בפנים ולא נתבאר מה השייכות, אכן נראה שהוא משום שהמשכן הוא מקום השראת השכינה, ובאמת המשכן האמיתי הוא

מקומות, והוספנו עוד, שגם העצבות המתלווה אל העבירות של הרשע מוסיפה להקשות עליו לעשות את המעט טוב, ולהתגבר לעשות בכל זאת משהו של טוב למען שמו יתברך, וממילא נמצא שהרע נעשה למדריגה להגיע אל הטוב, ונהפך כל החובה לזכות, כי החובה מגדילה את הזכות.

ועתה נראה להוסיף ולבאר שכל הדרכים אמת, והם זו לפנים מזו, כי זו היא עבודת כל אדם וזו היא עבודת הצדיקים, כמו שיתבאר.

בכח הצדיקים לראות את החלק האלוהי שבכל אדם כעיקר

וסדר הדברים הוא, שהמהלך הזה שכתבנו, שריבוי הרע מגדיל את המעלה של המעט טוב, זו היא הדרך של כל אדם לדון את עצמו ואת אחרים לכף זכות בדרך זו, כי היא דרך שמובנת בהגיון האנושי, וזה הביאור בדברי רביז"ל בתחילת המאמר, והעיקר למעשה שיתבונן כמה יקר בעיני ה' ההתאמצות וההתגברות והקושי של הרשע ושל עצמו לכל מעט טוב שעושה.

אבל הדרך של הצדיקים בליקוט הנקודות טובות ובהפיכת החובה לזכות, היא הדרך העליונה יותר, שאותה הבאנו מדברי הביאור

נכנס בהם יצר הטוב, ומלאים ביצר הרע, ועל כן עושים רק רע כל היום כמעט, משחיתים ומזיקים בין אדם לחבירו, וכמעט שלא מקיימים מצוות שבין אדם לקונו, ורק כאשר גדל אדם ונכנסת בו דעה, ובא אליו יצר הטוב, אז מתחיל להטיב את מעשיו ולכבוש את יצרו, ולמה א"כ קראו חז"ל לתשב"ר בשם 'הבל שאין בו חטא', וזה פלא [ויש לפרש בכמה אופנים].

ונראה שהיא הנותנת, שהתינוק שעושה רע אין עליו אשמה

כי אין בו דעה, ואין בו יצר טוב, והרי הוא אנוס לפי תולדתו, ומה לנו כי נלין עליו, וגם בכלוך גשמי הוא מתלכלך מבלי דעת, משא"כ כשנכנסים באדם דעה והשכל, וגם יצר טוב, אז כשחוטא, אשמתו עליו תהיה, כי יש בו כבר כח להתגבר, וגם יודע מה שעושה, ובגשמיות כבר אינו מתלכלך, וע"כ יש עליו תביעה למה ברוחניות הוא מתלכלך, וע"כ נקרא מאז הבל שיש בו חטא.

יצרו אנוס

וזה מה שבא רביז"ל לפרש, שהעניין הפנימי והגבוה של ליקוט הנקודות טובות, הוא עניין ה'תינוקות של בית רבן', כי הצדיקים דנים את כל אדם כתינוק שאין בו דעה ויצרו

ליבו של כל אחד מישראל, כמ"ש (שמות כה ח) 'ושכנתי בתוכם', בתוכם ממש' (כמ"ש מהר"מ אלשיך), כי בני ישראל הם 'תולדות השכינה הקדושה' (כמבואר בתורה עח), נמצא שהעניין שנתבאר שבני ישראל הם 'חלק אלוה ממעל', הוא עצמו עניין בניין המשכן.

ובזה מתיישב מה שהערנו, מה שייך הדרש על הפסוק 'אזמרה לאלוהי בעודי', לפשוטו של מקרא, שהכוונה היא בעוד אני קיים, כמו 'אהללה ה' בחיי', בעוד אני חי.

אכן הביאור הוא, כי 'אזמרה לאלוהי בעודי' היינו בחלק אלוה ממעל שבי, שזה חלק הנשמה ועצם החיים, וכמו 'אהללה ה' בחיי', היינו שמהלל עם הנשמה שהיא החיים, כן 'אזמרה לאלוהי בעודי', היינו עם 'החלק אלוה' שהוא הנשמה, אלא שבזה מהלל לשם הוי"ה ובוזה מזמר לשם אלוהים, דהיינו זה בזמן הארת פנים ורחמים, וזה בזמן הסתר פנים ודין.

עניין תינוקות של בית רבן

וזה גם עניין 'תינוקות של בית רבן', שיש להם 'הבל שאין בו חטא' כמבואר בפנים, כי הנה יש לתמוה, למה נקרא הבל שלהם 'הבל שאין בו חטא', והרי לכאורה נהפוך הוא, שהתינוקות אין בהם דעת, ועדיין לא

אונסו, וכמו שהבאנו מהדברים המפורשים בביאור הל"ק, שזה עניין הפיכת הרשע מחובה לזכות על ידי שמתבונן שאינו אשם כל כך, ושנשמתו 'חלק אלוה ממעל', והרע הוא רק חיצוני אצלו כמו שנתבאר לעיל, וא"כ הרי כמוהו כתינוק שנחשב כ'הבל שאין בו חטא', וממילא עולה לכך זכות.

אל תראוני שאני שחרחורת

וזו היא עבודת הצדיקים בבניין המשכן, ובאסיפת התינוקות של בית רבן שמקבלים את כוחם מהמשכן כמבואר בפנים, כי הרי עתה נמצא שהיינו הן ממש, שהבחינה של תשב"ר שיש בכל אחד, הוא מכח שכל אדם הוא משכן לשכינה וחלק אלוה ממעל, וממילא הרע שבו אינו אלא דבר חיצוני לו לגמרי, וכמ"ש (שיה"ש א ו וברש"י) 'אל תראוני אל תסתכלו בי לבזיון שאני שחרחורת, לפי שאין שחרותי וכיעורי ממעי אמי אלא על ידי שזיפת השמש שאותו שחרות נוח להתלבן כשיעמוד בצל, כאהלי קדר כיריעות שלמה'.

ליקוט הניצוצות הקדושים

והנה נתבאר שעניין הליקוט של הנקודות טובות באופן זה שהיא עבודת הצדיקים, הוא כדי למצוא

את החלק האלוהי שבכל אדם ובכל מעשה, ועי' גם בליקוה"ל (השכמת הבוקר בתחילת ה"א) שכתב שכל מעט טוב הוא אלהות, וגם הבאנו לשון הביאור הל"ק שהמעט טוב הוא ניצוץ דניצוץ דישראל שהם חלק אלוה ממעל, ומלשונות אלו נראה משמעות, שעבודה זו, היא היא העבודה של ליקוט ניצוצות הקדושה של עולמות האלהות שנפלו בתחילת הבריאה, בעת שבירת הכלים, ונתפזרו הני"ק בארבע כנפות הארץ, ועלינו מוטל לקבצם וללקטם על ידי כל התורה והמצוות, וכל עוד שהני"ק נמצאים למטה, הרי הם נתונים בתוך הקליפות, כי הקליפות נוצרו על ידי נפילה זו של הני"ק, אבל ככל שמתבררים הני"ק יותר ויותר, כך הקליפות כלים והולכים, וכשתגמר מלאכת הביורור, אזי כל הרשעה כולה כעשן תכלה, וזה ממש העניין שמבאר רביז"ל כאן, שיש ללקט נקודות טובות, ועי"ז הכף חובה נהפך לכף זכות, ומתבטלים החובות כעשן (והנה רביז"ל במאמר זה מציין למה שנתבאר בתורה נד, והמעין שם בסוף תורה נד יראה, שמציין שעניין ביורור הנקודות טובות מתוך החובה, הוא עיקר התשובה כידוע עכ"ד, וכנראה שכוונתו ז"ל לרמז על התיקון הזה של ליקוט הני"ק, ועי' גם ליקוטי הלכות תפילת המנחה ה"ז אות לב, שמבואר עניין ליקוט הנקודות טובות ע"פ עניין ה'שבירה והתיקון' עיי"ש).

בירור הטוב מהרע מציל מיצה"ר

ובזה נרוויח להבין בדרך פנימית איך שהמעט טוב מהפך את החובה לזכות, [לבד ממה שנתבאר באריכות בשיעור א-ב], כי זה עניין הני"ק, שכל כח הסט"א הוא רק מהתערובת שיש בין הטוב והרע, וכשמבררים את הניצוץ הקדוש מהסט"א ממילא כבר אין להם כח, כי הם ניזונים רק מהתערובת.

וזה גם פשטות העניין של ליקוט הנקודות טובות, שכל עוד שאין האדם מבקש ומחפש אחר הנקודות טובות, הרי הוא מעורב, וגם מסתכל על עצמו כתערובת, ואינו יודע אם הוא טוב או רע, וזה גופא נותן כח ליצה"ר להתגבר עליו יותר ויותר, אבל כשיודע היטב מי הוא, ויודע שיש לו הר של פסולת אבל יש לו גם מרגלית יקרה שמאירה כשמש, והיא עומדת אצלו בחשיבות ומבוררת מתוך הרע, אזי כבר אין להם כח להתאחז בזה.

ועוד נרוויח בזה רווח גדול, כי הני"ק שנפלו בתחילת הבריאה אין זה באשמתנו, ואין מי שיהיה עצב על כך, אבל על מכשולותיו של אדם הוא שבור ואפס תקווה, אבל כשידע שבאמת החובות שלו והעבירות, הם הקליפות שאוחזות בני"ק, א"כ הכל מסודר בדעתו של הקב"ה, וזה כמ"ש בכיאוהל"ק שאין הרשע אשם כל כך.

קל דעת נקרא רשע

אמנם כבר כתבנו שדרך זו של מציאת הנקודה טובה, היא דרך שאינה שווה לכל נפש, פן יאמרו קלי דעת שאין האשמה עליהם ויעשו מה שליבם חפץ חלילה, ונראה שלא לחינם קרא רביז"ל כאן באמצע המאמר לרשעים בשם הקלים, ואיזו לשון היא זו, אלא ללמדינו שמי שהוא 'קל דעת', ובהפקירא ניחא ליה, רשע הוא, וכל המאמר והחיזוק שבו מדבר במי שחפץ בעבודת ה' ומבקש את נקודות הטובות כדי להתחזק בעבודת ה'.

ועוד כי מי ששמח בנקודות טובות, ואינו עוסק בעשיית הטוב, מכחיש את עצמו, ומראה בעצמו שאינו מאמין במעלת הנקודות הטובות, ואיך ידונו אותו לטובה על פי הנקודות טובות, אם הוא בעצמו אינו מאמין בהם, חלילה.

ביאור הלשון נקודות טובות

וע"פ יסוד זה שנתבאר שעניין ליקוט הנקודות הוא עניין ליקוט הנצוצות, יובן למה נקט רביז"ל לשון נקודות, ונקודה טובה, שזו לשון מיוחדת שבאה לרמוז דבר, כי אין דרך להשתמש בלשון זו, וגם שרביז"ל כופל עצמו באמרו שנשאר בו 'איזה מעט טוב איזה נקודה טובה'.

(שער ח פ"ו) שעל ידי 'קריאת התורה', מעוררים את עולם התיקון, כי הרי הבאנו ש'טעמים' הם האור המתקן את האותיות שנשברו והנקודות שנפלו, וזה הש"ץ שמנגן את הטעמים שבתורה הרי הוא המביא את הליקוט של נקודות טובות, ודו"ק.

נקודה טובה שלא בחר בה

ובזה יובן גם למה נקט רביז"ל כמה פעמים בפנים את הלשון 'איך אפשר שלא עשה איזה דבר טוב', ולא מובן כי אם זה בלתי אפשרי שלא יהיה כך, הרי היה מוכרח לזה, וממילא אין זה נחשב למעשה טוב שבחר בו, אלא מסתמא כוונת רביז"ל היא רק לומר, שבוודאי שכל יהודי עושה טוב, וא"כ למה השתמש רביז"ל במטבע לשון של איך אפשר.

ואמנם באמת שבליקו"מ ח"ב תורה י' ובקיצור ליקו"מ גם בתורה מח, ובעלים לתרופה (מכתב מט, תלד) מבואר כדוגמא לנקודה טובה, שיתבונן 'שלא עשני גוי', וגם יזכור מה שמלו אותו, הרי שמוהרנ"ת הבין שגם נקודות טובות שלא בחר בהם נחשבים לנקודות טובות, וכנראה שזה משום שזה סימן שהוא קשור בחלק הטוב, ונשמתו היא 'חלק אלוה ממעל', כמו שהבאנו מהביאור הליקוטים, אולם

אכן נראה ברור שבא לרמוז על עניין ליקוט הניצוצות הקדושים, שנעשה על ידי ליקוט הנקודות טובות, כי מבואר בכתבי האריז"ל (ע"ח שער ו פ"א) שיש בעולמות העליונים עולם העקודים, הנקודים, והברודים, כי בתחילת הבריאה היו עולמות עקודים שלפני השבירה, ועולמות 'הנקודים' שנשברו, ועולמות הברודים שהם עולמות התיקון, וכל עניין הני"ק שנפלו הם חלקי עולם 'הנקודים', עוד מבואר בכתבים (ע"ח שער ח פ"ו) שיש בתורה ארבעה חלקים 'טעמים נקודות תגין אותיות', והם כנגד עניין זה, ש'האותיות' הם הכלים שנשברו ונפלו, ו'הנקודות' הם האורות שמהם נפלו הני"ק, ואילו 'התגין' הם הני"ק שנפלו עם הכלים בשבירתם, ו'הטעמים' הם החלק שמתקן את השבירה ובונה את העולמות מחדש ע"כ, נמצא שהנקודות הטובות ועולם הנקודים, הם הניצוצות הקדושים שנפלו למטה, ואותם אנו מצווים ללקט.

ביאור עניין החזן והרועה

וממילא מובן למה התיקון של הנקודות טובות הוא על ידי החזן, שהוכחנו לעיל שהכוונה היא אל הש"ץ שקורא בתורה ומנגן את הניגון שלה, והקשינו מה השייכות, ואולם עתה נודע הדבר, כי מבואר בכתבים

ועבודת הרועה היא לחבר ולהעלות בהמ"ה לאד"ם ולתקן הכל (ועי' בליקו"מ ח"ב תורה סג שרמו עניין זה, ועניין הזמירות והניגון שנעשה עי"ז).

רפ"ח ניצוצות ופ"ז ניצוצות

גם יובן בזה מה שהערנו למה נדרש כל העניין על הפסוק 'ועוד מעט ואין רשע', ונרמז העניין של המעט טוב בתיבת ועוד, עד שמרמז גם בפסוק השני 'אזמרה לאלוהי בעודי' שרומז על הועוד, וזה רמז על רמז, כי לכאורה ברמז הפסוק 'ועוד מעט ואין רשע', אין עיקר המשמעות בתיבת 'ועוד', אלא בתיבות 'מעט ואין רשע'.

אבן זה משום שמבואר בכתבים (זה מבואר אצל גורי האריז"ל, עי' קה"י בשם ביאור ספד"צ לאריז"ל) והובא בליקוה"ל (בציעת הפת ה"ה סעיף מ) ש'מתוך הרפ"ח ניצוצות שנפלו (כידוע וכדאיתא בכתבים, עי' ע"ח שער יח שער רפ"ח), כבר נתבררו ר"ב מהם במצריים ונשארו רק פ"ו מהם, והנה פ"ו זה מניין ועו"ד, דהיינו 'ועו"ד מעט ואין רשע', שהני"ק שהם המעט טוב שיש עדיין בכל מקום, הם במניין ועו"ד.

וכאשר ידע אדם שהנקודות טובות הם כמו הני"ק, אם כן נחמה גדולה יש לו, כי אשר יעלה השי"ת את הני"ק יעלה גם אותו, וע"ד שאמרו

כבר נתבאר בשיעור א מתוך מקורות אחרים, שהדוגמא הפשוטה לנקודות טובות איננה זו.

ואמנם לפי מה שנתבאר יש לפרש בדרך רמז, שהלשון 'איך אפשר' רומז על שבירת הכלים, שמכח זה מוכרח שיהיה טוב גם בתוך הרע, וע"כ אי"ך אפשר כמניין שבר"י כלי"ם.

רועי צאן

גם יובן עתה למה נקט בצדיקים המלקטים שם רועה, כי כל העניין של 'עקודים נקודים וברודים', שבהם רמז האריז"ל את עולם השבירה והתיקון כמו שהבאנו, הרי הם דברים שנאמרו בצאן יעקב, והם כמה אפשרויות של גוונים שבצאן הרועה, ואמנם הא גופא צ"ב, למה באמת נרמז הדבר בצאן.

אבן הביאור הוא כי עבודת הרועה היא לרעות צאנו של אדם, ולהשתמש עם הבהמה לאדם, וזה מרמז על הסוגיא של שבירת הכלים ותיקונו, כי מבואר בכתבים (ע"ח שער י פ"ג) שכל השבירה הייתה בעשר ספירות דב"ן והתיקון בעשר ספירות דמ"ה, והנה מ"ה כמניין אד"ם, וב"ן כמניין בהמ"ה, והבהמה משמשת את האדם כמו ששם ב"ן מתבטל לשם מ"ה,

העירוב הדעת וכל הבלבולים וכל השטותים שיש לנו לפעמים, הכל נמשך בתפילתנו וכו', בשעת התפלה דייקא באין כל הערובים וכל הבלבולים של האדם, ונשמעין אצלו אז וכו', וכל התפלות האלו עם כל הערובים באין אל הצדיקים וכו', נמצא שהצדיקים הם טובלים צער על ידי התפלות שלנו שמבלבלין אותן' עכ"ל, ויתכן שזו כוונת רביז"ל בספר המידות, אולם אם כן נמצא שלא המצווה מבלבלת אלא העבירה שבמצווה, ואין זה דומה ל'אגוי ששבת חייב מיתה'.

ועל כן נראה שיתכן לבאר את הדבר באופן פשוט, ע"פ מ"ש מוהרנ"ת בליקו"ה (הלכות תרומות ומעשרות ה"ג ב) כי איתא בספרים שהמצוות שעושה הרשע מוסיפים כח בקליפה ח"ו ע"כ, וממילא ברור שזו גם כוונת רביז"ל בספר המידות.

מה לך לספר חוקי

ויסוד הדבר נמצא בדברי האריז"ל (ספר הליקוטים פרשת כי תצא ע"פ ושבת שביו) שכתב שכאשר רשע עושה מצווה, לא די שאינו מוסיף כח בקדושה אלא שעוד מוסיף כח בט"א, כי הם לוקחים את המצווה שלו מטענת 'מה שקנה עבד קנה רבו', וממילא הם מתגדלים עי"ז, וגדול עונו מנשוא, וע"ז נאמר

במדרש (עי' תוס' קידושין לא:): 'מעשה בשפחה שירדה למלאות מים מהמעין ונפל כדה, התחילה לבכות, ואח"כ ירדה גבירתה למלאות ונפל כדה, התחילה השפחה לשמוח, ואמרה מי שיבקש את כדה של גבירתי יבקש גם את כדי'.

האם מצוות הרשע מתקנים או מקלקלים

ועתה נבוא לבאר עוד תמיהה גדולה שיש לתמוה בדברי רביז"ל כאן, שהנה מבואר בספר המידות (פרק הרחקת רשעים) ש'המצוות של הרשע מבלבלים אותנו יותר ממה שהעבירות שלו מבלבלים אותנו וזה עניין גוי ששבת חייב מיתה' ע"כ, וצ"ב מה שייך לומר שהמצווה מבלבלת.

ואמנם במק"א בליקו"מ (תורה ל סעיף ז) מבואר עניין דומה, וז"ל 'שהצדיקים טובלים צער גדול מאתנו. כי אפילו מה שהוא טוב אצלנו היא רעה אצל הצדיקים, וכעין מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (יבמות ק"ג): 'כל טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים'. היינו כי עסקים ושיחת חולין שלנו הוא בודאי רעה אצלם, אלא אפילו טובותינו, הינו התפילה שהיא בערכנו רק טוב, הוא רעה אצל הצדיקים בבחינת 'ותפילתי ברעותיהם', כי תפילתנו מבלבלת אותם, כי כל

מכף חובה לכף זכות, והרי מצווה זו רק מגרעת.

תתקן החלבנה מה שלא תתקן הלבונה

ואמנם סתירה זו ישנה גם בדברי האריז"ל, שהרי מפורש בדברי

האריז"ל (ע"ח שער ג פ"ב) שיש לכל אדם

שורש למעלה, ויש בכל עולם טוב ורע

ובינוני, והחלבנה מתקנת בקטורת מה

שאינן הלבונה מתקנת ע"כ, ורומז בזה

לדברי הגמ' (כריתות ו:): ש'כל תענית

שאינן בה מפורש ישראל אינה תענית,

שכן החלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב

בין סממני הקטורת', ואמנם בגמ' יש

לפרש (כדברי רבינו בחיי פרשת כי תשא

והפרישה סי' תריט) שמדובר כאשר שב

הרשע בתשובה, דהיות שאנו ערבים

בעד כל ישראל, על כן כל עוד שהרשע

לא שב בתשובה חסר גם לנו מכח

הערבות שלנו, אבל לא מדובר במצוות

שעושה הרשע בעודו רשע, אולם

מדברי האריז"ל שהבאנו, מבואר שיש

יניקה מיוחדת לרשע מעולם מסויים

שמקביל לו, והעולם המסויים הוא

תלוי רק בו, ומבואר מדבריו שיש מעלה

מיוחדת למצוות של הרשע, שהם

מתקנות מה שהצדיק אינו יכול לתקן,

וזה סותר לכאורה למ"ש האריז"ל

בעצמו שהמצוות של הרשע לא

מתקנות אלא מקלקלות, ואין הקב"ה

חפץ בהם, אלא טורף אותם בפניו.

(תהלים נ) 'ולרשע אמר אלוהים מה לך

לספר חוקי ותשא בריתי עלי פיך',

ולכאורה וכי הקב"ה מונע מאדם

מללמוד ולקיים מצוות, אלא זה מהאי

טעמא, כיוון שמוסיף כח בקליפה ע"כ,

[ואין זה שייך אל העניין המבואר בדברי

האריז"ל במק"א (שעה"כ דרושי עמידה דרוש

ז) ש'כשאדם מרשיע נותנים את כל

מצוותיו אל הצדיק, ואם הצדיק הוא

צדיק גדול, נוטלם רק כ'פיקדון'

ומחזירם לו כששב בתשובה' ע"כ, כי

זה מדבר על המצוות שכבר עשה

הרשע לפני שחטא, וכאן מדבר

האריז"ל על המצוות שעושה הרשע

אחרי שהרשיע, וכמבואר בספר דברי

שלום לנכדו של הרש"ש בדרוש

שבתחילת הספר].

והובא עניין זה בפוסקים (עי' בה"ט סי'

תקעא), וזה מה שרמז מוהרנ"ת

דאיתא בספרים [ואגב יש להעיר על

הדוגמא שהביא האריז"ל מ'עבד שקנה

נכסים, דמה שקנה עבד קנה רבו', שהרי

זה לא נאמר בעברי, ואפילו גוי הקונה

עבד עברי אין גופו קנוי לו אלא ל'מעשה

ידיים' (יבמות מו.), וא"כ למה נתן דוגמא

זו, וצ"ב].

ומעתה צ"ב טובא, איך אמר רביז"ל

כאן, שאדרכא, המצוות של

הרשע הם התקווה שלו, כי מעט טוב

שעוד נשאר בו הם מהפכים אותו

שהבאנו, וכבר הקשה כן הרש"ש, כמו שהביא דבריו תלמידו הרחיד"א (ספר מדבר קדימות אות ר), והרחיד"א כתב ליישב, 'שהדבר תלוי איזו מצווה עשה, דאם עשה הרשע מצווה 'בכפיית היצר', אז מתכבד השי"ת בזה, אבל אם עושה מצווה כמתלהלה, 'ובקל בא לו', אזי מוסיף כח לסט"א 'עכ"ד, ואמנם זה דבר חידוש, והאריז"ל לא חילק בדבר, וגם דברי הזוה"ק הראשונים לא נתנו חילוק, והא קמן שהרש"ש הקשה ולא תירץ כן, ולהלן בסוף הדברים יתבאר בע"ה ישוב אחר בזה.

למה לי רוב זבחיכם

ובן מבואר יסוד הדבר בגמ' (סוטה כא.) ש'עבירה מכבה מצווה', אלא ששם מבואר ש'אין עבירה מכבה תורה', ואילו בדברי הזוה"ק והאריז"ל שהבאנו מפורש הדבר גם כלפי 'התורה' שלומד הרשע, שע"ז נאמר 'מה לך לספר חוקי', ועי' ברמב"ם (פ"ז מתשובה ה"ז) ש'רשע שעושה מצוות טורפים אותן בפניו', ורבינו יונה כתב בשערי תשובה (שער א העיקר הט"ו) כתב בזה הלשון: 'נאמר (הושע יד) 'קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו', ופירושו - וקח טוב מעשה הטוב שעשינו. כי אמרו ז"ל 'עבירה מכבה מצווה', ובעת התשובה יתכפרו

דברי הזוה"ק בעניין זה ולפני שנבוא ליישב הסתירות בס"ד נקדים שיסוד הדבר, שאין מצוות הרשע מתקבלות לרצון, נמצא כבר בזוה"ק (פקודי רסג): שאמרו שהמדבר דבר אסור ואח"כ מדבר דברי קדושה, הסט"א 'מטמאת את אותם דיבורים קדושים ומכחשת פמליא של מעלה, וז"ל 'ומהאי רוחא בישא, תליין כמה גרדינין אחרנין, דאינון ממנן לאחדא מלה בישא, או מלה טנופא דאפיק בר נש מפומיה, ולבתר אפיק מלין קדישין. ווי לון, ווי לחייהון, אלין אינון בני נשא דגרמי לאלין גרדינין אחרנין לשלטאה, למפגם אתר קדישא. ווי לון בהאי עלמא, ווי לון לעלמא דאתי. בגין, דאלין רוחין מסאבין, נטלין האי מלה מסאבא, וכד אפיק בר נש לבתר מלה קדישא, אקדימו אלין רוחי מסאבין, ונטלי ההיא מלה מסאבא, ומסאבין לההיא מלה קדישא, ולא זכי ביה בר נש, וכביכול תשש חילא קדישא'.

ואמנם מאידך גיסא, במקום אחר בזוה"ק (שמות יא.) אמרו 'דתנינן עבד קודשא ברין הוא צדיקים ורשעים בעלמא. וכמה דאתיקר איהו בעלמא, בעובדי דצדיקיא, הכי נמי אתיקר איהו ברשיעיא, כד עבדי עובדא טבא בעלמא, ולכאורה הדברים סותרים לדברי הזוה"ק והאריז"ל

במצוותיו וציוונו על כסוי הדם,
ולכסות דמו בעפר.

למה מצווה הרשע להוסיף כח בסט"א
ע"י מצוותיו

ובל זה דבר פשוט הוא, אבל צ"ב למה
באמת אומרים לרשע להוסיף
מצוות, אם עי"ז מוסיף כח בקליפה,
והרי הקב"ה טורפן בפניו, ואומר לו
'מה לך לספר חוקי', ו'גדול עונו
מנשוא' כלשון האריז"ל, דהיינו שמוסף
עוון בקיום המצוות.

ובפשטות הביאור הוא, שיש לו לרשע
לקיים מצוות, כיוון שאחרי
שישוב, יחזירו לו את כל מה שלקחו
לו כמו שהבאנו מרבינו יונה ומדברי
האריז"ל ע"כ, ואמנם טעם זה לא מובן
לכאורה, כי גם אם יוציא את המצוות,
עדיין עשה עוול בזה שהסט"א נתגדלה
וניזונה מהטוב והקודש הזה, ואם נאמר
שמכל מקום, עדיף דבר זה מאשר לא
היה מקיים את המצוות, שאז היו
הקליפות מתגדלים יותר מחסרון
התיקון שנעשה בסוף כשמעלה את
המצוות מהם, עדיין צ"ב, כי בשלמא
אם לא היה מוסיף להם כח בינתיים,
אלא רק היו טורפים לו מצוותיו בפניו,
היה מובן שיש עניין שיעשה מצוות
'שמא' יזכה לשוב, וגם אם לא עשה
תשובה לא הפסיד, אבל היות שכעת

העוונות ותתעורר זכות המצוה ויאיר
נרה, אחרי אשר לא הגיה אורו לפני
התשובה, וכן כתיב (איוב ח) 'אם זך
וישר אתה כי עתה יעיר עליך ושלם
נות צדקך', אמרו רבותינו זכרונם
לברכה (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג) 'אם זך
וישר היית לא נאמר, אלא אם זך וישר
אתה, שעשית תשובה, כי עתה יעיר
עליך, עתה אחרי התשובה שעשית,
יעיר עליך כל הצדקות שעשית
מלפנים' עכ"ל.

מי שאכל שום לא יחזור ויאכל שום

ואמנם זה ברור שאם יבוא רשע וישאל
אותנו אם לקיים מצווה מן
המצוות, בוודאי שנאמר לו שעליו
לקיים הכל, ולא עוד אלא שחייב
לקיימם, וכמ"ש הרמב"ם (פט"ו מנשיאת
כפים ה"ו) ש'אין אומרים לאדם רשע
הוסף רשע והימנע מן המצוות, ומעין
זה אמרו בגמ' (שבת לא:): 'דרש רב
עולא מאי דכתיב (קהלת ז יז) 'אל תרשע
הרבה' וגו' הרבה הוא דלא לירשע הא
מעט לירשע?', אלא, מי שאכל שום
וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר
ויהא ריחו נודף'.

ודוגמא לדבר יש להביא מ"ש בגמ'
(חולין פה.) שלמ"ד ששחיטה
לע"ז שמה שחיטה, חייב זה ששחט
לע"ז לברך ברכת 'אשר קדשנו

אף-על-פי-כן אין הקדוש-ברוך-הוא מקפח שכר כל בריה. וכל מה שפעל ועשה בשביל ה' יתברך דבר גדול ודבר קטן לא יאבד דבר לעתיד, כי אף-על-פי שכתוב בספרים שממי שהוא רשע הוא מוסיף כח בקלפה חס ושלום על-ידי מעשיו הטובים כבר יש על זה כמה תרועים. כי אם היה פן בפשיטות כבר אבדה התקנה של כל בעלי תשובה, כי בודאי אי אפשר שישוּב בפעם אחד לה' יתברך. ואם פן מהיכן יתחיל לעשות תשובה כי הלא בהתחלה עדין אינו צדיק ואם פן מהיכן יזכה לשוב ואין להאריך בזה. וגם אם היה חס ושלום כן, כמו שמוכא שם בפשיטות, אם פן היו צריכים כל הרשעים להמיר דתם לגמרי חס ושלום, ואם פן חס ושלום יהיה המומר חשוב יותר מן הרשע שהוא עדין בכלל ישראל ובודאי לא כן הדבר, כי אדרבא, אפלו פושעי ישראל כל זמן שיש ישראל נקרא עליו כל זמן שיש בו איזה נקדה טובה עדין ואינו פורק על לגמרי ועושה לפעמים איזה דבר שבקדשה בודאי הוא יקר מאד בעיני ה' יתברך. ואי אפשר להאריך בזה שלא לצאת חוץ מן הענין. והכלל, כי כל מי שרוצה לחוס על עצמו שלא יאבד את עולמו לגמרי ומתגעגע לשוב לה' יתברך אף-על-פי שאינו זוכה לשוב כראוי לו, אף-על-פי-כן כל מה שיעשה איזה דבר

מוסיף להם כח, מי ערב לרשע שיזכה לצאת מהם ולהוציא את המצוות, והרי כעת רשע הוא, וכעת מוסיף כח לסט"א, ואין בדעתו לשוב, כי 'האומר אחטא ואשוב אין מספיקים בידו לעשות תשובה' (יומא פ"ח מ"ט), ומי התיר לו להוסיף להם כח, בעוד שיש רוב צדדים לומר שבזה הוא מגדיל את כוחם לעד חלילה, ומה בין זה לבין הגזול על מנת להשיב שעובר בלאו (ב"מ סא:), אף שבסוף כשמחזיר את הגזילה מנתקו לעשה.

גחלי אש מדברי מוהרנ"ת

ואמנם כבר האריך בזה מוהרנ"ת בליקוטי הלכות (תרומות ומעשרות ה"ג ב) וכתב ג"כ שיש לרשע לקיים מצוות, כי אף שמוסיף כח לקליפה, כבר מבואר על זה כמה תירושים עכ"ד, אמנם לא הביא ולא ביאר מה הישוב, ונעתיק בזה גחלי אש מלשונו הקדוש.

בודאי כל מה שיעשה איזה דבר שבקדשה בשביל ה' יתברך אפלו נקדה קטנה בעלמא בודאי לא יאבד לעתיד שום דבר אפלו דבור אחד בתורה או תפלה או פרוטה אחת לצדקה וכיוצא בזה, ולא די שזה לא יאבד בודאי בשום אפן אפלו יהיה מי שיהיה אפלו אם חס ושלום עבר על כל התורה כלה כמה פעמים

הסט"א, ומפיל בהם חללים חללים, ומהפך את הרע לטוב, כי 'חיל בלע ויקיאנו', וכשהם צריכים להקיא את מה שבלעו, הרי דרך המקיא שמקיא גם את מעיו [וכמובן שזה נאמר ונכתב בדרך משל], ואז נמצא שיצא הרשע מהקליפה עם שלל רב, ועל דרך שיצאו אבותינו ממצרים עם כל הני"ק שנפלו שם מימי קדם, שזה נרמז בביזת מצרים וביזת הים (כדאיחא בכתיבים).

מבטנו יודישנו אל

ונעתיק בזה כמה לשונות מדברי רביז"ל בספר ליקוטי מוהר"ן שמבואר בדבריו עניין זה באר היטב, וזה לשונו (ח"א תורה יז ס"ו, בדילוגים) 'אך דע וכו', שהטוב שהיו ישראל צריכין לעשות הוא כבוש תחת ידם וכו', דהיינו חלקי נשמות ישראל וכו', אך אחר כך הם מתגברין על זה הטוב וכובשים אותו תחת ידם, עד שנתפס ונקשר אצלם, עד שהטוב בעצמו שוכח מעלתו, ועל ידי דיבורי הצדיק שנחקקים, אזי נזכר זה הטוב את מעלתו, איך שבא ממקום עליון מאד, דהיינו שהוא חלקי נשמות ישראל וכו', ורוצה להמשיך ולחזר למקומו, ומחמת שכבר נקשר ונתפס מאד הטוב אצלם בקשרי קשרים, על כן כשמתחיל הטוב לחזר, אזי מושך ותולש עמו עוד מהרע שלהם, וזה הוא בחינת הגרים שבאים

שְׂבַקְדָּשָׁה יְהִיָּה אִיךְ שְׂיִהְיֶה בְּנֻדְאֵי לֹא יְהִיָּה נְאָבֵד דְּבַר אֶפְלוּ אִם לֹא יִזְכֶּה לְתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה בְּאֲמַת עַל כָּל פְּנִים הַדְּבַר שְׂבַקְדָּשָׁה שְׂעִיעָשָׁה לֹא יְהִיָּה נְאָבֵד כָּלֵל חֵס וְשְׁלוֹם, מְכַל שְׁכָן שְׁעַל-פִּי הָרֵב כְּשִׂיִּהְיֶה חֲזַק בְּדַעְתּוֹ וְיִרְגִּיל עֲצָמוֹ מְעַט מְעַט בְּתוֹךְ דְּרִכֵּי הַקְּדָשָׁה סוּף כָּל סוּף יִזְכֶּה לְשׁוּב בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה לֵה' יִתְבָּרַךְ: פְּרֵאוּי כִּי אֵין שׁוּם יְאוּשׁ בְּעוֹלָם כָּלֵל, כְּמִבְּאָר אֶצְלוֹנוּ כְּמָה פְּעָמִים.

ועדיין לא נתבאר הדבר, למה אומרים לרשע להוסיף כח בקליפה, בנוסף למה שצ"ב מה שהקשינו בעניין זה בסתירת דברי הזוה"ק, וסתירת דברי האריז"ל, וסתירת דברי רביה"ק.

חיל בלע ויקיאנו

אכן נראה בע"ה ביאור העניין, ע"פ מ"ש האריז"ל עצמו במק"א (ספר הליקוטים תהלים נא) אחרי שכתב שם כל העניין שימצוות הרשע מוסיפים כח בסט"א, מסיים שם, שכאשר שב בתשובה שכרו כפול ומכופל, כי אז מכניע הסט"א בזה שמוציא מהם את המצוות, ועל זה נאמר (משלי כ) 'חיל בלע ויקיאנו מבטנו יודישנו אל', ובזה תבין מ"ש חז"ל שיזדונות נעשים לזכויות ע"כ, כלומר שכאשר שב הרשע בתשובה, לא די שהמצוות והקדושה חוזרים למקום הקודש, אלא שזה עוד עושה שמות וחורבנות אצל

שמתגיירין, שהם היו תחלה מעצמות הסטרא אחרא ממש, ועכשיו חוזרין אל הקדושה, כי הסטרא אחרא מוכרח להקיא ולהוציא עצם חיותו ממש, שזהו בחינת גרים' עכ"ל.

כי לא יידח ממנו נידח

וממילא נמצא שהיה כדאי כל העניין הזה, להוריד את קדושת המצוות אל הסט"א, כדי שיוכל האדם לבסוף להוציא את בלעם מפיהם, וזו היא דוגמא לעבירה לשמה שקיימת גם היום אחרי מתן תורה, אף שסתם עבירה לשמה לא שייכת אחרי מתן תורה, אבל עבירה זו צריך דווקא לעשות, כי הרשע המקיים מצווה עושה עבירה בזה שמוסיף כח לסט"א, ועובר על דבר ה' שאומר לו 'מה לך לספר חוקי', ואעפ"כ עושה בזה תיקון גדול ומכניע את כל קומת הטומאה אל הקדושה, ואמנם אין הדבר נעשה מיד, אבל בסוף מתברר למפרע שהיה כדאי כל העניין, וע"כ אף אם יש רק איזה צד רחוק שיזכה לשוב, הכל כדאי, מה עוד שבוודאי לא יידח ממנו נידח וישיב המלך את נדחיו' (שמואל ב יד), ובסוף ישוב בתשובה או הוא או בנו או בן בנו, כמ"ש במדרש (נשא ז י) שיעתידים ישראל שיעשו תשובה באחרית הימים'.

להתגייר, שהם בחינת הרע שנתלש מהם עם הטוב, על ידי שחזר הטוב למקומו, כי אי אפשר להטוב לחזור בעצמו, מחמת גדול ההתקשרות שנתקשר ונתהדק שם מאד, ובהכרח שיתלש עמו מהרע, וזה הוא בחינת הגרים' עכ"ל.

ועוד כתב רביז"ל במק"א (ח"ב תורה ה ב-ג, בדילוגים) 'עיקר התפלה היא רחמים ותחנונים וכו' ועיקר הרחמים תלוי בדעת, ולפעמים, כשהסטרא אחרא יונקת מן הרחמנות, אזי הם ממשיכין לעצמן הרחמנות וכו'. ומזה בא, חס ושלוש, תאות ניאוף וכו', אז הסטרא אחרא בולעת את התפלה, חס ושלוש וכו' ואז צריכין בעל כח גדול וכו', כי כשזה הבעל כח מתפלל תפלה בבחינת דין, ואזי הסטרא אחרא רוצה לבלוע אותה וכו', אזי זאת התפלה היא עומדת בבית הבליעה שלו וכו', ואזי הוא מוכרח ליתן הקאות, הינו שהסטרא אחרא מוכרח להקיא ולהוציא כל הקדושות של הדעת והרחמנות והתפלות שבלע, בבחינת (משלי כ): 'חיל בלע ויקיאנו', ולא די שהוא מקיא ומוציא כל הקדושה שבלע, אף גם הוא מוכרח להקיא ולהוציא עצמות החיות שלו ממש, בבחינת: 'מבטנו יורישנו אל'; הינו שמוציא ומקיא עצמות חיותו ממש. וזהו בחינת גרים

אל תרשע הרבה

ובאמת מתבאר מדברי הגמ' (שבת לא:) שהבאנו, שצריך פסוק מיוחד ללמדינו דבר זה, שמי שאכל שום לא יחזור ויאכל שום, שנאמר 'אל תרשע הרבה', ולכאורה פשיטא, אכן לפי מה שנתבאר בס"ד נמצא שיש בדבר זה חידוש גדול שיהיה מותר לעשות עבירה לשמה כזו, אבל זה מנפלאות תמים דעים, שהירידה של חלקי הטוב אל הסט"א, תולשים עמם לבסוף בעת חזרתם, הרבה מן הטוב הגנוז בתהום רבה.

ודוגמא לדבר יש להביא ממ"ש רביז"ל בתורה סב סעיף ד, ויסוד הדברים נמצא בדברי האריז"ל בשער הגלגולים (הקדמה טו) שיש נשמות שהקב"ה מוסרם ביד הסט"א, אשר שלט האדם באדם לרע לו של השולט, כי אף שבתחילה הם מכניסים את אותה הנשמה תחת ידם, אבל בסוף היא מתנערת ויוצאת ועוד מוציאה אחרים משם'.

ישׁוב הסתירה בזוה"ק

ובזה יש ליישב מה שהבאנו לעיל מה שהקשה הרש"ש על יסודו של האריז"ל שמצוותיו של הרשע מוסיפים כח לסט"א מדברי הזוה"ק (שמות יא.) שאמרו 'וכמה דאתייקר איהו בעלמא,

בעובדי דצדיקיא, הכי נמי אתייקר איהו ברשיעיא, פד עבדי עובדא טבא בעלמא', ולכאורה הדברים סותרים לדברי הזוה"ק והאריז"ל שהבאנו, אכן אחרי כל מה שנתבאר נראה שהכוונה היא, שאצל השי"ת הכל גלוי, ויודע את העתיד להיות, שבסוף דווקא מכח זה יכנעו הקליפות, ויקיאו את כל מה שבלעו מימי קדם, וע"כ עולה כבוד שמים גם מזה, וזה מ"ש על הקב"ה בעצמו אתייקר איהו ברשיעיא.

ובעין זה מבואר בתחילת תורה י ס"ב ותורה יד ס"ב, שעיקר כבודו יתברך הוא מן הרחוקים, והביא שם מדברי הזוה"ק (יתרו טו.) 'דְהָא יְקָרָא דְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא, לָא אֶסְתְּלִיק בְּסְלִיקוֹ וְלֹא אֶתְיִיקָרָא בְּעַלְמָא, אֶלָּא מְסֻטְרָא דְשָׂרָא עִמִּין. וְאִי תִימָא, הָא קוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא לֹא אֶתְיִיקָר בְּעַלְמָא, אֶלָּא בְּגִינִי הוֹן דִּישְׂרָאֵל. הֲכִי הוּא וְדָא, דְהָא יְשְׂרָאֵל אֵינּוֹן הָיִ יְסוּדָא דְשְׂרָגָא לְאַנְהָרָא, אֲבָל פֶּד שְׂאָר עִמִּין אֶתְאֵן וְאוֹדֵן לִיה, בְּשַׁעְבוּדָא דִּיקָרָא דְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא, פְּדִין אֶתּוֹסָף יְסוּדָא דְשְׂרָגָא, וְאֶתְתְּקַף עַל כָּל עוֹבְדוֹי. בְּחַבּוּרָא חָדָא, וְשְׁלִיט קוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא בְּלַחֲדוֹי עֵילָא וְתַתָּא'.

תיקון החלבנה

וממילא מתקיימים גם דברי האריז"ל כפשוטם, ש'תתקן החלבנה

שאותו קלקול שנעשה במצוותיהם, עתיד לתקן אותם, כי כאשר תצאנה המצוות מהסט"א, הן תצאנה בשלל רב, ויתלשו עמם הרבה מן הטוב הגנוז אצל הסט"א כמבואר בתורה יז ותורה ח בח"ב, ודווקא על ידי זה ייהפכו עוונותיהם לזכות, כמ"ש האריז"ל בדבריו (ספר הליקוטים תהלים ג) שהבאנו.

וזה גופא הביאור בדברי רביז"ל כאן בתורה רפב, שעל ידי שמוצאים את הטוב, נהפך באמת לכף זכות ויוצא מכף כל חטאתיו ועוונותיו, וגם מבואר בח"ב תורה מח שעיי"ז נהפכים עוונות לזכויות, וזה כי על ידי שמוצא את הטוב מוציא את שאר הטוב, ובאמת גם בתוך המעשים רעים יש מעט טוב נעלם, אי בעית אימא האנחות שנאנח על המכשולות שלו, אי בעית אימא עצם הכח של הנפש שלו שהיא 'חלק אלוה ממעל' שנמצא בכל מעשה ומעשה שלו, כמו שנתבאר לעיל, וכשמוציא את המצווה והטוב הגלוי מיד אויב, ממילא גם החטאים שלו יוצאים מהסט"א, ומתבררים ב"ג נפה, ויוצא לכף זכות.

להוציא את בלע"ם מפייהם

ובכר הבאנו לעיל מ"ש רביז"ל בתורה ל ס"ז על עניין זה את דברי הגמ' (יבמות קג): 'כל טובתן של רשעים

בקטורת מה שלא תתקן הלבונה', כי אכן דווקא בהיותה חלבנה בעלת ריח רע, אז תתקן במצוותיה מה שלא תתקן הלבונה במצוותיה, כי ל'חלבנה' יש מעלה יתירה, שאם תזכה, הרי זדונות נעשים לזכויות, ומוציאה מהסט"א הרבה ני"ק שנפלו מאז מעולם, ואף שדבר זה אינו נעשה מיד, ואדרבא עוד מוסיף בינתיים כח בסט"א ע"י מצוותיו, אבל בסוף יתקיים מ"ש (זכריה יג ב) 'זאת רוח הטומאה אעביר מן הארץ'.

מכף חובה לכף זכות על ידי
המעט טוב

ובזה מיושבים ומבוארים דברי רביז"ל כאן בתורה רפב, שכתב שה'מעט טוב' של הרשע היא תקוותו להפוך את כל החובות שלו לזכות, והקשינו מדברי רביז"ל בספר המידות ש'המצוות של הרשע מבלבלים אותנו יותר מן העבירות שלהם', אכן אחרי כל מה שנתבאר, לא די שאין הדברים סותרים, אלא שגם משלימים זה את זה, כי הבלבול הוא 'בתחילה', כי על ידי שעושה הרשע מצוות מוסיף כח בקליפה, ואת זה כתב רביז"ל בספר המידות בפרק 'הרחקת רשעים', ללמדינו להתרחק מהם ולבלי להתקרב אליהם, כי אלפיים אמה מסביב יש ריח של חלבנה, אבל כלפי שמיא גליא,

(יב) 'לא תלך עמהם לא תאור את העם כי ברוך הוא', ופירש"י (שם) 'שאמרו לו לא מדובשיך ולא מעוקציך', והרי זה מעיין מה שכבר נאמר ללבן 'השמר לך מדבר עם יעקב מטוב ועד רע', אבל בסוף דיבר בלעם מה שדיבר, והקב"ה הפך את הקללה לברכה, ונעשה מתוך קרבו של בלעם דברי 'ברכה' ודברי תורה ממש, ובזה הוציא הקב"ה את בלעם מפיהם של הסט"א, ואולי לכן נקראת פרשה זו של הברכות בשם פרשת 'בלעם' (ב"ב יד:), כי כל עניינה לבאר את מעשה ה' כי גדול הוא, איך שהוא מוציא את בלע"ם מפיהם, לקיים מ"ש 'חיל בלע ויקיאנו' וכמו שהבאנו מדברי רביז"ל, אמן.

רעה היא אצל הצדיקים, וכתב רביז"ל, ש'הטוב של הרשע היא רעה בשבילנו', וזה לכאורה היפך מה שנתבאר.

אמנם יש להביא ראייה לדברינו דווקא מגמ' זו, כי שם בגמ' למדו עניין זה ממה שאמר הקב"ה ללבן (בראשית לא כד) 'השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב ועד רע', הרי שגם טוב לא כדאי שהרשע ידבר עמו, אמנם מצאנו שבסוף אכן דיבר עמו רעה ונהפך לטובה גדולה.

בי מבואר בגמ' (סנהדרין קה.) ובתרגום יונתן בן עוזיאל ובדברי האריז"ל שלבן ובלעם הם עניין אחד, כי או שהוא בנו או נכדו או הגלגול שלו, והנה אמר הקב"ה לבלעם (במדבר כב

שיעור ד

תינוקות של בית רבן

הצדיק הוא הנקודה טובה של המקושרים אליו, כי הוא העמוד ויסוד עולם, ולפעמים הצדיק עצמו גם יורד אל העם כדי לחברם עמו ולהעלותם, ועל זה נאמר שחורה אני במעשי ונאווה אני במעשי הצדיקים, עד אשר יתמו חטאים ולא חוטאים, ויהי כבוד ה' לעולם

הנקודה טובה הוא הצדיק ◊ ירידת הצדיק לצורך העם ◊ העיקר שיתחבר לצדיקים ◊ לימוד זכות להחולקים על הצדיקים ◊ ביאור עניין תינוקות של בית רבן ◊ הכהן המשיח יחטא לאשמת העם ◊ התאחדות הש"ץ והעם ◊ תאיבים להתכלל בו ◊ עמוד אחד יש וצדיק שמו ◊ ביאור טעם הנסיעה של רביז"ל ◊ ירידת משה לסייע לישראל ◊ אל"ף זעירא ◊ הלכה למשה מסיני ◊ נר שבת ◊ אני בלעדיכם איני יכול ◊ בבית רבן אין חשש הטיה ◊ מטמא מהורים ומטהר טמאים

פתחי שערים

א מבואר בחיי מוהר"ן (סי' לג) ופרפראות לחכמה, שחציו הראשון של המאמר נאמר בשמיני עשרת שנת תקסח, וכל החלק האחרון של המאמר, מעניין הצדיק שנעשה לשליח ציבור ואילך, נאמר אחרי כן בעת נסיעת רביז"ל ללעמבערג, ואמר להם שזו התחלה של **ביאור על נסיעתו**, וצ"ב מה השייכות.

ב מה הכוונה במ"ש שזה שידוע למצוא נקודות טובות בכל אחד, נעשה לשליח ציבור שלהם **ומתפלל בעדם**, ואכן זה מקביל למה שאמר תחילה שהידוע למצוא בעצמו נקודות טובות אזי יכול **להתפלל** ולזמר ולנגן, וממילא אמר כאן שהמוצא נקודות טובות של האחרים, נעשה לחזן וש"ץ שלהם, אמנם צ"ב מה העניין שמבאר שהצדיק נעשה 'שליח ציבור', הרי שליח ציבור אינו זה **שמתפלל** בעד הציבור, אלא זה שמוציאם ידי חובה, ולא מובן מה הכוונה בזה כאן, הרי הם לא שומעים קול תפילתו כלל וכלל.

ג ולמה אמר רביז"ל שמי שיכול למצוא את הנקודות טובות 'הוא יכול להתפלל לפני העמוד כי המתפלל לפני העמוד הוא נקרא שליח ציבור', והנה מ"ש שנקרא ש"ץ בא לפרש שצריך שיהיה נשלח מכל הציבור כמו שמבאר

והולך, אבל צ"ב למה לא אמר מיד שהוא יכול להיות 'שליח ציבור וחזן', וכי אין ביטוי זה שגור לומר על אחד שהוא 'ש"ץ וחזן' עד שצריך רביז"ל להאריך כ"כ ולומר שהוא יכול להתפלל לפני העמוד, ואח"כ להסביר עצמו שהמתפלל לפני העמוד הוא נקרא 'ש"ץ', אלא משמע מזה שרצה להודיענו עניין התפילה לפני העמוד דווקא.

[ד] ובכלל צ"ב, כי ביטוי זה להתפלל לפני העמוד איננו מלשון חז"ל ולא נמצא כלל בדבריהם, אלא שגור בלשונם שיורד לפני התיבה, והביטוי 'מתפלל לפני העמוד' הוא ביטוי שהיה מקובל בעם, ולמה השתמש רביז"ל בלשון זו, ולא השתמש בלשון חכמים מרפא.

[ה] והנה אמר שצריך הצדיק להיות בבחינה גבוהה כזו שהנקודות טובות יהיו תאבים להיכלל בו, ורק כך יכול להיות שליח ציבור מכל הטוב שבציבור, וצ"ב איך זוכה להיות במדרגה זו, ולא נתבאר במה תלוי הדבר שיש צדיק שהוא חזן ויש צדיק שהוא רק רועה.

[ו] ועוד צ"ב, שאם הנקודות טובות נכללים בו, מה צריך שיהיה מוצא את הנקודות טובות שבכולם, הרי הוא נעשה ממילא שליח של הציבור כי כל הטוב שבהם נכלל בו, ומתפלל בכח כולם.

[ז] ולא נתבאר כלל מה השייכות בין החזן המלקט את הנקודות טובות לבין התינוקות של בית רבן שמקבלים מהמשכן, והמובן הוא שהתשב"ר רומזים על הנקודות טובות, וצ"ב למה [וכבר נתבאר בשיעור הקודם, אבל עוד דברים בגו].

[ח] ולמה הכניס כאן את העניין של אלף זעירא דויקרא, ונראה בפשט הדבר שבא לומר טעם ורמז על זה שמתחילים עם התינוקות בויקרא, כי אלף לשון 'לימוד', ואל"ף זעירא רומז על הלומד הקטן (עי' כעין זה בכלי יקר ויקרא א א), אבל צ"ב מה נכנס עניין זה לכאן, וזה דבר מיותר אחרי שכבר הביא מהמדרש ש'התינוקות מתחילים בויקרא', ובפרט שבמדרש שם אמרו טעם אחר, כי 'יבואו טהורים ויעסקו בטהרות'.

[ט] ומה השייכות בין הדרש על המשנה 'החזן רואה היכן התינוקות קוראים', לבין הפשט שמדבר מגזירת חז"ל לבלי לקרוא בשבת לאור הנר שמא יטה, והתירו לתשב"ר מפני שאימת רבן עליהם ולא יטו, והתירו גם לחזן לראות היכן הם קוראים כי זה עראי בעלמא, ומה עניין זה שייך לכאן.

[י] גם צריך להבין את הלשון 'באמת אמרו החזן רואה', שבדרך כלל לשון זו מורה על 'הלכה למשה מסיני' (כמ"ש בירושלמי), אבל כאן שמדובר בתקנה דרבנן לא שייך לומר כן, והמפרשים ביארו (עי' רע"ב תרומות פ"ב מ"א) שבאה המשנה לומר שזה דין ברור ומקויים כאילו זו הלכה למשה מסיני, וצ"ב למה דווקא כאן (ובעוד כמה מקומות) אמרו כן ולא בכל מקום, והרי כל התורה ברורה ומקויימת.

[א] עוד יש להעיר [מה שכבר הערנו בשיעורים קודמים] על מה שרומז הכתוב 'ועוד מעט ואין רשע', ופירש רביז"ל שיש עוד מעט שבזה איננו רשע, ואח"כ פירש בזה את הכתוב 'אזמרה לאלוהי בעודי', היינו בעוד שלי, וזה דבר פלא, שעושה רמז על רמז, כי היכן רמז בעצם תיבת עוד עניין הנקודה טובה, הרי זה רק בצירוף מ"ש 'עוד מעט ואין רשע'.

[ב] למה קרא כאן לרשעים בשם קלים [וכבר נתבאר בשיעור הקודם, אבל עוד דברים בגו].

דעה והשכל

הנקודה טובה הוא הצדיק
כי מבואר בליקוטי הלכות (הלכות השכמת הבוקר ה"א אות ג) שעניין הליקוט של הנקודות טובות מתוך הרע, הוא מ"ש במדרש (שיהש"ר א ה) על פסוק 'שחורה אני ונאווה, שחורה אני במעשה העגל ונאווה אני במעשה המשכן' וכיו"ב, והנה שם במדרש אמרו עוד 'שחורה אני במעשי המרגלים ונאווה אני במעשי יהושע וכלב, שחורה אני במעשי עכן ונאווה אני במעשי יהושע', ובמקום אחר בליקוה"ל (הלכות תפילת המנחה ה"ז אות נג) כתב שאמרו במדרש 'שחורה אני במעשי ונאווה אני במעשי הצדיקים', וא"כ מובן מדברי מוהרנ"ת שגם זה נחשב לנקודה טובה בתוך השחרות של מעשי האדם, ועוד יותר מפורש הדבר בעלים לתרופה (מכתב קג) שכותב בזה"ל: 'שחורה אני במעשי ונאווה אני במעשי רבינו ז"ל' ע"כ.

הנה כלל המאמר הוא שיש למצוא נקודה טובה של זכות בכל אחד, ועי"ז יכול להוציא אותו באמת מכף חובה לכף זכות אף שהוא מלא בעבירות ופגמים, ויוכל להשיבו בתשובה, אמנם לא נתבאר כלל איך על ידי דבר אחד של זכות עולה האדם לכף זכות בעוד שיש אלפי פעמים חובה כנגד זה, וכבר נתבאר הדבר בשלושת השיעורים הקודמים בכמה אופנים זה לפנים מזה, יש מהם ששוה לכל נפש, ויש מהם ששייך רק לעבודת הצדיקים, וכמבואר מתוך המאמר ונתפרש בשיעור הקודם וגם מפורש כן בביאור הליקוטים, שיש חלק בעבודה זו לכל אחד, ויש עוד חלק ששייך דווקא לצדיקים.

ועתה נבוא לבאר מהלך חדש בעניין זה, מהי הנקודה טובה, ואיך היא מעלה את האדם לכף זכות.

אכן עתה שנתבאר שהנקודה טובה של העם הוא הצדיק, אולי זה רמוז בדווקא בתיבת עו"ד שהוא כמניין יסו"ד, שנאמר (משלי י כה) 'וצדיק יסוד עולם', וכמו כן מ"ש 'אזמרה לאלוהי בעודי', עוד"י כמניין צ' שרומז על הצדיק כמ"ש (אותיות דרע"ק) 'אל תקרי צדי אלא צדיק', ובאמת שגם כשמבארים בפשטות עניין הנקודה טובה של כל אחד, הרי זה בחינת הצדיק שבו.

ירידת הצדיק לצורך העם

וביאור הדבר הוא, כי מעשי העם שחטאו גורמים ירידה אצל הצדיק, כמ"ש (שמות לב ז) 'לך רד כי שיחת עמך', ופרש"י שאמר הקב"ה למשה 'כלום נתתי לך גדולה אלא בשבילם', ואם כן כל ירידה של העם גורמת ירידה לצדיק, וכשהצדיק מתעורר ועולה בחזרה, הוא מעלה גם את העם, דכיון שהם גרמו לו את הנסיון, ממילא עמידתו בנסיון מעלה גם אותם, כי הם גרמו לו הרמה זו, וכידוע שנס ונסיון מלשון 'הרמה' ככתוב (שמות לב) 'בעבור נסות אתכם' ופרש"י מלשון 'הרמה', וכן מובן בפשטות שהקושי של הנסיון והירידה, מחשיב כל מעשה מצווה פי כמה, וממילא ישנה אפשרות שהטוב של הצדיק תחשב כנקודה טובה של העם.

ולכאורה זה דבר פלא, מה שייך להחשיב את הטוב של הצדיק שזה יהיה הנקודה טובה של האדם שחטא, ומה מוסיף הנוי של מעשי הצדיקים בתוך השחרות של מעשה האדם, אכן ביאור הדבר הוא כמבואר בתורה כב סעיף ו' ש'הצדיק והעם הם כנשמה וגוף, ועל ידי שימוש חכמים נעשה האדם לבחינת בשר כלפי הצדיק שהוא הנשמה' ע"כ, ושורש הדבר יש למצוא בדברי הזוהר חדש (בראשית טז): בדפוס מתוק מדבש דף רנו) שאמרו ש'החכם כלפי העם כנשמה כלפי הגוף', וכעין זה מבואר בתורה סו סעיף א ש'התלמידים והצדיק הם עניין אחד כאילן וענפים', וממילא מובן ששייך לומר כדבר הזה, שהנקודה טובה של האדם החוטא נמצאת אצל מעשי הצדיק, כמו שתמיד הנקודה טובה היא במעשי הנשמה ולא במעשי הגוף החוטא.

ואולי זה רומז הכתוב 'ועוד מעט ואין רשע', ופירש רביז"ל 'שיש עוד מעט שבזה איננו רשע, ואח"כ פירש בזה את הכתוב 'אזמרה לאלוהי בעודי', היינו בעוד שלי, וזה דבר פלא, שעושה רמז על רמז, כי היכן רמוז בעצם תיבת עוד עניין הנקודה טובה, הרי זה רק בצירוף מ"ש 'עוד מעט ואין רשע',

לימוד זכות להחולקים על הצדיקים ובוזה יתכן לפרש מה שמבואר בליקוטי הלכות (הלכות הרשאה ה"ה אות כב, ושם אות יב) שהצדיק מבקש לזכות גם את הגרוע שבגרועים, ומלמד זכות על הכל כדי לקרבם, אבל אלו שמבזים וחולקים על הצדיק מחמת גאווה, ושופכים דמו, אין הדין כן, אלא הצדיק מרחק את מי שצריך לרחק ע"כ, וצ"ב מאי שנא, אכן עתה מבואר הדבר, כי כל הכח של הנקודות טובות, הוא בהצטרפותן לכוחו של הצדיק, אבל הם שממאנים לקבל ממנו, ואינם חפצים בו, מה תועיל להם נקודה טובה.

ואולם בכל זאת מצינו שמוהרנ"ת בליקוטי תפילות (סי' קטז) מתפלל שיזכה ל'דון לכף זכות גם את אלו שחולקים על צדיקי אמת' עיי"ש, ועל כן נראה שבין דברי מוהרנ"ת בליקו"ה, ובין דבריו בליקוטי תפילות, אינם מעניין הליקוט של הנקודות טובות המבואר במאמר זה, אלא מעניין 'הרחקת הרשע מגבולנו' מצד אחד, ו'בקשת והרבות שלום בעולם' מצד שני, וממילא אין מכאן שום ראייה שיש איזה נפש מישראל שאי אפשר לקיים בו את הדרך של 'אזמרה' ולהשיבו בתשובה עיי"ז, ואדרבא סתמא כפירושו שאין יוצא מן הכלל שהרי רביז"ל סתם ואמר שאפשר להשיב כל אדם בדרך

ועי' גם בביאור הליקוטים שמבואר בתוך דבריו, ש'הצדיק מלמד זכות על העם, על ידי שנופל גם הוא ויורד ומחזק עצמו בזה 'שלא עשני גוי', ואח"כ מלמד גם עליהם זכות'.

העיקר שיתחבר לצדיקים

אמנם כל זה בתנאי שהם קומה אחת, ועל כן עיקר העבודה של העם בעניין זה הוא ההתקשרות והחיבור אל הצדיק.

וז"ל מוהרנ"ת בליקוה"ל (תפילת המנחה ה"ז אות כג, לב) 'שעיקר תיקון הירידות הוא על ידי האיתערותא דלתתא שעושים נקודות טובות, והעיקר בכח צדיקי אמת שעוסקים לתקן את העולם כולו, אבל א"א לתקן כי אם על ידי איזו התעוררות מאיתנו, על כן כל מה שהם חוטפים איזה התעוררות טובה אפילו מהגרוע שבגרועים הוא יקר מאוד אצלם, והם מלקטים כל נקודות טובות של כל מיני התעוררות כל שהיא ובונים מהם תיקונים נפלאים, אך העיקר שלא יהיו לצים וחולקים על העוסקים בתיקונם, ויתחזקו לקיים דבריהם להתעורר בכל עת מחדש בכל מה שיוכלו כל זמן שהנשמה בקרבם, ויקיימו 'עני תמיד אל ה'' וגו' עד ישקיף וירא ה' משמים, ואז יזכו סוף כל סוף לאחרית טוב ונפלא' עכ"ל, ועיי"ש עוד באות לב בזה.

שאינם נוטים לימין ושמאל מבלי שאילת פי רבן, וזו היא ההגדרה שכתב בתחילת תורה סא ובתורה קכג על עניין אמונת חכמים, 'שלא יטה מדבריו אלא יקבל כל אשר יאמר'.

ועל כן אמר כאן שיש הרבה רועים ויש לכל אחד תשב"ר לפי בחינתו, והחזן רואה את כל המשכנות ואת כל התינוקות שקוראים אצלם, ולא נתבאר במה תלוי סך התינוקות שיש לכל אחד מהרועים, ולמה צריך שהחזן יעמוד על גביהם, אכן לפי מה שנתבאר, הרי זה מקביל אל מה שמבואר בתורה סו ס"א ובתורה ע, ש'הצדיק המיוחד שבדור הוא כמו גזע העץ, והצדיקים האחרים הם ענפים, ושאר העם הם כמו ענפים מן ענפים או עלים', ויש להביא סמך לזה מדברי האריז"ל (פע"ח שעו ר"ח פ"ג) שכתב כן, שיש בכל דור צדיק אחד והשאר הם ענפיו ע"כ, וזה ביאור העניין כאן, שכל צדיק יש לו את הנפשות שגדלים על אילנו כלומר ששייכים אל שורש נשמתו ותלויים בו, והם היונקים מהמשכן שלו, ועל כן יש הרבה רועים, אולם יש את הצדיק החזן המנג"ן [כמניין נחמ"ן] שכולם מקבלים ממנו את הזמירות המבואר בפנים, וכולם נחשבים לתינוקות של בית רבן כלפיו [ועל כן ב"ת רב"ן עם שתי התיבות כמניין רבינו נחמ"ן ב"ן פיג"ה].

זו, ומשמע גם את אלו שחולקים עליו, ויש להביא סמך לזה משיחת רביז"ל (חיי"מ סי' שצו) שאמר לעניין החולקים עליו את הפסוק (הושע ז יג) 'ואנוכי אפדם והמה דברו עלי כזבים'.

ביאור עניין תינוקות של בית רבן

ונשוב לענין כח הצדיקים, שבזה יובן ביאור חדש בעניין התשב"ר שהביא רביז"ל בפנים, ואולם לא ביאר כלל מה עניינם לכאן, אלא שמובן שהם מרמזים על הנקודות טובות שהם הבל שאין בו חטא, ועדיין לא מובן מה עניין התינוקות לנקודות טובות, דאם מצד שההבל שלהם אין בו חטא, הרי גם צדיקים אין בהם חטא, ולמה לא מכנה את הנקודות טובות בשם 'צדיקים' כי אם בשם 'תינוקות', ובשיעור הקודם נתבאר הדבר מצד שאין בהם דעת.

אולם עתה יש לפרש באופן נוסף, כי האפשרות שייחשב לאדם שהוא הבל שאין בו חטא, ויצא עי"ז מכף חובה לכף זכות, זה על ידי שיהיה כתינוק בבית רבו, שאינו אדון לעצמו, אלא שומע מה שרכו מצווה עליו, וזה גופא מבואר במשנה של 'החזן רואה וכו', שהתינוקות של בית רבן מותרים לקרוא לאור הנר ולא חיישינן 'שמא יטו', כי אימת רבן עליהם, דהיינו

ועי"ז כשעולה עולים גם הם שגרמו לו ירידה זו והגדלת הנסיון, כמו שנתבאר בס"ד.

התאחדות השי"ץ והעם

אמנם בנוסף לרמז זה יש לפרש גם בפשטות, כי הנה עניין שליח ציבור שמתפלל ואחרים יוצאים ידי חובה הוא עניין פלא, איך שייך שיתפלל זה בעד זה, ויקיים זה חובתו של זה, אלא שלמדו בגמ' (סוכה לח:) מקרא ש'שומע כעונה', ובביאור עניין 'שומע כעונה' נחלקו האחרונים, די"מ ש'הציבור יוצא ידי חובתו בשמיעה ולא בדיבור', אולם בחזו"א (או"ח סי' כט) כתב שגדר שומע כעונה הוא 'התאחדות השומע והמשמיע להיות כגוף אחד, ונחשב הדיבור שלו כדיבור שלהם', והנה זוהי ממש הבחינה של הצדיק והעם המקושרים אליו, שנחשב המעשה שלו להם, כי הם גוף אחד, וכמו שהבאנו מ"ש בתורה כב, ועל כן נקרא החזן והשליח ציבור שלהם.

וע"ב אמר רביז"ל שבחינה זו שיהיה הצדיק שליח ציבור, היא על ידי שהצדיק הוא בבחינה כזו שהנקודות טובות תאיבים להיכלל בו, והקשינו איך זוכים לזה, אבל לפי מה שנתבאר יובן הדבר, שזה תלוי אם יש התקשרות ביניהם, שהעם מבינים ומאמינים ומרגישים כי הוא הנשמה שלהם, והם

והוא המלמד אותנו איך להפוך את היגון ואנחה לכלי זמר של שמחה, וע"כ נקט כאן במאמר זה כינוי היצה"ר בשם 'בעל דבר', ואמר שהעצבות והמרה שחורה הוא מעשי ה'בעל דבר', כי בזה רמז, שאפשר להפוך ולעשות מהבע"ל דב"ר - כל"י זמ"ר, שמניינם שוה.

ובלל הדברים הוא מה שסיים בעלים לתרופה (מכתב שי) בעניין דרכי ההתחזקות, שרביז"ל הזהירנו לאמור: 'סמכו על כוחי', וזה משום שכח התחזקות הוא בצירוף כוח הצדיק.

הכהן המשיח יחטא לאשמת העם

והנה בחינה גבוהה זו שייחשב הטוב של הצדיק כזכות של העם, היא הנקראת שהצדיק הוא שליח ציבור, כי עניין שליח ציבור הוא, זה שמוציא את הרבים ידי חובתם ואמרו בגמ' (ר"ה כט.) 'כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתם', ויש רמז ידוע של הבעש"ט (תוי"י בהעלותך, בעש"ט על התורה פרשת ויקרא סי' י) על משנה זו, ש'הצדיק מוציא את הרבים מתוך חובתם דהיינו מתוך חטאייהם, ובתנאי שגם הוא מחוייב בדבר, פירוש שיש לו שייכות לאשמת העם, וכזה פירש את הכתוב (ויקרא ד ג) 'אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם', ושייכות זו היא הירידה שיורד בגללם שפירשנו לעיל,

הנפילה ואל אשמת העם, ובזה מתקרב אליהם כדי להתקשר עמהם, כדי להוציאם ידי חובתם, וכל זה נכלל במה שמבואר בפנים שהצדיק מחפש ומוצא את הנקודה טובה של כל אחד גם של פושעי ישראל, כי אחרי שנתבאר שהצדיק הוא הנקודה טובה שלהם, ממילא כשהוא מוצא את עצמו בהם, זה נחשב שמצא בהם נקודה טובה, כי הוא החלק הטוב שלהם.

עמוד אחד יש וצדיק שמו

ואולי זו היא הכוונה במ"ש שהצדיק 'מתפלל לפני העמוד', והתקשינו מאוד בזה, למה כותב לשון זו ואח"כ מפרש שהכוונה לזה שהוא שליח ציבור, ובכלל מהו התוכן של כינוי זה, שהש"ץ מתפלל לפני העמוד.

אכן הנה אמרו בגמ' (חגיגה יב:): 'העולם עומד על עמוד אחד וצדיק שמו שנאמר (משלי י כה) 'וצדיק יסוד עולם'', א"כ העמוד רומז על מידת הצדיק יסוד עולם, והנה הש"ץ אוחז במידת היסוד, כי העם תאבים ונכללים בו, כמו מידת היסוד שהיא השורש של כנסת ישראל שתאיבה אליו, וע"כ נקרא הש"ץ בשם מתפלל לפני העמוד, ואוחז במידה זו של 'צדיק יסוד עולם', וע"ז אמר רביז"ל שרק צדיק גדול ומיוחד, שחלקי הטוב של כל העם תאבים להכלל בו,

עצמם תאבים להתכלל בו בצדיק, שאז הצדיק מוצא בהם את הנקודה טובה שלו, כלומר שאם הצדיק הוא הנשמה שלהם, על ידי שיש ביניהם 'התקשרות', ממילא כל הנקודות טובות שלהם כלולים בו, ונמשכים אליו, כי הוא החלק הטוב שלהם כמו הנשמה שלהם, שזה טבע הטוב להימשך לשורשו, ושורש צד הטוב של האדם הוא הצדיק.

תאבים להתכלל בו

וממילא יובן גם מה שהערנו על כפל העניין, שהצדיק גם מוצא את הנקודות טובות וגם הם תאבים להכלל בו, והרי אם הם נכללים בו, למה הוא צריך לבקש אחריהם, אלא כי עניין ההתקשרות שבין חלקי הטוב של העם עם הטוב של הצדיק, נעשה בשני אופנים, מצד אחד על ידי שהעם תאבים להתכלל בו, ובזה הם עושים את האיתערותא דלתתא שהבאנו מליקוה"ל (תפילת המנחה ז כג, לב) להתקשר עמו ולמנותו לשליח ציבור שלהם, ומצד שני זה נעשה על ידי שהצדיק יורד אליהם כדי להתקשר עמהם, וכמבואר בליקו"מ (ח"ב תורה לח) ש'לפעמים הקטן נוסע אל הגדול ולפעמים הגדול נוסע אל הקטן'.

ובזה נכלל גם מה שנתבאר לעיל, שהצדיק יורד אל הירידה ואל

ועיקר הנפילה של כל האפיקורסים היא מחמת שאין להם את דרך ההתחזקות, אמנם עדיין לא מובן למה נסע רביז"ל לשם, וכי אמר שם את המאמר הזה.

ונראה לבאר, דהנה הסיבה הפשוטה לנסיעת רביז"ל לשם הייתה כדי לדרוש ברופאים, אבל לא הייתה זו הסיבה האמיתית, אחרי שרביז"ל דיבר כל כך נגד הרופאים, אלא אחת הסיבות העיקריות היא, דכיוון שהיה מקום של השכלה ופושעי ישראל, מקום של קלי עולם וחוקרים ופריקת עול, ורצה רביז"ל שיהיה גם להם קשר עמו, כדי שיוכל לאחוז בהם ולהוציאם ממקומם ולהביאם לתשובה, וכיוון שהם לא באו אליו, הוצרך הוא ז"ל לנסוע אליהם, ועל ידי שהיה לו קשר עם הרופאים וכיו"ב, העלה מה שהיה שייך להעלות, וזהו העניין המבואר כאן, שהצדיק מוצא נקודות טובות גם אצל הרשעים והקלים, על ידי שנעשה שליח ציבור שלהם, וכמו שנתבאר שזה תלוי בהתקשרות, וגם נתבאר שהצדיק יורד אל העם כדי לקשרם עמו, ואפילו בבחינת 'לך רד כי שיחת עמך'.

ודרך אגב מתבאר למה נקט כאן בלשונו 'הרשעים והקלים', ואיזה כינוי הוא זה, אלא כי בזה מרמז על אלו פושעי ישראל שהיו בימיו, שאולי עוד לא היו אז רשעים גמורים

הוא יכול להיות ש"ץ, כי זה שקוראים לש"ץ בשם מתפלל לפני העמוד מרמז על מדריגתו ומעלתו שהוא מרכבה למידת 'צדיק יסוד עולם', וממילא ככל שהצדיק הוא יותר בבחינת 'יסוד עולם', כך יכול יותר להיות ש"ץ.

ועומק העניין הוא, כי בזמן התיקון, מידת היסוד ומידת המלכות הם מאוחדים ונחשבים כתרי פלגי גופא, וזה שורש עניין השפעת מעשי הצדיק על נשמות כנסת ישראל, כי הוא מרכבה למידת צדיק יסוד עולם והם מרכבה למידת המלכות, וממילא הטוב שלו נחשב גם להם, וע"כ נקרא הצדיק מתפלל לפני העמוד, כי התפילה היא ג"כ אחוזה במידת המלכות, כמ"ש (תהלים קט) ואני תפילה (עי' תחילת פ"ח), והמתפלל לפני העמוד, הוא מחבר את התפילה אל שורשה, מלכות ליסוד, ועל ידי זה הוא כמו השורש של כנסת ישראל, שתלויה ביסוד עולם.

ביאור טעם הנסיעה של רביז"ל

ובזה יובן למה נסע רביז"ל ללעמבערג, ואמר שהחלק האחרון של התורה הזו, הוא הסבר על נסיעתו כמו שהבאנו מחיי מוהר"ן סי' לג ופרפראות לחכמה, וצ"ב מה השייכות בין זה לזה, ואכן בחי"מ כתב מוהרנ"ת ש'עדיין אין לנו הבנה בזה, אבל בפרפראות לחכמה ביאר בזה קצת, 'כי שם היו קלי עולם,

משה רבינו ועמו רבבות נשמות צדיקים כדי לסייע לרשעים שאינם ראויים לקבל תוספת נשמה, והם מסייעים בידם).

ואולי זה עניין נר של שבת, כי הנר מרמז על האור שמקבלים בשבת ממשה רבינו, 'בהילו נרו עלי ראשי' (כמו שהבאנו מהגמ' ורש"י).

אל"ף זעירא

ובזה יבואר למה הביא רביז"ל שעניין התשב"ר רמוז באל"ף זעירא דויקרא, והקשינו למה הביא זה כאן, אכן עתה מבואר הדבר, כי הרי הבאנו מ"ש בכתבים שהאל"ף זעירא מרמזת על התמעטות האורות של משה לאשמת העם, ונשאר לו רק אחד מאלף, ובכל זאת הרי נשאר לו דבר מועט אל"ף זעירא, וא"כ האל"ף זעירא שפירושו לומד קטן, 'תינוק של בית רבן', רומז גם על הבחינה הפנימית של תשב"ר שיש בכל עם ישראל, שהוא המעט טוב שנשאר בעת ירידת ישראל, כי אצל הצדיק נשאר מעט טוב, וזה נחשב שלהם כמו שנתבאר, וכבר נתבאר בשיעור ב שעניין הנקודה טובה שהיא אחד מאלף, מבואר בדברי הגמ' (שבת לב.) שגם 'אם יש מלאך מליץ אחד מני אלף יכול לזכות', וכמבואר בליקוה"ל (תחומין ו) על גמ' זו.

אבל היו 'קלי עולם' וחותרים תחת אמונת וקדושת ישראל, ועליהם רמז שיש לו עבודה עמם.

ירידת משה לסייע לישראל

והנה כל עניין זה שהעם חוטא והצדיק יורד אליהם, ועולה ומעלה גם אותם, מצאנוהו אצל משה רבינו, כמו שהבאנו דברי רש"י על פסוק 'לך רד כי שיחת עמך' (שמות לב ז) כלום נתתי לך גדולה אלא בשבילם, ומבואר בכתבי האריז"ל (שעה"כ, קבלת שבת, בכוננת מזמור שיר ליום) ש'בחטא העגל נלקחו ופרחו ממשה רבינו אלף אורות ונשאר לו רק אחד מאלף ועל זה מרמזת האל"ף זעירא של ויקרא, אולם כיוון שאין זה באשמתו, על כן הוא מקבל ונוטל את הכתרים שלהם, כמ"ש בגמ' (שבת פח.) שהעדיים והכתרים שהסירו בני ישראל נטלם משה שנאמר 'ומשה יקח את האהל', מלשון 'בהילו נרו עלי ראשי' (רש"י שם), ובכל שבת ושבת, משה רבינו מקבל שוב את האורות שלו בסוד תוספת נשמה, ואז הוא שמח בחלקו ומחזיר לישראל את הכתרים שלהם שנטל הוא, וע"ז אנו אומרים 'ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו', וגם מבואר בכתבים (שם), שבקבלת שבת יורד

הלכה למשה מסיני

ואולי לכן נאמר במשנה, 'באמת אמרו החזן רואה היכן התינוקות קוראים', והקשינו למה נאמר כאן באמת אמרו, שבדרך כלל הכוונה ל'הלכה למשה מסיני', וכאן זה רק 'תקנה דרבנן', אכן עתה מבואר, כי החזן שרואה את התינוקות הוא בעיקר משה רבינו כמו שנתבאר, וכמבואר גם בפנים בפירוש, ש'משה הוא הרועה הנאמן והוא הקים את המשכן', אלא שיש עוד רועים בכל דור שהם מעין משה, ומקימים משכן ויש להם תשב"ר תחת המשכן שלהם, כל אחד לפי בחינתו, וממילא נמצא שכל עניין זה הוא 'הלכה למשה מסיני'.

ובאמ"ת אמרו, היינו שזה בחינת התפארת שהיא מידת האמת, שהיא מידתו של משה שמקבל את התורה שהיא התפארת (תיז"ח תיקון א), וזה עניין הלכה למשה מסיני, כי מבואר בזוה"ק (זו"ח יתרו, ובזוהר משפטים קטז:), כי תצא רעו: ועוד) ש'הכוונה בהלכ"ה למשה, היא אל עליית הכל"ה שהיא כנסת ישראל אל משה רבינו, שיש ביניהם יחוד כמו בין מלכות לתפארת', וזה גופא שורש מה שנתבאר שהצדיק עם העם הם נשמה אחת, כי יש ביניהם יחוד כמבואר בתורה ז"ס"ג ותורה נד ס"ב.

נר שבת

וגם יבואר עתה השייכות של דברי רביז"ל אל פשטות משנה זו שבאה לבאר הלכות נר של שבת, כי כבר נתבאר שעניין נרות שבת מרמזת ומעוררת את ההארה שהצדיקים מאירים ומשפיעים את האורות והכתרים והתוספת נשמה של שבת שאיכדנו בחטאינו, וגם זה נתבאר שהאור של שבת שמקבלים ישראל על ידי הצדיקים ומשה בראשם, היא הארה כללית שמלמדת על הסיוע של הצדיקים לאלו הרשעים, שהטוב שלהם נמצא אצלו.

אני בלעדיכם אני יכול

ונבאר יותר, כי הנה כל עניין זה שנתבאר, שהצדיק מעלה את העם, והוא עושה בעדם את הנקודה טובה ומוציאם מכף חובה, הרי זה לימוד עמוק וגם מסוכן, פן יאמר האדם שאין עליו שום חובה וזכות כי הכל נעשה על ידי הצדיק, והנה חוץ מזה שיש לאדם לעשות את עבודת 'ההתקשרות וההתקרבות' שהיא עבודה קשה, עוד יש לאדם להכין 'כלים' לתיקוני הצדיקים, וכמו שהבאנו מדברי מוהרנ"ת בליקוה"ל (תפילת המנחה ה"ז אות כג, לב), וכמפורש בחי"מ (סי' רצג) שאמר רביז"ל 'אתם הביאו לי אבנים וסיד ואני אבנה מהם בניינים נפלאים', ועוד

לראות היכן הם קוראים, כי גם הוא אין בו חשש הטיה, כי זו רק קריאה עראית, והכוונה בזה לעניינינו, שאף שדברי החיזוק הם דברים מסוכנים, אבל לצדיק יסוד עולם אין חשש, כי הוא עצמו הרי שתול על פלגי התורה והקדושה, אלא שבדרך עראי מוריד עצמו אל ירידת העם.

מטמא טהורים ומטהר טמאים

ואכן בליקוה"ל (השכמת הבוקר א יב) כתב שעניין הנקודות טובות, הוא כעניין 'פרה אדומה' עיי"ש, ואח"כ כתב שם בזה הלשון: 'וְזֶה בְּחִינַת מְטַהֵר טְמָאִים וּמְטַמֵּא טְהוֹרִים, פִּי זֹאת הַבְּחִינָה מֵה שֶׁדָּן אֶת עֲצָמוֹ לְכַף זְכוּת וּמוֹצֵא בְּעֲצָמוֹ נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת, זֹאת הַבְּחִינָה מְטַהֵרֶת טְמָאִים וּמְטַמֵּא טְהוֹרִים, פִּי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרַגַּת הַתְּחַתּוֹנָה צָרִיף דְּוָקָא לְמַצָּא זְכוּת בְּעֲצָמוֹ כְּדִי שְׁלֹא יִפּוֹל לְגַמְרֵי ח"ו, וְעָקֵר טְהוֹרָתוֹ וּתְשׁוּבָתוֹ עַל-יְדֵי זֶה דִּיקָא פְּנ"ל, אֲבָל מִי שֶׁהוּא טְהוֹר כְּשִׁיחֲזִיק עֲצָמוֹ בְּמַדְרַגַּת הַטּוֹב בְּדָאֵי נִפְגָּם עַל-יְדֵי זֶה, פִּי יִפּוֹל לְגַדְלוֹת ח"ו, וְכִמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְבָרְכָה אֶפְלוּ כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ אוֹמְרִים לָךְ צְדִיק אַתָּה הֵיךְ בְּעֵינֶיךָ כְּרָשָׁע עַל-כֵּן אָמְרוּ, כְּרָשָׁע, וְלֹא רָשָׁע גָּמור ח"ו, פִּי אֲסוּר לְהַחֲזִיק עֲצָמוֹ לְרָשָׁע גָּמור ח"ו, רַק אֲדַרְבָּא, כְּשֶׁנִּדְמָה לוֹ שֶׁהוּא רָשָׁע גָּמור ח"ו, וְאֶפְלוּ אִם הָאֱמַת

אמר (שם סי' של) 'אני בלעדיכם גם כן איני יכול', ואזהרה זו רמוזה בהאיסור שאסרו חז"ל לקרוא לאור הנר 'שמא יטה', כי אור הנר של שבת, הוא האור של הצדיק שהוא בחינת 'שבת', כמ"ש בזוה"ק (נשא קמד:) 'אנת הוא שבת דכולהו יומי' נוכמו שנתבאר לעיל שזה ענין נר שבת], שאסור להשתמש לאור הצדיק באופן שיש חשש מכשול מכח זה, שזה נחשב שמטה את האור אליו, ומבואר בגמ' (שבת יב:) ש'אפילו אנשים גדולים מאוד קראו והיטו'.

בבית רבן אין חשש הטיה

אבל על זה באה המשנה ואמרה, 'באמת אמרו החזן רואה היכן התינוקות קוראים', ומזה למדנו שני דינים, הדין הראשון הוא, שאף שבדרך כלל אסור לקרוא לאור הנר, אבל לתינוקות של בית רבן מותר, כי 'אימת רבן עליהם' ואין חשש שמא יטה, וזה רומז שלתלמידי הצדיק יסוד עולם שהם 'תינוקות של בית רבן' (וכבר רמזנו לעיל רמז נאה מי הם התלמידים של בית רבן) אימת רבן עליהם, ואין חשש שמא יטו עקב ריבוי דברי החיזוק, כי הצדיק משלב יחד עם דברי החיזוק גם דברי התעוררות, כמבואר בכל ספר ליקו"מ שצריך 'בקיאות ברצוא ובשוב' (תורה ו ס"ד), וממילא 'אימת רבן עליהם', ועוד מבואר במשנה זו, שגם מותר לחזן

נעשה אב הטומאה, אבל זה רק שמי שנושא אותם בחינם, משא"כ במי שנושא אותם כדי להזות, אינו נטמא (תוס' נדה ט. ורמב"ם פט"ו מפרה אדומה ה"א, ובפיה"מ כלים פ"א ב), וכמו כן הוא הדין בליקוט הנקודות טובות, כי מי שמתחזק בנקודות טובות, כדי להשאר במקומו, ולא כדי לשוב עד ה', נמצא שנושא מי חטאת בחינם, ולא למטרת טהרה, וע"כ מתקיימת בו הבחינה של 'מטמא טהורים', מה שאין כן במי שמלקט אותם כדי להזות ולהיטהר בהם, ולעלות ולהתקרב להשי"ת, בו מתקיימת הבחינה של 'מטהר טמאים'.

הוא פך ח"ו, אף-על-פי-כן צריך לחפש ולבקש למצא בעצמו נקודה טובה לבל יהיה, ח"ו, רשע גמור פנ"ל ועל-ידי זה נטהר וזוכה לתשובה פנ"ל וזה בחינת 'מטהר טמאים ומטמא טהורים'.

וצ"ב מאן מפיס, ומהיכי תיתי שמי שצריך חיזוק, אצלו מתקיים בחינה של 'מטהרת טמאים', ודילמא גם אצלו מתקיימת הבחינה של 'מטמאת טהורים', ורק לצדיקים גמורים מתקיימת הבחינה של מטהרת טמאים.

אכן נראה לבאר בפשטות, כי הדין הוא שמי שנושא מי חטאת

שיעור ה

משכנות הרועים

יש עניין שנתהפך הכל לטובה, והעוונות נעשים לזכויות, ובלבד שלא יתיימש מן הצעקה, כי כאשר האדם מנתק עצמו מהרע שבו על ידי שמגלה את רצונו הטוב, חוזר להיות בן לשכינה וענף מהצדיק, ונידונים כל מעשיו לטוב, ונעשה מקומו 'מקומו של עולם', וזו תהיה הדרך שבה יזכו ישראל להגאל לעתיד.

שפך חמתו על עצים ואבנים ◊ יש עניין שנתהפך הכל לטובה ◊ ובלבד שלא יתיימש מן הצעקה ◊ ביאור המזמור ◊ משכנות הרועים ◊ הרועים המתמשכנים על הדור ◊ תשב"ר מגינים על הדור ◊ והתבוננת על מקומו ◊ ביאור עניין הקרבנות דויקרא ◊ ורעי את גדיותיך ◊ אל"ף זעירא ◊ ביאור נסיעתו של רביז"ל ◊ זבחי אלהים רוח נשברה ◊ שברו על ה' אלוהיו ◊ תתן להם ילקוטון ◊ יתמו חטאים ולא חוטאים

פתחי שערים

א בתחילת המאמר מפרש 'ועוד מעט' טוב שבו אינו רשע, אזי 'והתבוננת על מקומו' הראשון ואיננו שם, כי עלה מכף חובה לכף זכות, וצ"ב למה אמר להתבונן על מקומו מה עניין 'המקום', הרי היה אפשר להתבונן עליו בעצמו [ובדרך רמז י"ל מקומו"ו כמניין הנקוד"ה טוב"ה].

ב מה השייכות בין ה'משכן והתינוקות' אל כלל המאמר שמבאר עניין 'הנקודות טובות', והרי פשוט שיש לזה שייכות שהרי אמר שהחזן המוצא את כל הנקודות טובות, הוא יודע היכן התינוקות קוראים.

וידוע מ"ש בליקו"ה (השכמת הבוקר ה"א, ובעלים לתרופה מכתב רעט, שפד) שהמשכן נבנה במדבר מליקוט הנקודות טובות שכל אחד הביא איזה דבר זהב וכסף, אולם בדברי רביז"ל כאן אין מפורש שהמשכן עצמו נבנה מהנקודות טובות.

ג למה כשמבאר את הפסוק 'גדיותיך על משכנות הרועים', מביא דברי הגמ' ש'התינוקות מתמשכנים על הרועים' דהיינו שהתינוקות נלקחים ח"ו בעוון

הדור כשאין רועים וצדיקים שיאו עוון הדור, והרי זה עניין שלא שייך לכאן, ורביז"ל מבאר אחרת את הפסוק, שמפרש 'משכנות הרועים' שהם המשכנות שהצדיקים עושים, וא"כ למה הכניס כאן את עניין המשכון.

ד] מה ביאור מ"ש ש'החזן יודע את כל עניין התינוקות והדור שיבוא מהם עד הסוף', ולא מובן מה העניין לדעת את הדור שיבוא מהם.

ה] למה נקראו התינוקות כאן בעניין זה בשם גדיים.

ו] מה שביאר את המנהג ש'התינוקות מתחילים מויקרא, כי מהמשכן הם מקבלים את הבל פיהם', והנה מקור המנהג הוא מהמדרש כמו שהביא בפנים, ושם מבואר טעם אחר, שהם מתחילים בעניין הקרבנות כי 'בואו טהורים ויעסקו בטהרות', ומה השייכות בין זה לדברי רביז"ל, וגם צ"ב מה שאמר רביז"ל שבויקרא הוא גמר מלאכת משכן, שהרי בפשטות שם מתחיל עניין 'הקרבנות' ולא עניין 'המשכן'.

ז] למה הכניס כאן את העניין של אל"ף זעירא דויקרא, ונראה בפשט הדבר שבא לומר טעם ורמז על זה שמתחילים עם התינוקות בויקרא, כי אלף לשון לימוד, כמו 'ואאלפך חכמה' (איוב לג לג), ואל"ף זעירא רומז על הלומד הקטן (עי' כעין זה בכלי יקר ויקרא א א), אבל צ"ב מה נכנס עניין זה לכאן, וזה דבר מיותר אחרי שכבר הביא מהמדרש את עצם הדבר שהתינוקות מתחילים בויקרא.

ח] מבואר בחי"מ (סי' לג) ופרפראות לחכמה, שחציו הראשון של המאמר נאמר בשמיני עזרת שנת תקסח, וכל החלק האחרון של המאמר, מעניין הצדיק שהוא שליח ציבור, והמשכן והתינוקות, נאמר אחרי כן בעת נסיעת רביז"ל ללעמבערג, ואמר להם שזה התחלה של ביאור על נסיעתו, וצ"ב מה השייכות.

ט] יש לפרש את עניינו של המזמור, שבו נאמר הפסוק 'ועוד מעט ואין רשע', ומה שייכותו לכאן.

דעה זהשבל

אכן ביאור הדבר נראה בע"ה, טובות, כי בשיעורים הקודמים כבר שבעניין המשכן והתינוקות הארכנו בס"ד לבאר בכמה אופנים והרועים שבסוף המאמר, לימדנו את המהלך של ליקוט הנקודות טובות ורביז"ל את עומק העניין של הנקודות והפיכת כף חובה לכף זכות, אמנם

גם השכינה נקראת בשם 'כנסת ישראל' (שערי אורה סוף שער א), וכל עוד שהם מחוברים אל שורשם, הרי השכינה לוקחת על עצמה את היסורים שעלולים לבוא עליהם כאמא המסוככת על בניה וכאמא המכפרת על בניה, והעונש ניתן לה כביכול בזה שהיא מתגרשת מלשכון אצל הקב"ה ויורדת לגלות למקום החיצונים, והכל מתוך מסירות נפשה בעד בניה, ועל זה נאמר (ישעיה נ) 'ובפשעיהם שולחה אמכם', אבל אם בניה מנותקים ממנה, אז עוונותיהם חלים על ראשם, ומי יודע אם תהיה להם תקווה.

ועל כן אמר 'מזמור לאסף' שהשי"ת שפך כביכול חמתו על השכינה השורה במקדש, והיא עצמה נקראת בית המקדש העליון, כי היא 'אשתו זו ביתו' של הקב"ה כידוע, וזה נקרא בלשון חז"ל שהקב"ה שפך חמתו על עצים ואבנים כלומר על בית המקדש, ונתקיים בה 'ובפשעיהם שולחה אמכם' לכפר על בני ישראל, וכמו שרמזו הרמב"ן ותלמידיו עניין זה בפרשת נח (בראשית ט יב) בעניין הקשת, שהאומנת נרדית כשהבן סורר, ועל כן נאמר (שם יד) 'והיה בענני ענן על הארץ ונראתה הקשת בענן', כלומר שמידת הדין הרמוזה בענן, מחשכת את פני הקשת שהיא השכינה הקדושה.

הדרך העליונה שיש בעניין זה הבאנו בשיעור ג, וכבר רמז לזה בביאור הליקוטים כאן, שהנקודה טובה היא סימן על זה שהאדם מישראל הוא חלק אלוה ממעל, וממילא לא יאבד לאבדון, וכבר רמזנו שם שזה עניין 'המשכן', שבו נמצאת 'השראת השכינה', כמו שהיא שורה על נשמות ישראל שהם 'חלקי אלוה ממעל', ועתה נבאר יותר בע"ה.

שפך חמתו על עצים ואבנים

כי הנה מבואר במדרש (הובא ברש"י ותוס' קידושין לא): על פסוק 'מזמור לאסף, אלוהים באו גויים בנחלתך', מזמור, קינה מבעיא ליה, אלא מזמור על ששפך חמתו על עצים ואבנים ולא על ישראל ע"כ, וצ"ב מה שייך לומר כן כלפי שמיא, וכי אם ישראל היו נענשים היה זה רק משום שהיה לו צורך לשפוך חימה על מישוהו, יהיה מי שיהיה, או על עצים ואבנים או על ישראל, והרי זה דומה למי 'שמשבר כלים בחמתו' (שבת קה:), ודומה למה שנתנו האמוראים לילדיהם כלים שבורים להוציא את יצר הכעס (שם), ואיך כאן אמרו כן כלפי שמיא.

אמנם ביאור הדבר הוא דבר סוד, כי נשמות ישראל לקוחים מהשכינה (כמ"ש רביז"ל בתורה עח), וע"כ

ויש לרמז עניין זה במ"ש בתפילה
 'מחיה מתים אתה רב להשיע',
 להשיע ר"ת יש עניין שנתהפך הכל
 לטובה, וזה שייך למה שהקב"ה מחיה
 מתים, שזה שורש כל הקימה מהנפילה
 והעליה מהירידה, כמו שהמתים
 עתידים לחיות, וכמבואר בכתבים (ע"ה
 שער יא) שתחיית המתים הוא עניין
 העלאת הני"ק שנפלו ונשברו ומתו, כי
 נפילת הני"ק נקראת בשם 'מיתת
 המלכים', ותיקונם בשם 'תחיית
 המתים', ואיתא בזוה"ק (שמות יט., ובאדר"ר
 נשא קלה:) שכל ירידה מהמדרגה נחשבת
 למיתה, וממילא נמצא שעליה מהירידה
 נחשבת ל'תחיית המתים'.

ובלבד שלא יתייאש מן הצעקה

אמנם צריך לבאר דברי רביז"ל, איך
 זה שעל ידי הצעקה נהפכים
 ירידות לעליות ועוונות לזכויות.

אכן הביאור הוא, כי באמת כל מעשה
 שנעשה תחת השמש, גם מה
 שנראה שנעשה למרות עיני כבודו, אבל
 באמת לאמיתה, יוצא מזה כבוד שמים,
 שהרי הקב"ה שולט על כל מעשי בני
 אדם, וכמו שממעשי פרעה שהרשיע
 והזיד ולא אבה לשלח את ישראל, בכל
 זאת עלה מזה כבוד שמים ככתוב (שמות
 י ד) וְיִלְמְעַן תִּסְפַּר בְּאָזְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִבְרַךְ
 אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלֵתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת-אֶתְתִּי

וממילא נמצא שהרשע אשר הוא בעל
 חוב', כלשון רביז"ל בפנים
 שיש כף חובה וכף זכות, הנה תקוותו
 היא כאשר הוא עדיין מקושר אל
 שרשו אשר בשכינה הקדושה, כי כל
 עוד שהוא כמו תינוק הנמצא במשכן
 אשר שם שורה השכינה, עדיין
 השכינה והמשכן מתמשכנים בשבילו,
 ובמקום לגבות את חובו ממנו, גובה
 השי"ת מהמשכון.

יש עניין שנתהפך הכל לטובה

וזה ביאור השיחה הנוראה ששח
 רביז"ל, וכתבה מוהרנ"ת
 למקוטעים בכמה מקומות (בשיחות הר"ן
 ג, חיי"מ סז, וליקוה"ל תפילת המנחה ה"ה
 סק"ה, נדרים ה"ד ס"ק כז, וגביית חוב מהיתומים
 ה"ג ס"ק יז, מעקה ה"ד סוף סק"ה, ועלים
 לתרופה מכתב קכ) שיש עניין שנתהפך
 הכל לטובה, וגם בשאול תחתיות
 יכולים להיות קרובים אליו יתברך,
 ועיקר השיחה הוא, שאמר רביז"ל,
 'אפילו אתם בעניין שלכם כל אחד
 להיכן שנפל, אבל יש עניין כזה שבו
 נהפכים כל הנפילות לעניין אחר
 לגמרי', ושאל מוהרנ"ת 'אבל איך
 זוכים לזה', ענה רביז"ל 'ובלבד שלא
 יתייאש מן הצעקה', ואמר 'אפילו
 כשנופלים לתוך הבורן, צועקים
 וצועקים וצועקים' ע"כ.

מעט ואין רשע', כי המזמור מדבר על מה שהרשע זומם לצדיק, ועוד מעט ואיננו, ואמנם בפשטות מדובר ברשע ממש שחורק שיניו על הצדיק, אבל הרי בסוף המזמור נאמר 'צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו בידו', ועל פסוק זה דרשו חז"ל (סוכה נב.) 'בכל יום יום יצרו של אדם מתגבר עליו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו', הרי שביארו חז"ל את הרשע' שבמזמור זה על 'היצר הרע', וא"כ כשנאמר 'ועוד מעט ואין רשע', גם זה מדובר על 'יצר הרע', כי על ידי הנקודה טובה מתברר שגם יצר הרע והרעה שלו כחלום יעוף, ויתברר שכל מה שנעשה היה 'עניין אחר לגמרי', 'והתבוננת על מקומו ואיננו'.

משכנות הרועים

והרי נתבאר מ"ש 'מזמור לאסף' ששפך השי"ת חמתו על הבית הגדול ולא על ישראל, וכמ"ש שם 'באו גוים בנחלתך טמאו את היכל קדשך', וכל זה בתנאי שהאדם מחובר לשכינה הקדושה, והוא מבני המשכן, כי אז השכינה לוקחת על עצמה את החטא שלו, ועל כן נקראת 'משכן' על שם שמתמשכת בעוון ישראל כמו שהבאנו, שהכוונה באמת היא על השכינה השוכנת במקדש.

אֲשֶׁר-שָׁמְתִי בָם וַיִּדְעֶתֶם כִּי-אֲנִי יְהוָה, ונאמר (שם יד יז-יח) וְאֲנִי הִנְנִי מְחַזֵּק אֶת לֵב מְצָרִים וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאִפְכַּדְהָ בְּפִרְעָה וּבְכָל חֵילוֹ בְּרָכְבוֹ וּבְפָרָשָׁיו: וַיִּדְעוּ מְצָרִים כִּי אֲנִי יְהוָה בְּהַפְכֵדִי בְּפִרְעָה בְּרָכְבוֹ וּבְפָרָשָׁיו, ונאמר במפלת גוג ומגוג (יחזקאל לח כג) וְהִתְגַּדְלִתִּי וְהִתְקַדְשִׁיתִי וְנִוְדַעְתִּי לְעֵינֵי גוֹיִם רַבִּים וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה.

וממילא גם בכל מעשה של כל אדם יוכל להיות כך, שהקב"ה יהפוך כל מעשה לטוב, להוציא מזה כבוד שמים, אלא שכל עוד שהאדם מקושר לרע, ונוח לו בהנאת העבירה וביצר הרע, ממילא אין לאדם שייכות עם ה'כבוד שמים' שעולה מתוך מעשיו, ועל כן ענוש יענש, אבל אם האדם צועק להשי"ת וחפץ בטוב, ומצטער על מעשיו הרעים, ממילא מנתק ומפריד את עצמו מהחלק הרע, ונשאר רק המעשה הרע גרידא שעשה, ואת המעשה הרי השי"ת מפרש לטוב, כי האמת כן היא, שכבר עלה גם מזה כבוד שמים באיזה אופן שהוא, וזהו מ"ש רביז"ל, שיש עניין שנהפכים החטאים ל'עניין אחר לגמרי, ובלבד שלא יתיימש מן הצעקה'.

ביאור המזמור

ובזה יש לפרש את עניינו של המזמור כולו, שבו נאמר הפסוק 'ועוד

הם מתמשכנים על הדור, וכשאינן, אזי התינוקות חלילה מתים ומתמשכנים, והיינו כי הרועים הם מעיין המשכן שמתמשכן, כי גם הצדיקים הרועים הם 'שורשי נשמות ישראל', והמעשים של העם נחשבים עליהם, כי הם השורש והעם הם הענפים והעלים, וע"כ מבואר בליקו"מ ח"ב תורה סו 'שהצדיק עושה תשובה בעד ישראל כי הוא יסוד הפשוט שממנו נמשכים כל היסודות, ואמנם זה רק בתנאי שהאדם שב, ומחובר לצדיקים, שאם הוא מנותק מהם, הרי את אשמתו ישא לבדו.

תשב"ר מגינים על הדור

וזה גם ביאור העניין שהתינוקות מתמשכנים חלילה בעוון הדור, כי הם כמו השרשים של שאר בני האדם, כי הרי כל אדם היה בתחילתו בדרגא של תינוק, וע"כ נחשב כל תינוק לבחינה של שורש כלפי הדור שיוצאים מהשורש, וע"כ אמרו שיש לתינוק של בית רבו 'הבל פה שאין בו חטא', כי הוא כמו השורש של כל דבר, ותמיד השורש הוא טוב גם אם הפרי הוא רע, וכמו שנתבאר שכל מעשה ומעשה שנעשה בעולם משתלשל מכבוד שמים, ויוצא בעולם במטרה להוציא מזה דבר טוב, גם אם אחרי שיצא לפועל הוא נחשב לדבר רע, ואם כן כל מעשה

ועי' בפרפראות לחכמה על תורה זו שביאר את העניין שאמרו בגמ' (כתובות סב.) 'על בתו של נקדימון בן גוריון, שליקטה שעורים מבין רגלי סוסי ערביים, ורבי יוחנן בן זכאי קרא עליה את המקרא הזה, 'אם לא תדעי לך וגו' צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים', ולא מובן מה הוסיף ריב"ז בזה שדרש את הפסוק על המעשה שראה, וביאר בפרפראות לחכמה שבא לומר להם, שאילו היו מקיימים את הפסוק הזה כפירושו של רביז"ל לבקש את הנקודות טובות ולהאמין בהם, לא היו באים לידי החורבן ע"כ, ויש להוסיף על דבריו, שעל כן בעוון זה נחרב בית המקדש שהוא כמו המשכן, כי 'מקדש איקרי משכן' (עירובין ב.), ואכן מוהרנ"ת כתב בעל"ת (מכתב רסג) 'שמה שישוּבו ישראל סוף כל סוף, יהיה על ידי דרך זו של אזמרה', כי מה שכל אחד יאמין בנקודה טובה, וימשוך עצמו גם לטוב כל שהוא, יזכה אותנו בבניין המשכן והמקדש.

הרועים המתמשכנים על הדור

וזה הוא גם ביאור מה ש'הצדיקים' סובלים בעוון הדור, ומכפרים עליהם ביסורים כידוע (עי נדרים ג:), וכמ"ש בגמ' (שבת לג.) על פסוק 'משכנות הרועים', שכשיש רועים בדור

והתבוננת על מקומו

וזה פירוש דברי רביז"ל שאחרי שמוצאים את הנקודה טובה, אזי 'והתבוננת על מקומו ואיננו שם', והערנו לעיל, למה להתבונן על מקומו ולא על עצמו, אכן עתה מבואר הדבר בס"ד, כי מקומו של אדם הוא שורשו, שמשם הוא צומח, ומשם הוא משתלשל ויורד, ובו הוא עומד ותלוי, וע"כ אמר הכתוב שענין הנקודות טובות הוא, להתבונן על השורש של האדם, ואז ואיננו על מקומו הראשון, כי יצא מכף חובה לכף זכות.

וזה באמת ענין 'מקומו של עולם' שהוא השי"ת (ב"ר סח ט), וכל העולם עומד עליו יתברך, אלא שהאדם בחטאו מנתק עצמו ממקום זה ועושה לעצמו מקום חדש, אבל כאשר מוצאים בו את הנקודה הטובה שמושרש במשכן, אם כן חוזר לעמוד על 'מקומו של עולם'.

ביאור ענין הקרבנות דויקרא

וזה ענין הקרבנות, כי לכאורה לא מובן איך הקרבת בהמה לתוך האש מכפרת חטא, וכבר עמדו בזה המפרשים (עי' רמב"ן ויקרא א ט) לבאר מה ענין זה לזה, ובספר הבהיר אמרו שינקראת קרבן על שם שמתקרבים על ידה הצורות הקדושות למעלה, ועי'

ומחשבה ודיבור נידון כך, שבקטנותו הוא הבל שאין בו חטא וכאשר הוא גדל ומתפשט משרשו נעשה רע.

וע"כ כתב רביז"ל ש'התינוקות' שבדור מקבלים מ'המשכן', שהוא שורש כל ישראל כמו שנתבאר, כי בענין זה התינוקות הם בני המשכן ממש, כי גם הם כמו השרשים של הדור.

והנה כשהקב"ה מרחם שלא להשחית את כל הדור, הוא מביט ומסתכל על השרשים, ודן את כל התוצאות ואת כל הדור לפי השרשים, ואז חלילה התינוקות מתמשכנים כמו שהמשכן והצדיקים מתמשכנים על ישראל, כי הם כולם כמו שרשים אל כל הדור ואל כל המעשים הדיבורים והמחשבות שנעשים בעולם.

ואף שהתינוקות הם 'הבל שאין בו חטא', ולמה ייענשו, הרי כמו כן יש לשאול למה 'הצדיק' סובל בעוון הדור, ולמה 'המשכן' מתמשכן על הדור, אלא כי לעולם החטא צריך כיבוס, ואם דנים את האדם אחרי שכבר חטא והוציא את החטא לפועל, אז העונש קשה וחמור מאוד, אבל כאשר דנים את המעשים כפי שורשם, אז הם קלים להתכבס, ודי להעניש מעט, ולשפוך חמתו על עצים ואבנים, ולסלק צדיק אחד בדור או תשב"ר במקום להעניש את כל הדור.

בזוה"ק (פקודי לט.) ובדברי האריז"ל (פע"ח שער התפילה פ"ה ופ"ו) שרעותא דקרבנין סלקא עד אין סוף, ומעלה את העולמות ממדריגה למדריגה עד שורש כל השרשים, ונבאר את הדברים בע"ה בדרך פשוטה.

כי הנה הבהמה היא דבר גשמי כי היא מחפצי עולם הזה, בפרט בהיות הבהמה מגושמת, וכשמקריבים אותה הרי היא עולה באש, והחלק הגשמי שהיה אפשר למששו בידיים ממש, נהפך להיות אש ואויר ועשן שהם כמו רוחניים ביחס לחפצים גשמיים, אמנם זו היא רק התחלת העניין, כי זו היא פעולה שבאה לעורר את העניין הזה באיערותא דלתתא, וממילא ממשיך העניין להיעשות מעצמו באותו אופן, וע"כ נעשה אחרי כן מהעשן והאויר הללו 'ריח ניחוח', וכך עולה מדרגא לדרגא, מגשם לרוח, ומרוח לרוח עליון יותר עד אין סוף, כמו שהבאנו ש'רעותא דקרבנין סלקא עד אין סוף', ובכח מעשה זה שעושים בבהמה מסוימת שמקריבים אותה ל'אשה ריח ניחוח', מתעלים כל מעשי אדם זה בעל הקרבן להיחשב כרוחניים, ואז גם החטאים מתפרשים לפי שרשם הרוחני באופן שמרבים כבוד שמים, כמו שנתבאר שיש עניין שנתהפך הכל לטובה, וממילא באה הכפרה אל האדם.

נמצא מעתה, שהתשב"ר שיש להם 'הבל שאין בו חטא' שמגין על הדור, ועליהם העולם עומד, הם כמו עניין 'הקרבנות', וממילא מובן למה התשב"ר מתחילים ללמוד בפרשת 'הקרבנות' כמ"ש במדרש, ואינו סותר את מה שרביז"ל מבאר שהם מתחילים ללמוד שם משום השייכות של התשב"ר למשכן של הרועים, כי באמת הכל הוא עניין אחד, שעל ידי שמתגלה השורש של הבריאה והאדם, שהוא עניין המשכן והשכינה, ומתעוררת תחילת ההשתלשלות של כל מחשבה דיבור מעשה שלו, שזה עניין התשב"ר, ממילא מתפרשים כל ענייניו של אדם בצורה עליונה יותר ובאופן אחר, כדברי רביז"ל שיש עניין שנתהפך ומתפרש הכל לטובה, וזה ממש כמו עניין 'הקרבנות' כמו שנתבאר, ועל כן מקומם של הקרבנות דווקא ב'משכן'.

ורעי את גדיותיך

ובזה נשוב לדברי רביז"ל שאמר ש'החזן יודע את כל עניין התשב"ר והמשכן שמשם הם יונקים, והוא גם יודע את הדור שיבוא מהם עד הסוף', והקשינו מה שייך לכאן עניין הזה של הדור שיגדל מהתינוקות, אכן עתה נתבאר בס"ד, כי כל עניין התשב"ר והכח שלהם להעמיד את העולם הוא מצד זה, כי הם כמו

של עולם נמצא בכל מקום וגם במחשבה דיבור מעשה של חטא, אבל הוא מסתתר שם בהסתרה שבתוך הסתרה, וכמפורש בדברי רביז"ל בתורה נו סעיף ב ותורה לג סעיף ג.

אל"ף זעירא

ועל זה רומז עניין האל"ף זעירא המוכא כאן בתורה רפב, כי כך מתחלת פרשת 'הקרבנות', ויקרא אל משה ב'אל"ף זעירא', ללמדנו את הסוד והדרך איך הקרבנות יכולים לכפר חטא ועוון, שזה על ידי שהם מעוררים את אלופו של עולם הנמצא גם בחטא, אלא שמסתתר שם בבחינת אל"ף זעירא, כשמקטין עצמו ומסתתר שם, וממילא בכח האל"ף זעירא, יכול כל דבר ליהפך לטוב, אם יעלוהו למעלה על ידי הקרבן, וזה כמו עניין התשב"ר שהארכנו לבאר עניינם, ועל כן הם מתחילים ללמוד מ'ויקרא' ומה'קרבנות', וגם הם עצמן רמוזים ב'אל"ף זעירא', כי אל"ף היינו לומד כמו 'ואאלפך חכמה' (איוב לג לג), ואל"ף זעירא הוא לומד קטן דהיינו 'תינוק בבית רבו' (ועי' כלי יקר ויקרא א א שכתב כן שהאל"ף זעירא רומז על התשב"ר שמתחילים בו'ויקרא'), וממילא בכח האל"ף שבחטא, נהפך הח"ט לטו"ב, על ידי גד"י, וע"ז נאמר ורעי את גדיותיך.

'השרשים של כל הדור', כי מתשב"ר גדלים כל הדור, ואת זה משיג החזן, איך שהתשב"ר הם השורש לכל הדור, ובזה הוא מלמד זכות על כל הדור, כי אפשר לפרש כל אדם כאילו הוא עדיין תשב"ר, וכל מעשה שלו אפשר לבאר ולהסביר כפי מה שזה נראה בקטנותו ובהתחלתו וברוחניותו של המעשה הרע, שזה נקרא תשב"ר שמהם גדלים הדור, וכלשון חז"ל (ב"ר מב ג) 'אם אין גדיים אין תיישים'.

וע"ב קרא להם הכתוב כאן בשם גדיים, ואמר 'ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים', כי כשהקב"ה רוצה לכפר על הדור ולהעלות ריח ניחוח של קרבן לפניו, הרי הוא מסתכל על הדור בבחינת היותם עדיין בשרשם, דהיינו כאילו היותם עדיין תינוקות שאז היו נקיים ובלי חטא, כי באמת שורש של כל דבר הוא בלי חטא, כי השורש של כל הבריאה הוא למעלה, וההתחלה של כל מחשבה דיבור ומעשה הוא בטוב, וככל מה שנתבאר, ועל כן גד"י כמניין טו"ב וכמניין ח"ט (עי' רמ"א סי' תקפג ס"ב), שהוא החט"א בלי האל"ף שפורה ממנו ומסתתר, כי בכל חטא יש אלופו של עולם ועל זה רומזת האל"ף שבתיבת חטא (דגל מחנה אפרים פרשת עקב בשם זקינו הבעש"ט), כי 'אלופו

ביאור נסיעתו של רביז"ל

וזה השייכות בין עניין המשכן והתשב"ר לבין הנסיעה של רביז"ל ללעמבערג שאמר למוהרנ"ת ש'מאמר זה הוא התחלה מביאור עניין הנסיעה', ולכאורה לא מובן מה השייכות ביניהם, כמו שהעיר מוהרנ"ת (ועי' בפל"ח שביאר לפי דרכו), אכן עתה מבואר הדבר בס"ד, כי הרי נתבאר שעניין 'משכנות הרועים' שדיבר בו רביז"ל, הוא אותו עניין שמבואר מחז"ל בדרשתם על פסוק זה, שהרועים עצמם מתמשכנים על ישראל, וסובלים יסורים על עוון הדור, וזה הרי הטעם הפשוט לנסיעת רביז"ל שנסע כדי לבקש רפואה ליסוריו ומחלתו, ובוודאי קשה, למה הצדיק צריך לסבול יסורים וגם לבקש רפואה, והרי אם הדור חטא מה זה שייך אל הצדיק, ואיך יסורי הצדיק מכפרים על הדור, ועל זה ביאר רביז"ל כאן עניין 'משכנות הרועים', וכבר נתבאר עומק העניין וביאור הדבר, איך שהצדיק הוא 'שורש נשמות ישראל', ושורש כל מעשיהם, ועל כן טובה גדולה היא להם שדנים אותם כפי מה שזה נראה בשורש, ששם בשורש אין חטא גמור, אלא שורש של חטא, כי שם מתקיים מ"ש (שיה"ש א ה) 'שחורה אני ונאווה כאהלי קדר כיריעות שלמה', ופרש"י שם 'שזה עדיין קל להתכבס'.

זבחי אלהים רוח נשברה

ואמנם כל עניין זה שביארנו, שברצות ה' דרכי איש, הרי הוא דן אותו ואת מעשיו כפי השורש, הרי זה רק בתנאי שהאדם שב וצועק אל השי"ת כמו שהבאנו משיחת רביז"ל, וביארנו שטעם הצעקה הוא, כדי לנתק עצמו מהחלק הרע שבו, ונראה לפרש בזה מ"ש (תהלים נא) 'זבחי אלוהים רוח נשברה', ולכאורה מה עניין שברון לב לזבחים וקרבנות, אלא כי סוד הקרבנות שמכפרים ביארנו שזה על ידי שמעלים את המעשים אל העניין אחר לגמרי כדברי רביז"ל, ואולם זה בתנאי שהאדם זוכח את לבו ושובר את רוחו ושופך את נפשו לפני השי"ת, וכדברי רביז"ל למוהרנ"ת 'וכלבד שלא יתייאש מן הצעקה', ואז נעשה בו העניין של הקרבנות שמעלים את המעשה הרע אל דרגא של 'אשה ריח ניחוח לה'.

שברו על ה' אלוהיו

ובזה יש לפרש את המשך המזמור של הפסוק שאותו הציב רביז"ל כיסוד המאמר 'אזמרה לאלוהי בעודי', כי כן ראוי שכל המזמור יתפרש על פי דברי רביז"ל, ואמנם יש שני פסוקים בתהלים שנאמר בהם 'אזמרה לאלוהי בעודי', במזמור קמו ובמזמור קד, ובוודאי ששניהם מתפרשים על פי מאמר זה.

ויש להוסיף לזה מ"ש בהמשך הפסוק
 'ועוד מעט ואין רשע והתבוננת
 על מקומו ואיננו, וענווים ירשו ארץ
 והתענגו על רוב שלום', הרי שהעניו
 ושפל הרוח הוא זה שיזכה לקיום
 הפסוק ש'עוד מעט ואין רשע', שבמעט
 הטוב שבו אינו רשע, יצא לכף זכות
 'והתבוננת על מקומו ואיננו'.

תתן להם ילקוטון

ועתה נבאר פסוקי מזמור קד: 'תִּשָּׂא
 חֲשֵׁךְ וַיְהִי לַיְלָה בּוֹ תִרְמַשׁ כָּל
 חַיְתוֹ יַעַר: הַכְּפִירִים שְׂאֲגִים לְטָרֶף
 וּלְבִקֵּשׁ מֵאֵל אֲכָלָם: תִּזְרַח הַשָּׁמַשׁ
 וְאֶסְפוֹן וְאֵל מְעוֹנָתָם יִרְבְּצוֹן: כָּלֵם אֱלִיךָ
 יִשְׁבְּרוֹן לְתַת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ: תִּתֵּן לָהֶם
 יִלְקוּטוֹן תִּפְתַּח יָדְךָ יִשְׁבְּעוֹן טוֹב: תִּסְתִּיר
 פְּנֵיךָ יִבְהַלֹּן תִּסָּף רוּחָם יִגְוְעוֹן וְאֵל
 עִפְרָם יִשׁוּבוּן: תִּשְׁלַח רוּחְךָ יִבְרָאוּן
 וּתְחַדְּשׁ פְּנֵי אֲדָמָה: יְהִי כְבוֹד יְהוָה
 לְעוֹלָם יִשְׂמַח יְהוָה בְּמַעֲשָׂיו: הַמְבִיט
 לָאָרֶץ וּתְרַעַד יַגַּע בַּהָרִים וַיַּעֲשֵׂנוּ:
 אֲשִׁירָה לַיהוָה בְּחַיֵּי אֲזַמְרָה לְאֱלֹהֵי
 בְּעוֹדֶי: יַעֲרֹב עָלָיו שִׁיחֵי אֲנָכִי אֲשַׁמַּח
 בִּיהוָה: יִתְמוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ וַיִּשְׁעִים
 עוֹד אֵינָם בְּרַכִּי בְּפִשִׁי אֵת יְהוָה
 הַלְלוּיָהּ'.

ופירושו, כי בעוה"ז הדומה ללילה
 יש שליטה ליצה"ר
 ולרשעים שהם 'חיתו יער' (כ"מ פג:),

והנה במזמור קמו נאמר 'אֶהְלֶלָה יְהוָה
 בְּחַיֵּי אֲזַמְרָה לְאֱלֹהֵי בְּעוֹדֶי: אֵל
 תִּבְטְחוּ בְּנִדְיָבִים בְּכֵן אָדָם שְׂאִין לוֹ
 תִּשְׂוֹעָה: תִּצָּא רוּחוֹ יִשָּׁב לְאֲדָמָתוֹ בַּיּוֹם
 הַהוּא אָבְדוּ עֲשֵׂתְנָתָיו: אֲשִׁרֵי שְׂאֵל יַעֲקֹב
 בְּעִזְרוֹ שְׁבְרוּ עַל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, ופירושו,
 שאין לאדם לבטוח על מעשיו הטובים
 שהרי כולם מלאים 'פגמים ופצעים',
 כמבואר בפנים, אלא עליו לבקש נקודה
 טובה, ועל זה אמר, אשרי מי שבוטח
 בה' וברחמיו ומקוה אליו, ומבואר
 בזוה"ק (ויקהל קצח). 'אל תקרי שברו על
 ה' מלשון 'סבר ותקווה', אלא שברו
 מלשון שבר', שמרמז על מי שרוחו
 נמוכה וליבו שבור מכל חטאתיו, והוא
 יכול לקוות לה' ואשריו.

והנה שברון רוח זה, גם זו היא נקודה
 טובה, כי רשעים וקלי עולם, הרי
 בהפקירא ניחא להו, ומי שליבו דואב
 בקרבו על מכשולותיו, הרי זה בעצמו
 כבר 'נקודה טובה', וכמבואר בליקו"מ
 (ח"ב תורה סח) ובליקוטי הלכות (תחומין
 ה"ה אות לה).

וזה כעניין שנתבאר לעיל, שאמר
 רביז"ל 'ובלבד שלא יתייאש מן
 הצעקה', ונתבאר שהנקודה טובה של
 האדם, שהוא נידון כחלק מהשכינה
 וכענף מהצדיקים, הרי זה רק אם
 שברו על ה', ששובר לבו לפני השי"ת
 על המכשולות, ומגלה לפניו רצונו
 הטוב באמת.

ר"מ אמרה לו, 'מי כתיב יתמו חוטאים, חטאים כתיב, שיחזרו בתשובה'.

והנה אמרו שם בגמ', הנהו בריוני דהוו בשבכותיה דר"מ והוו קא מצערו ליה טובא, הוה קא בעי ר' מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימותו, אמרה ליה ברוריא דביתהו מאי דעתך משום דכתיב 'יתמו חטאים', מי כתיב 'חוטאים', 'חטאים' כתיב, ועוד שפיל לסיפיה דקרא 'ורשעים עוד אינם', כיון ד'יתמו חטאים ורשעים עוד אינם' [כלומר שיש כפילות בפסוק], אלא בעי רחמי עלויהו דליהדרו בתשובה, 'ורשעים עוד אינם', בעא רחמי עלויהו 'והדרו בתשובה'.

וצ"ב מה הוכיחה לו אשתו מסיפא דקרא, וכי האם לפי איך שהבינה היא, שכוונת הכתוב היא לבקש רחמים על הרשעים, ויתמו חטאים ולא חוטאים, כבר מיושבת הכפילות של הפסוק, אכן לדברי רביז"ל מתפרש הדבר היטב, דכיוון שרשעים 'עוד' אינם, דהיינו שמבקש ברשעים דבר שבזה כבר אינם רשעים, אז 'יתמו חטאים מן הארץ', ותיפכנה החובות לזכויות.

ואמנם הנה בלשון הקודש, כל שנאמר 'חֲטָאִים' בנקודה שבטי"ת, הכוונה היא לחוטאים, וכמבואר שם

אבל יש תקוה כשתזרח השמש לצדיקים (שם), ויכולם אליך ישרון ומקוים לישועתך, 'תתן להם ילקוטון תפתח ידך', ושמעתי רמז בפסוק זה שהשי"ת נתן לנו ספר ליקוטי מוהר"ן ע"י רבינו ששמו נחמ"ן רמוז בסופי התיבות תתן להם ילקוטון תפתח ע"כ שמעתי, ואז גם כאשר 'תסתיר פניך יבהלון' ויש בחינת מיתה, שמבואר בזוה"ק (אד"ר נשא קלה:) שכל מי שנופל ממדרגתו הרי זו בחינת מיתה, בכל זאת השי"ת 'משלח רוחו ומחיה מתים ומחדש פני אדמה', ואז 'יהי כבוד ה' לעולם', ויעלה כבוד שמים מכל מה שנעשה תחת השמש, וישמח ה' במעשיו, ואני 'אשירה לה' ואזמרה לאלוהי בעודי, ואנכי אשמח בה'.

יתמו חטאים ולא חוטאים

ואז יתקיים 'יתמו חֲטָאִים מן הָאָרֶץ וְרָשָׁעִים עוד אֵינָם', כלומר על דרך שנאמר 'ועוד מעט ואין רשע', שפשוטו של מקרא הוא שלא יהיה עוד רשע בעולם, ורביז"ל דורשו על 'הרע' של הרשע, שהרשע יתקיים ורעתו תעבור, כמו כן מתפרש פסוק זה, ש'יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם', שכשימצא בהם החלק הטוב שבו אינם רשעים, אז 'יתמו חטאים מן הארץ', ובאמת שמפורש בגמ' (ברכות י.) על פסוק זה, ש ברוריא אשתו של

ברש"י בגמ' (ע"פ הריעב"ן שם), וא"כ אחרי שחז"ל דרשו את הכתוב על החטאים ולא על החוטאים, צ"ב למה יש נקודה בטי"ת.

אמנם לדברי רביז"ל מתפרש הדבר כמין חומר, כי האות טי"ת רומזת על 'טוב' כמ"ש בגמ' (ב"ק נה).

'הרואה טי"ת בחלום הרי זה סימן טוב, כי הטי"ת הראשונה בתורה נאמרה אצל טוב', ואם כן נקודה בתוך הטי"ת רומזת ל'נקודה טובה', וממילא מובן, שהנקודה טובה שבתוך החוטא, הופכת את ה'יתמו חוטאים' ל'יתמו חטאים' ולא חוטאים'. במהרה בימינו אמן.

